

- §16a-miljøgodkendelse
til
St. Muregård
Bedegadevej 44
3782 Klemensker

Kolofon:	Bornholms Regionskommune; oktober 2026
Sagsnummer:	22/10157
Udarbejdet af:	Center for Miljø, Plan og Kultur
Sagsbehandler:	Helle Thers/Katrine Høst (naturafsnit)
Kortbilag:	Geodatastyrelsen

§ 16A MILJØGODKENDELSE

til

St. Muregård

Bedegadevej 44, 3782 Klemensker

Gyldighed

Denne tilladelse meddeles efter § 16 a, stk. 2 i lov om husdyrbrug og anvendelse af gødning m.v., jf. lovbe-
kendtgørelse nr. 520 af 1. maj 2019 med senere ændringer.

Tilladelsen gælder fra annonceringsdatoen den 12. oktober 2026.

DATABLAD

Titel:	§ 16 a tilladelse til St. Muregård
Tilladelsen omfatter:	Svineproduktion med søer, smågrise, slagtegrise og polte. Produktionsareal: 11.660 m ² i svinestalde
Dato for tilladelse:	12. oktober 2026
Husdyrbrug:	St. Muregård, Bedegadevej 44, 3782 Klemensker
Matrikelnummer og ejerlav:	11a Klemensker m.fl.
Ejendomsnummer (BFE):	9180769
CVR-/P-nummer:	25929403/1008317050
CHR-nummer:	99533
Ansøger og ejer:	Brian Kofoed
Kontaktoplysninger:	Tlf. nr. 40199162; mail: bk@st-Muregård.dk
Konsulent:	Kirsten V. Kyndesen, Velas, Fulbyvej 15, 4180 Sorø, kvk@vkst.dk .
Tilsynsmyndighed:	Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur, Skovløggen 4, 3770 Allinge
Kontakt tilsynsmyndighed:	Tlf. 5692 0000; e-mail: nmf@brk.dk ; Hjemmeside: www.bornholm.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Datablad	3
Indholdsfortegnelse	4
1 Resumé	6
2 Tilladelsen med vilkår	8
2.1 Afgørelse om tilladelse efter husdyrbruglovens § 16 a	8
2.2 Ansøgning om tilladelse og eksisterende produktion	9
2.3 Vilkår for driften	10
2.4 Gyldighed – udnyttelse og bortfald	15
2.5 Retsbeskyttelse og revurdering	15
2.6 Offentlighed	16
2.7 Klagevejledning	16
3 Beliggenhed og landskabelige forhold	18
3.1 Bygninger og faste afstandskrav	18
3.2 Bygge- og beskyttelseslinjer og placering i landskabet	22
4 Husdyrproduktion	25
4.1 Husdyrhold og staldanlæg	25
4.2 Produktion og håndtering af husdyrgødning	30
5 Ressourceforbrug	32
5.1 Foder og foderopbevaring	32
5.2 Vand	33
5.3 Energi	34
5.4 Diverse hjælpestoffer	35
6 Reststoffer	35
6.1 Spildevand	35
6.2 Affald	36
7 Gener fra husdyrbruget	37
7.1 Lugt	37
7.2 Støj og rystelser	40
7.3 Støv	41
7.4 Lys	42

7.5	Fluer og skadedyr.....	42
7.6	Transport.....	43
8	Ammoniaktab og naturpåvirkning	44
8.1	Ammoniakemission og BAT-krav.....	44
8.2	Påvirkning af naturområder.....	47
9	Mulige driftsforstyrrelser og uheld	82
10	Egenkontrol og dokumentation	86
11	IE-brug	87
12	Samlet vurdering	89
13	Bilag	90
	Bilagsoversigt:	90
	Bilag 1a. Produktionsareal i ansøgt drift, trin 3	91
	Bilag 1c. Produktionsareal i ansøgt drift, trin 1	93
	Bilag 1d. Produktionsareal i nudrift drift	94
	Bilag 1e. Produktionsareal i 8-års drift	95
	Bilag 2. Beregningspunkter for natur ved ansøgt drift på St. Muregård.....	96
	Bilag 3. Beredskabsplan for St. Muregård	99
	Bilag 4. Modtagne høringssvar i 2. offentlighedshøring og kommunens bemærkninger.....	101

1 RESUMÉ

Brian Kofoed ansøger hermed om husdyrtilladelse i henhold til husdyrbruglovens § 16 a til godkendelse af produktionen på ejendommen St. Muregård, Bedegadevej 44, 3782 Klemensker.

Produktionen på St. Muregård ønskes godkendt efter stipladsmodellen. Den nuværende godkendelse er en §12 tilladelse (tillæg nr. 3) fra november 2020, der giver tilladelse til en produktion på 1.450 årssøer, 55.600 producerede smågrise (7-31 kg), 10.100 producerede slagtesvin (31-110 kg) og 525 producerede slagtesvin/polte (31-90 kg) pr. år.

§12 godkendelsen fra 2020 endnu er ikke fuldt udnyttet, idet en udvidelse af en eksisterende drægtigheds- og smågrisestald samt opførelse af en slagtesvinestald ikke er realiseret.

Det nuværende produktionsanlæg samt de godkendte staldudvidelser ønskes nu godkendt efter miljøreguleringen fra 2017 (stipladsmodellen). Der ønskes samtidigt foretaget ændringer i forhold til den oprindelige ansøgning. Et staldafsnit ønskes således ikke taget ud af drift, og et andet staldafsnit ønskes både anvendt til polte og gylte samt til aflastning af søer i stedet for kun at blive anvendt til polte. Den godkendte udvidelse af slagtegrisestalden ønskes ikke gennemført. I stedet ønskes udvidelsen af smågrisestalden og drægtighedsstalden gennemført med en større udvidelse end tidligere godkendt. Farestalden ønskes samtidig udvidet. Herudover ønskes etableret en ny aflastningsstald og lager samt et overdækket område til opbevaring. I forbindelse med hver af de nye stalde (smågrisestald, farestald og drægtighedsstald) ønskes opført en mindre lagerbygning til halmopbevaring.

De ønskede ændringer indebærer, at projektet er væsentligt reduceret i forhold til den oprindeligt indsendte ansøgning. Den planlagte udvidelse med en ny slagtesvinestald er udgået, og projektet er i stedet tilpasset med henblik på at forbedre dyrevelfærden, imødekomme kommende arealkrav og sikre en mere hensigtsmæssig indretning af staldanlæggene. De første trin af projektet omfatter derfor primært tilpasninger af de eksisterende produktionsfaciliteter uden en væsentlig forøgelse af produktionen.

Produktionen ønskes godkendt i tre trin, hvor det første trin omfatter godkendelse af den nuværende eksisterende produktion samt etablering af aflastningsstald. Trin 2 omfatter en udvidelse af produktionen med en forlængelse af smågrisestalden. Trin 3 omfatter udvidelse af soholdet med forlængelse af drægtighedsstald og farestald.

Etablering af en aflastningsstald samt forlængelse af smågrisestalden ønskes gennemført for at sikre en høj dyrevelfærd i besætningen. Tiltagene ønskes gennemført uden en udvidelse af selve soholdet. Den nye aflastningsstald skal sikre ekstra faciliteter til håndtering af søer med behov for aflastning. Smågrisestalden ønskes med en forlængelse fremtidssikret i forhold til øget arealkrav til grisene. Udvidelsen stalden omfatter bl.a. en ekstra sektion, der indrettes med syge- og aflastningsstier til smågrisene. Eksisterende farestalde er alle med løsgående diegivende søer. En udvidelse af farestalden ønskes for at sikre opfyldelse af de nye kommende krav til farestier og sikre høj fravænningsalder på grisene.

Med en forlængelse af drægtighedsstalden i trin 3 vil der ske udvidelse af soholdet. Stalden ønskes forlænges for at imødekomme forventede øgede krav til areal.

Overordnet udvides produktionsarealet i de første trin uden der sker en væsentlig forøgelse af produktionen.

Et mindre separat halmlager ønskes opført i forbindelse med hver af staldene. Dette skal lette håndtering af halm, der anvendes som strøelse i alle staldafsnit.

Det samlede produktionsareal udgør 8.322 m² i trin 1, 9.767 m² i trin 2 og 11.660 m² i trin 3. Der er tale om et IE-brug, idet der er mere end 750 søer.

Husdyrgødningen fra produktionen opbevares i eksisterende gyllebeholdere på ejendommen samt ansøgers beholdere på andre ejendomme. Der foretages inden ændring af opbevaringskapaciteten på ejendommen.

I trin 1 foretages kun mindre ændringer i produktionen. Udledning af lugt og ammoniak øges, men kun i begrænset omfang i forhold til den nuværende drift. I trin 2 og 3 udvides produktionen og udledningen af ammoniak og lugt øges i forhold til den nuværende drift.

Staldene overholder de krævede mindsteafstande til nabobeboelser og beboelsesområder, vandforsyningsanlæg, vandløb og søer, veje, levnedsmiddelvirksomhed, beboelse på ejendommen og naboskel.

Der er foretaget beregninger der viser, at de krævede lugtgeneafstande mellem staldene og omkringboende overholdes.

På baggrund af ejendommens beliggenhed og beskrivelsen af driften, forventes produktionen ikke at forårsage væsentlige gener for naboer og forbipasserende i form af støv, støj og rystelser, lys, transport eller forekomst af skadedyr. Tilsvarende vurderes husdyrbrugets brug af ressourcer (herunder foder, energi og vand) samt håndtering af reststoffer (herunder affald og spildevand) ikke vil give anledning til en væsentlig miljøpåvirkning.

Der er foretaget beregninger af den samlede ammoniakudledning fra produktionen og dennes påvirkning af omkringliggende naturområder. Det vurderes at det ansøgte, ikke vil forårsage væsentlig påvirkning af ammoniakfølsomme naturområder i området.

Ammoniakudledningen fra husdyrbruget må ikke overskride et niveau svarende til emissionen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT). Kravet til BAT er opfyldt, idet der anvendes gyllekøling i et par staldafsnit, ligesom de nye stalde, der ønskes opført i trin 2 og 3, forsynes med gyllekøling. Gyllebeholderne er alle forsynet med overdækninger.

I tilladelsen er der redegjort for de miljømæssige konsekvenser af det ansøgte og husdyrbrugets anvendelse af bedste tilgængelige teknik (BAT) med henblik på reduktion af ammoniakudledningen til omgivelserne.

Samlet set vurderer Bornholms Regionskommune, at indretning og drift af husdyrbruget og håndtering af husdyrgødningen sker i overensstemmelse med gældende regler, og at driften kan foregå uden væsentlig påvirkning af miljøet eller omkringboende, som dette er defineret i husdyrbrugloven. Kommunen vurderer desuden, at projektet ikke vil påvirke eller true arter og naturtyper, der er en del af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder, eller bilag IV-arter og deres yngle- og rastoområder.

2 TILLADELSEN MED VILKÅR

I dette kapitel beskrives den ansøgte produktion og baggrunden for den meddelte afgørelse om tilladelse med tilhørende vilkår for driften. Desuden beskrives en række juridiske forhold ved tilladelsen, samt hvordan offentligheden har haft indflydelse på projektet og kommunens vurderinger. Til sidst beskrives mulighederne for at klage over afgørelsen.

2.1 Afgørelse om tilladelse efter husdyrbruglovens § 16 a

Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur har vurderet, at der i henhold til de gældende regler¹ kan meddeles tilladelse til den ansøgte svineproduktion på husdyrbruget St. Muregård, Bedegadevej 44, 3782 Klemensker, matr.nr. 11a Klemensker mfl.

Tilladelsen omfatter den eksisterende produktion af søer, smågrise, slagtesvin og polte på St. Muregård samt de bygningsmæssige ændringer og produktionsmæssige tilpasninger, der er beskrevet i nærværende miljøgodkendelse. Produktionen godkendes efter stipladsmodellen i tre udviklingstrin.

Trin 1 omfatter godkendelse af den eksisterende produktion samt etablering af en ny aflastningsstald med tilhørende lager- og opbevaringsfaciliteter. Formålet er at forbedre dyrevelfærden ved at skabe bedre muligheder for håndtering af søer med behov for aflastning uden en væsentlig udvidelse af produktionen.

Trin 2 omfatter en forlængelse af den eksisterende smågrisestald med henblik på at fremtidssikre produktionen i forhold til kommende krav om øget stiareal til smågrise. Udvidelsen omfatter blandt andet etablering af en ekstra sektion med syge- og aflastningsstier.

Trin 3 omfatter en udvidelse af soholdet gennem forlængelse af den eksisterende drægtighedsstald og farestald. Udvidelserne skal sikre, at produktionen kan tilpasses de forventede fremtidige dyrevelfærdskrav, herunder øgede arealkrav til både drægtige og diegivende søer. I tilknytning til de nye staldafsnit etableres desuden mindre halmlagre til den daglige drift.

Det samlede produktionsareal udgør 8.322 m² i trin 1, 9.767 m² i trin 2 og 11.660 m² i trin 3.

Da produktionsarealet overstiger 100 m², og husdyrbruget samtidig er et IE-husdyrbrug med mere end 750 søer, er produktionen omfattet af reglerne i husdyrbrugloven. Tilladelsen meddeles derfor efter husdyrbruglovens § 16 a, stk. 1.

Tilladelsen er baseret på oplysningerne i ansøgningen med tilhørende bilag og øvrigt materiale fremsendt af ansøgers konsulent. De miljømæssige vurderinger, der ligger til grund for afgørelsen, fremgår af den miljøtekniske beskrivelse og vurdering i afsnit 3-12.

Husdyrbruget skal drives i overensstemmelse med vilkårene i afsnit 2.3 samt bestemmelserne i den til enhver tid gældende husdyrgødningsbekendtgørelse og øvrig gældende lovgivning, også i de tilfælde hvor disse regler er mere restriktive end vilkårene i denne tilladelse.

¹ Lovbekendtgørelse nr. nr. 256 af 21. marts 2017 om husdyrbrug og anvendelse af gødning m.v. (husdyrbrugloven) med senere ændringer, tilhørende bekendtgørelse nr. 1380 af 30. november 2017 om godkendelse og tilladelse m.v. af husdyrbrug (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen) med senere ændringer og bekendtgørelse nr. 1076 af 28. august 2018 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. (husdyrgødningsbekendtgørelsen).

Da husdyrbruget er omfattet af IE-reglerne, er der redegjort for anvendelsen af den bedste tilgængelige teknik (BAT) med henblik på at begrænse ammoniakemissionen. BAT-kravet er opfyldt ved blandt andet anvendelse af gyllekøling i relevante staldafsnit samt etablering af gyllekøling i de nye stalde. Herudover er gyllebeholdere forsynet med overdækning.

Bornholms Regionskommune har vurderet de miljømæssige konsekvenser af hvert af de tre udviklingstrin i forhold til den nuværende lovlige drift. Vurderingen omfatter blandt andet påvirkningen af naboer, natur, landskab, lugt, ammoniak, støj, transport og ressourceforbrug.

Bornholms Regionskommune vurderer samlet, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forurening fra anlægget. Kommunen vurderer endvidere, at produktionen i de ansøgte udviklingstrin kan etableres og drives uden væsentlig påvirkning af natur, miljø og landskab og uden væsentlige gener for omgivelserne, når vilkårene i denne tilladelse og den øvrige gældende lovgivning overholdes.

2.2 Ansøgning om tilladelse og eksisterende produktion

Bornholms Regionskommune har den 12. april 2022 modtaget en ansøgning fra Brian Kofoed om miljøgodkendelse efter de regler for miljøgodkendelse for produktionen på St. Muregård, Bedegadevej 44, 3782 Klemensker. Ansøgningen er indgivet i henhold til § 16 a i husdyrbrugloven, og er indsendt gennem det digitale selvbetjeningssystem www.husdyrgodkendelse.dk med ansøgningsskema nr. 232797. Den 13. april 2022 blev ansøgningen visiteret som fuldt oplyst.

Skemaet 232797 omfatter trin 3. Scenarieregninger for trin 1 og 2 er indsendt i skema 266301 og 266302. Kommunen har efterfølgende modtaget rettelser til ansøgningen senest den 17. juni 2026 og har afgjort sagen på baggrund af version 7 af ansøgningsskemaet.

Forhold til eksisterende produktion

På St. Muregård er der et sohold med tilhørende smågriseproduktion samt opstaldning af et mindre antal polte. I 2016 blev der i tillæg nr. 2 til §12 godkendelsen givet tilladelse til en produktion på 1.150 årssøer, 40.250 producerede smågrise og 640 producerede polte. Med tillæg nr. 3 fra 2020 blev der givet tilladelse til en udvidelse til 1.450 årssøer, 55.600 producerede smågrise, 10.625 producerede slagtesvin/polte pr. år. Denne udvidelse er kun delvist gennemført, idet enkelte staldafsnit er ændret i forhold til godkendelsen, mens der ikke er opført nye stalde.

Der forekommer ingen godkendelsespligtige biaktiviteter på ejendommen.

Vurdering af samdrift med andre husdyrbrug

Udover slagtesvineproduktionen på St. Muregård har ansøger desuden en mindre produktion af slagtesvin på Østre Bedegadegård, Bedegadevej 24. Stalden anvendes som karantænestald for indkøbte polte.

Ejendommene er ikke teknisk forbudne, hverken i nudrift eller ansøgt drift, idet grisene indsat på Østre Bedegadegård kan indkøbes og leveres til slagtning uafhængigt af produktionen på St. Muregård. Ejendommene er placeret med en indbyrdes afstand på ca. 1,8 km.

St. Muregård er således ikke teknisk, forurenings- eller driftsmæssigt forbundet med andre husdyrbrug.

Det er derfor Bornholms Regionskommunes vurdering, at St. Muregård vil kunne drives uafhængigt af de andre. Denne tilladelse omfatter derfor alene husdyrbruget på St. Muregård.

2.3 Vilkår for driften

Tilladelsen meddeles på nedenstående vilkår, som der henvises til i de relevante afsnit under "kommunens vurdering" i miljøredegørelsen. Vilkårene er krav, som stilles pga. husdyrbrugets art eller beliggenhed.

Husdyrbruget skal altid leve op til de generelle regler for husdyrbrug og håndtering af husdyrgødning fastsat i love og bekendtgørelser, også selv om disse regler måtte være skærpende i forhold til denne godkendelse.

For at sikre at tilladelsens vilkår efterleves, stiller Bornholms Regionskommune vilkår om, at virksomhedens ansatte skal være bekendt med vilkårene.

Tilladelsen indeholder desuden vilkår, som skal sikre, at Bornholms Regionskommune holdes informeret om ændringer i ejerforhold eller hvem, der er driftsansvarlig for husdyrbruget. Da kommunen skal vurdere om eventuelle planer om ændringer på husdyrbruget udløser krav om tillæg til tilladelsen, stilles desuden vilkår om anmeldelse før igangsætning.

2.3.1 Indretning og drift

1. Virksomheden skal placeres, indrettes og drives i overensstemmelse med de oplysninger, der fremgår af den miljøtekniske beskrivelse, og med de ændringer, der fremgår af tilladelsens vilkår.
2. De vilkår, der vedrører driften, skal være kendt af de ansatte, der er beskæftiget med den pågældende del af driften.
3. På tilsynsmyndighedens forlangende skal virksomheden dokumentere overholdelse af denne tilladelses vilkår.

2.3.2 Information om ændringer

4. Ændringer i ejerforhold eller hvem, der er ansvarlig for driften, skal meddeles til tilsynsmyndigheden (Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur) senest 1 måned efter, at ændringen er sket.
5. Drifts-, indretnings- eller bygningsmæssige ændringer, der er relevante i forhold til tilladelsen, skal anmeldes til tilsynsmyndigheden inden gennemførelsen. Tilsynsmyndigheden vurderer om de aktuelle planer for ændringer/udvidelse kan ske inden for rammerne af denne tilladelse.

2.3.3 Produktionsarelets størrelse i m², staldtyper/-systemer, dyretyper

6. Husdyrbrugets stalde og produktionsarealer skal indrettes i overensstemmelse med oplysningerne i nedenstående tabel:

Stald	Dyretype	Staldsystem	Produktionsareal (m ²)
Løbe-drægtighedsstald M3	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	1.363
Farestald M2	Søer, diegivende	Kassestier, delvist spaltegulv	819
Klimastald M1	Smågrise	Toklimastald, delvist spaltegulv	1.092
Klimastald H3	Smågrise	Toklimastald, delvist spaltegulv	431
Polte- og gyltestald G	Slagtesvin	Delvist spaltegulv, 25-49% fast	253

		gulv	
	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	200
Drægtighedsstald Q	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	954
Løbestald D1	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	290
Farestald H1+H2	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	572
Klimastald R	Smågrise	Toklimastald, delvist spaltegulv	845
Farestald P	Søer, diegivende	Kassestier, delvist spaltegulv	1.345
	Smågrise	Toklimastald, delvist spaltegulv	73
Ny aflastning	Søer, golde, drægtige	Løsgående, dybstrøelse	85
Udv. drægtighedsstald	Søer, golde, drægtige	Løsgående, delvist spaltegulv	1.530
Udv. klimastald	Smågrise	Toklimastald, delvist spaltegulv	1.445
Udv.arestald	Søer, diegivende	Kassestier, delvist spaltegulv	363

2.3.4 Opbevaringsanlæg til husdyrgødning (gødningstyper, og m² overfladeareal)

7. Gødningstype, miljøteknologi og overfladeareal skal være i overensstemmelse med oplysningerne i nedenstående tabel:

Beholder	Gødningstype	Miljøteknologi	Overfladeareal (m ²)
Gyllebeholder L3	Flydende	Teltoverdækning	438
Gyllebeholder L4	Flydende	Teltoverdækning	438
Gyllebeholder L5	Flydende	Betonlåg	104
Gyllebeholder L6	Flydende	Teltoverdækning	806
Fortank	Flydende	Betonlåg	

2.3.5 Håndtering af husdyrgødning

8. Der skal altid være en opbevaringskapacitet for fast og flydende husdyrgødning på mindst 9 måneder til rådighed for husdyrbruget.
9. Egenkontrol. Der skal føres en logbog, hvori følgende registreres: internt regnskab fra driften, som dokumenterer flytning/udbringning af gylle, skal opbevares sammen med logbogen på husdyrbruget i mindst fem år og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.

2.3.6 Ammoniakreducerende virkemidler (optaget på MST's teknologiliste)

Gyllekøling

10. Gyllekanalerne i følgende staldafsnit skal være forsynet med køleslanger, der er forbundet med en varmepumpe eller et tilsvarende gyllekølingsanlæg:

- Løbe-/drægtighedsstald M3 (produktionsareal 1.363 m²)
 - Farestald M2 (produktionsareal 819 m²)
 - Farestald P (produktionsareal 1.345 m²)
 - Udvidelse af drægtighedsstalden (produktionsareal 1.530 m²)
 - Udvidelse af klimastalden (produktionsareal 1.445 m²)
11. Gyllekølingsanlæggene skal levere en ammoniakreducerende effekt svarende til mindst 12 % i løbe-/drægtighedsstald M3 og farestald M2 samt mindst 20 % i farestald P, udvidelsen af drægtighedsstalden og udvidelsen af klimastalden. Der forudsættes en årlig driftstid på 8.760 timer. Der tillades fleksibilitet mellem køleeffekt og driftstid, således at køleeffekten kan reduceres mod en tilsvarende forøgelse af driftstiden eller omvendt, forudsat at den samlede ammoniakreducerende effekt, der er lagt til grund for BAT-beregningen, opretholdes.
 12. Gyllekølingsanlæggene skal være dimensioneret og projekteret, så de kan levere den køleeffekt og den ammoniakreducerende effekt, der er lagt til grund for BAT-beregningen.
 13. Inden de nye staldafsnit med gyllekøling tages i brug, skal der indsendes dokumentation til tilsynsmyndigheden for produktionsarealet med køleslanger, anlæggenes køleeffekt samt den forventede årlige driftstid. Tilsynsmyndigheden skal kunne kontrollere, at anlæggene kan levere den forudsatte ammoniakreducerende effekt.
 14. Gyllekølingsanlæggene skal være forsynet med en typegodkendt energimåler med automatisk data-logning, der registrerer de månedlige og årlige køleydelser målt i kWh. Alternativt kan anlæggene være forsynet med en timetæller og en separat elmåler. I så fald skal den samlede årlige køleydelse kunne dokumenteres.
 15. Gyllekølingsanlæggene skal være forsynet med et trykovervågningssystem, en alarm samt en sikkerhedsanordning, der i tilfælde af lækage eller anden driftsfejl stopper anlæggene. Gyllekølingsanlæggene må ikke kunne genstarte automatisk.
 16. Gyllekølingsanlæggene skal vedligeholdes i overensstemmelse med producentens vejledning. Vejledningen skal opbevares på husdyrbruget.
 17. Som alternativ til gyllekøling kan der i de staldafsnit, hvor gyllekøling indgår som en forudsætning for overholdelse af BAT-emissionskravet, etableres anden ammoniakreducerende teknologi. Det er en forudsætning, at teknologien som minimum har en dokumenteret ammoniakreducerende effekt svarende til den, der er lagt til grund for denne tilladelse. Dokumentation for teknologiens effekt skal indsendes til tilsynsmyndigheden, som skal vurdere, om ændringen kan gennemføres, inden teknologien tages i brug.

Egenkontrol

18. Der skal indgås en skriftlig aftale med en godkendt montør med VPO-certifikat eller tilsvarende certificering om kontrol og service af gyllekølingsanlægget mindst én gang årligt. Den årlige kontrol skal som minimum bestå af følgende:
 - afprøvning og funktionssikring af trykovervågningssystemet,
 - afprøvning af alarm og sikkerhedsanordning,
 - kontrol af kølekredsens ydelse.

19. Enhver form for driftsstop skal noteres i logbog med angivelse af årsag og varighed. Tilsynsmyndigheden skal underrettes ved driftsstop, der har en varighed på mere end 3 uger.
20. Registreringer fra energimåler eller timetæller, logbog, den skriftlige kontrolaftale, de årlige kontrolrapporter samt øvrige servicereporter skal opbevares på husdyrbruget i mindst 5 år og på tilsynsmyndighedens forlangende forevises denne.

Teltoverdækning på gyllebeholdere

21. Gyllebeholder navngivet "L3, L4 og L6" skal være forsynet med fastoverdækning i form af teltoverdækning.
22. Åbning af teltdugen må kun ske i forbindelse med omrøring, tømning og udbringning af gylle
23. Skader på teltoverdækningen skal repareres inden for en uge efter skadens opståen.
24. Såfremt en skade ikke kan repareres inden for en uge, skal der indgås aftale om reparation inden to hverdage efter skadens opståen. Bornholms Regionskommune skal straks underrettes herom.

Egenkontrol

25. Der skal føres en logbog for gyllebeholdere med fast overdækning, hvori eventuelle skader på teltoverdækningen noteres med angivelse af dato for skaden samt dato for reparation. Logbogen skal opbevares på husdyrbruget i perioden mellem to samlede miljøtilsyn og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.
26. Rapporter skal opbevares på husdyrbruget i mindst fem år og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.

Fastoverdækning på fortanke

27. Ejendommens fortank og gylletanken L5 skal være overdækket med betonlåg.

2.3.7 Affald

28. Arealerne omkring bygningerne og tilkørselsveje skal holdes ryddelige og fri for affald.
29. Affald skal opbevares og bortskaffes efter Bornholms Affaldsbehandlings affaldsregulativer.
30. Der skal til enhver tid foreligge dokumentation for, at affald bortskaffes miljømæssigt forsvarligt.

2.3.8 Oplag af olie

31. Olie skal opbevares på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for forurening.
32. Beholdere til opbevaring af olieprodukter skal stå på et for olie vanskeligt gennemtrængeligt underlag og som minimum være overdækket med et halvtag.
33. Opbevaring af diesel/fyringsolie i overjordiske tanke skal til enhver tid ske i en typegodkendt beholder, som står overdækket på fast og tæt bund, således at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.

34. Tankning af diesel skal til enhver tid ske på en plads med fast og tæt bund, enten med afløb til olieudskiller eller således, at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.

2.3.9 Lugt - vilkår

35. Der skal til stadighed opretholdes en god staldhygiejne. Bygninger, anlæg og omgivelser skal renholdes således at lugtgener begrænses mest muligt for de omkringboende.
36. Driften må ikke give anledning til væsentlige lugtgener uden for ejendommens areal. Hvis der efter kommunens vurdering opstår lugtgener, der vurderes at være væsentligt større, end der kan forventes ifølge grundlaget for tilladelsen, kan kommunen meddele påbud om, at der skal gennemføres lugtreducerende tiltag.

2.3.10 Støj

37. Virksomhedens bidrag til støjbelastningen i omgivelserne, dvs. al støj fra landbrugsdrift på ejendommens bygningsparcel, må ikke overstige følgende værdier målt ved nabobeboelser eller deres opholdsarealer:

Ugedag	Tidspunkt	Støjniveau, dB(A)	Referencetid
Mandag-fredag	Kl. 07.00-18.00	55	8 timer
Lørdag	Kl. 07.00-14.00	55	7 timer
	Kl. 14.00-18.00	45	4 timer
Søn- og helligdage	Kl. 07.00-18.00	45	8 timer
Alle dage	Kl. 18.00-22.00	45	1 time
	Kl. 22.00-07.00	40	½ time
Spidsværdi	Kl. 22.00-07.00	55	

2.3.11 Støv

38. Driften må ikke medføre væsentlige støvgener uden for ejendommens eget areal.

2.3.12 Lys

39. Driften må ikke medføre væsentlige lysgener for omkringboende.

2.3.13 Skadedyr

40. Der skal foretages effektiv fluebekæmpelse på ejendommen som minimum i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Århus Universitet, Institut for Agroøkologi, der vedligeholder Skadedyrsguiden (www.dpil.dk).
41. Ved eventuelle fluegener hos naboer skal bekæmpelse foretages på tilsynsmyndighedens forlangende og efter en forudgående godkendt plan.
42. Opbevaring af foder skal ske på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.). Stalde, lagre og andre anlæg skal holdes i forsvarlig rottesikret stand og rimelig orden for at forhindre gode levemuligheder for rotter. Bekæmpelse af rotter skal ske i henhold til aftale med autoriseret rottebekæmper.

2.3.14 Uheld og risici

43. Ved driftsuheld, hvor der opstår risiko for forurening af miljøet, er der pligt til øjeblikkeligt at anmelde dette til: 112 eller Bornholms Politi, tlf.: 5690 1448.
44. Der skal foreligge en beredskabsplan for St. Muregård, som fortæller, hvornår og hvordan der skal reageres ved uheld, som kan have konsekvenser for det eksterne miljø. Beredskabsplanen skal være tilgængelig for medarbejderne på husdyrbruget og skal opdateres, så oplysningerne i den altid er relevante og retvisende.
45. Ved driftsforstyrrelser og uheld i forbindelse med håndtering af husdyrgødning, som indebærer fare for forurening, skal forskrifterne i beredskabsplanen følges. Den driftsansvarlige har pligt til at afværge følgerne af uheld bedst muligt.

2.3.15 Miljøledelse

46. Der skal indføres miljøledelse på ejendommen efter miljøstyrelsens vejledning "Miljøledelse for husdyrbrug".
47. Miljøledelse skal være implementeret på husdyrbruget senest den 21. februar 2021.

2.3.16 Ophør

48. Ved driftsforstyrrelser og uheld i forbindelse med håndtering af husdyrgødning, som indebærer fare forurening, skal forskrifterne i beredskabsplanen følges. Den driftsansvarlige har pligt til at afværge følgerne af uheld bedst muligt.

2.4 Gyldighed – udnyttelse og bortfald

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 6 år fra denne afgørelses meddelelse (dvs. den 12. oktober 2032), jf. § 59 a i husdyrbrugloven. Hvis en del af tilladelsen ikke er udnyttet, bortfalder tilladelsen for denne del. Da denne tilladelse omfatter byggeri, anses den for udnyttet, når byggeriet er afsluttet inden fristens udløb.

Hvis den udnyttede tilladelse efterfølgende ikke har været helt eller delvist udnyttet i 3 på hinanden følgende år, bortfalder den del af tilladelsen, der ikke har været udnyttet i de seneste tre år. Udnyttelse anses her for at foreligge, når mindst 25 % af det tilladte produktionsareal udnyttes driftsmæssigt. Med driftsmæssig udnyttelse forstås, at der på det pågældende produktionsareal mindst produceres 50 % af det mulige inden for rammerne af dyrevelfærdskrav eller andre relevante krav.

Hvis tilladelsens vilkår ikke efterleves, eller de øvrige forudsætninger for tilladelsen ikke er opfyldt, kan dette medføre, at hele eller dele af tilladelsen bortfalder.

2.5 Retsbeskyttelse og revurdering

Med denne tilladelse følger 8 års retsbeskyttelse, jf. § 40, stk. 1 i husdyrbrugloven. Dato for retsbeskyttelsens udløb er den 12. oktober 2034.

Tilladelser efter § 16 a skal ikke revurderes. Dog kan tilsynsmyndigheden i henhold til gældende husdyrbruglovs § 39 meddele påbud om, at der skal gennemføres bestemte foranstaltninger, hvis husdyrbruget medfører uhygiejniske forhold eller væsentlig forurening eller nedlægge forbud mod fortsat drift, hvis forureningen ikke

kan nedbringes. Påbud eller forbud efter § 39 må dog ikke meddeles, før der er forløbet 8 år efter meddelelsen af tilladelsen.

2.6 Offentlighed

Naboorientering og partshøring

Bornholms Regionskommune har i henhold til offentlighedsproceduren i husdyrbruglovens § 55 den 19. juni 2026 foretaget en annoncering vedrørende modtagelse af ansøgning om §16a miljøgodkendelse til St. Muregård. Ansøgningen var fremlagt i offentlighøring i perioden 19. juni til 6. juli 2026 ved annoncering på www.bornholm.dk.

Derudover har ansøgningen også tidligere være annonceret i perioden 30. november til 27. december 2023.

Som følge af disse annonceringer modtog regionskommunen ingen henvendelser.

Udkast til afgørelse om § 16 a miljøgodkendelse til St. Muregård blev desuden sendt i partshøring til ansøger og dennes konsulent samt til ejere af boliger, der ligger inden for konsekvenszonen for lugt beregnet i www.husdyrgodkendelse.dk til 1471 meter fra et vægtet lugtcentrum for staldene. Desuden er udkastet sendt til ansøger og dennes konsulent, da de berøres af de ansøgte ændringer på husdyrbruget.

Der blev givet en frist på 6 uger fra 12. august 2026 frem til og med den 23. september 2026 til at kommentere udkastet. Kommunen modtog 6 skriftlige bemærkninger, som fremgår af bilag 4 sammen med regionskommunens kommentarer til disse.

Offentliggørelse

Tilladelsen er den 12. oktober 2026 offentliggjort på Bornholms Regionskommunes hjemmeside www.bornholm.dk

2.7 Klagevejledning

Bornholms Regionskommunes afgørelse kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet af afgørelsens adressat og enhver, der har en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald samt Styrelsen for Patientsikkerhed. Endvidere kan en række lokale og landsdækkende foreninger og organisationer klage over visse afgørelser.

Klagefristen udløber den 9. november 2026, dvs. 4 uger fra den 12. oktober 2026, hvor afgørelsen er annonceret på regionskommunens hjemmeside.

Hvis du ønsker at klage over afgørelsen, skal du sende klagen via klageportalen for Nævnenes Hus, inden klagefristen udløber. Yderligere klagevejledning og links til klageportalen findes på hjemmesiden for Nævnenes Hus <https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet>. Disse links fører dig til klageportalen, som du logger på med NemID. Du kan også tilgå klageportalen fra www.borger.dk eller www.virk.dk. Klagen skrives direkte i klageportalen, og det er muligt at vedhæfte dokumenter til klagen. Klagen sendes gennem klageportalen til Bornholms Regionskommune, som videresender den til Miljø- og Fødevareklagenævnet med den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse. Du får besked om videresendelsen.

En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Bornholms Regionskommune via klageportalen. Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om klageportalen, med mindre du er blevet fritaget for brug af klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til Bornholms Regionskommune. Kommunen videregiver din anmodning til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som afgør, om du kan fritages.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den klageberettigede indbetaler et gebyr på 900 kr. (private) og 1.800 kr. (virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder) til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker online i forbindelse med indgivelse af klagen via klageportalen. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af klagefristen, afvises klagen.

Klagegebyret tilbagebetales, hvis:

- Klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves
- Klager får helt eller delvist medhold i klagen
- Klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet
- Klager ikke er klageberettiget
- Klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence

En eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal anlægges inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

3 BELIGGENHED OG LANDSKABELIGE FORHOLD

I dette kapitel beskrives og vurderes det ansøgte set i forhold til afstandskrav til naboer, vandforsyning, vandløb og søer, offentlig vej m.v. samt husdyrbrugets beliggenhed i forhold til bygge- og beskyttelseslinjer, fredninger, beskyttet natur m.v. Desuden beskrives og vurderes husdyrbrugets placering i landskabet i forhold til de landskabelige værdier.

3.1 Bygninger og faste afstandskrav

Ejendommen består af et samlet gårdanlæg med stuehus og tilhørende driftsbygninger. Bygningsanlægget omfatter den oprindelige firlængede gård opført i røde mursten med gråt eternittag samt de tilhørende staldbygninger, der er opført i tilknytning til den eksisterende bebyggelse. De nyere staldbygninger er opført i betonelementer med søstensoverflade og har ståltag, mens de ældre bygninger er opført med eternittag. Driftsbygningerne fremstår som et sammenhængende anlæg.

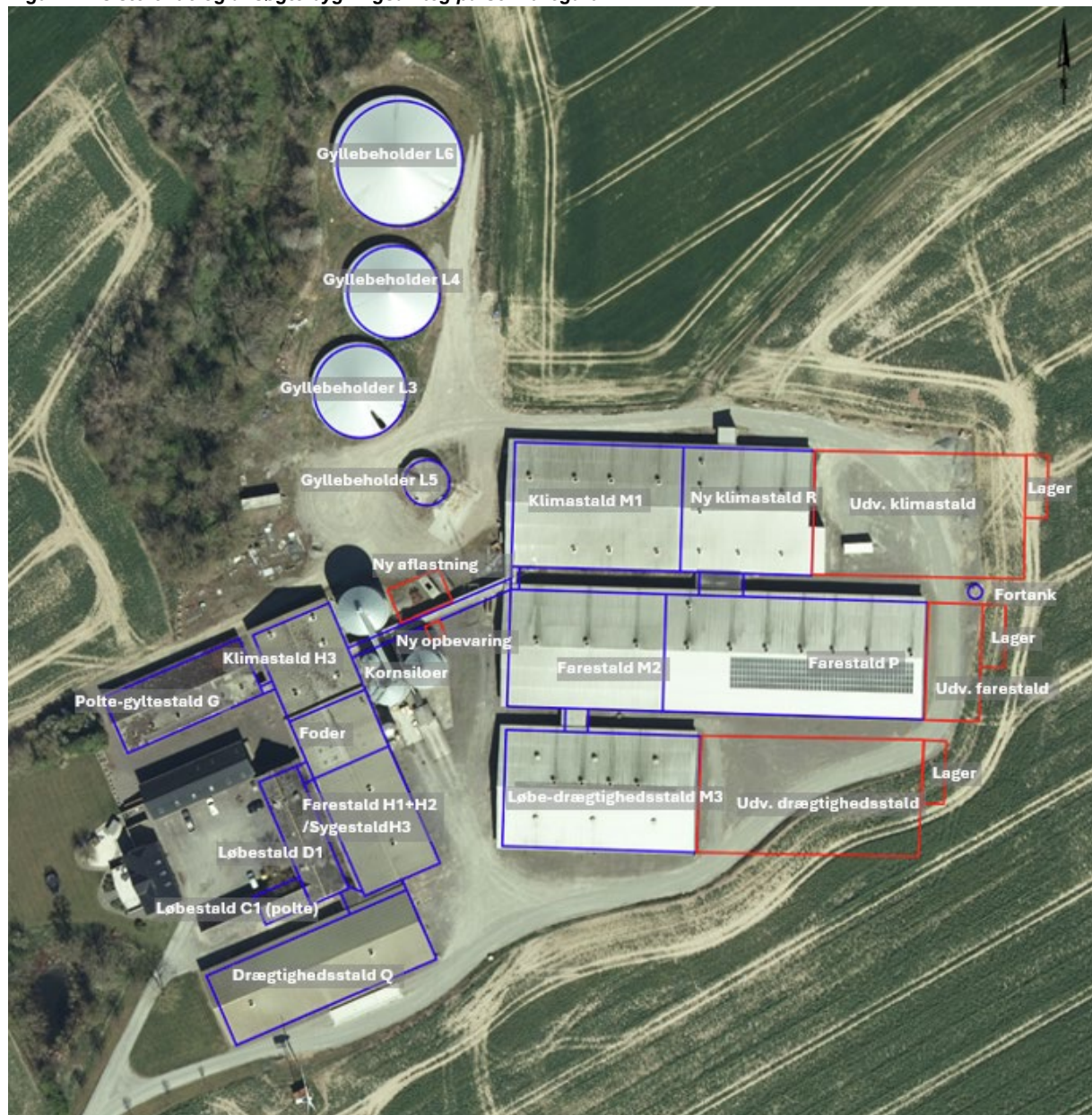
Landskabeligt er ejendommen placeret tilbagetrukket fra offentlig vej for enden af en ca. 300 meter lang privat adgangsvej. Driftsbygningerne ligger øst og nordøst for stuehuset og er fra Bedegadevej delvist afskærmet af stuehuset og den tilhørende have. Nord for ejendommens opbevaringsanlæg til husdyrgødning ligger en mindre skovbevoksning, som afgrænser ejendommen mod nord. Mod vest, syd og øst er ejendommen omgivet af åbne landbrugsarealer.

Godkendelsen fra 2020 gav tilladelse til forlængelse af den eksisterende smågrisestald med ca. 32 m, forlængelse af den eksisterende drægtighedsstald med ca. 30 m og opførsel af en ny slagtesvinestald på ca. 36 x 76 m. Disse bygninger er endnu ikke opført. Herudover blev der givet tilladelse til opførsel af en ny gastæt silo. Denne silo og en ekstra mindre silo er blevet opført efter anmeldelse.

I forhold til godkendelsen fra 2020 ønskes der med denne ansøgning foretaget ændringer. Smågrisestalden ønskes forlænget med 54 m, drægtighedsstalden ønskes forlænget med 56 m og slagtesvinestalden ønskes ikke opført. Der ønskes en forlængelse af farestalden på 14 m. I forbindelse med hver af de tre stalde ønskes opført et lager på 16 x 6 m til opbevaring af halm. Herudover ønskes opført en bygning på 13 x 13 m indeholdende ekstra aflastningsstier til søer samt et mindre lager. En overdækket plads til opbevaring af Daka containere mv. inden overførsel til afhentningsplads for døde dyr.

Der foretages ingen ændringer af gødningsopbevaringsfaciliteterne udover at alle beholdere forsynes med overdækninger.

Figur 1 Eksisterende og ansøgte bygningsanlæg på St. Muregård.

Figur 2. Skråfoto St. Muregård med omgivelser (St. Muregård er placeret i rød firkant). Skråfoto, som indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering – foto fra 24. marts 2025.

Afstandskrav

St. Muregård er placeret i landzone lokaliseret ca. 4,3 km nord for byzonen til Klemensker og ca. 2,4 km syd for Olsker, som i kommuneplanen er udlagt som fremtidig byzone. Nærmeste sommerhusområde er placeret ca. 1,7 km nord for St. Muregård. Der er ingen samlede bebyggelse i nærheden af St. Muregård. I området omkring St. Muregård er der ingen områder i landzone, som i lokalplaner er udlagt til boligformål, blandet bolig eller erhverv inden for 1.500 meter.

Nærmeste enkeltbeboelse (uden landbrugspligt) er beliggende på Bedegadevej 43 sydvest for St. Muregård. Afstanden er fra nærmeste staldanlæg ca. 378 m.

Grænsen for Natura 2000-området "Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne" ligger ca. 4 km øst for St. Muregård. Inden for området findes ammoniakfølsomme naturtyper, der er omfattet af udpegningsgrundlaget for området og er kortlagt, samt § 3 beskyttede heder og overdrev. Disse naturtyper er omfattet af husdyrgodkendelseslovens § 7, stk. 1, nr. 1.

Nærmeste ammoniakfølsomme naturområde beliggende uden for internationale naturbeskyttelsesområder, defineret som heder over 10 ha og overdrev større end 2,5 ha, som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 og dermed omfattet af § 7, stk. 1, nr. 2, er et overdrev beliggende ca. 1,1 km nordøst for ejendommen.

Opmålingerne, som fremgår af nedenstående, er foretaget til nærmeste staldafsnit. Tilsvarende er afstande til kategori 1- og kategori 2-natur opmålt.

Tabel 1. Afstande og afstandskrav iht. Husdyrbruglovens § 6 og § 7

Målepunkt	Afstand fra nærmeste staldbygning	Afstandskrav (jf. § 6 og § 7 i husdyrbrugloven)
Eksisterende eller ifølge kommuneplanens rammedel fremtidigt byzone- eller sommerhusområde (Sommerhusområde syd for Olsker)	Ca. 1,7 km	50 m
Område i landzone, der i lokalplan er udlagt til boligformål, blandet bolig- og erhvervsformål eller til offentlige formål med henblik på beboelse, institutioner, rekreative formål o. lign. (Lokalplan 05-11 Soldalen)	Ca. 2,3 km	50 m
Nabobeboelse (Bedegadevej 43)	Ca. 378 m	50 m
Ammoniakfølsomme naturtyper inden for internationale naturbeskyttelsesområder (Kortlagt habitatnatur i Natura 2000-området Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne)	Ca. 4,1 km	10 m
Ammoniakfølsomme naturtyper uden for internationale naturbeskyttelsesområder (Beskyttet overdrev ved Muradamsvej)	Ca. 1,1 km	10 m

Tabel 2. Afstande og afstandskrav iht. Husdyrbruglovens § 8

Målepunkt	Afstand fra nærmeste staldbygning	Afstand fra nærmeste nye staldbygning	Afstandskrav (jf. § 8 i husdyrbrugloven)
Ikke almene vandforsyningsanlæg (enkeltindvinder)	Ca. 495 m	Ca. 575 m	25 m
Almene vandforsyningsanlæg (vandværk/boring)	Ca. 901 m	Ca. 901	50 m
Vandløb og dræn	Ca. 32 m til vandløb/grøft	Ca. 139 m	15 m (100 m*)
Søer > 100 m ²	Ca. 31 m	Ca. 159 m	15 m (100 m*)
Offentlig vej og privat fællesvej	Ca. 259 m	Ca. 384 m	15 m
Levnedsmiddelvirksomhed	>500 m	>500 m	25 m

Beboelse på ejendommen	Ca. 19 m	Ca. 130 m	15 m
Naboskel	Ca. 149 m	Ca. 206 m	30 m

* Afstandskrav fra gødningsopbevaringsanlæg til flydende husdyrgødning til åbne vandløb og til søer større end 100 m².

Gyllebeholdere er placeret indenfor 100 m af vandløb/grøft. Der er tale om eksisterende beholdere.

Alle afstandskrav er overholdt.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune konstaterer, at stalde og opbevaringsanlæg til husdyrgødning overholder de krævede mindsteafstande til nabobeboelser og beboelsesområder, ammoniakfølsom natur, vandforsyningsanlæg, vandløb og søer, veje, levnedsmiddelvirksomhed, beboelse på ejendommen og naboskel.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. afstandskrav.

3.2 Bygge- og beskyttelseslinjer og placering i landskabet

Beskrivelse

Området omkring St. Muregård er i Bornholms Regionskommunes Kommuneplan 2020 udpeget som særligt værdifuldt landbrugsområde. Hovedhensynet i disse områder er at sikre dyrkningsmuligheder, landbrugets investeringer i produktionsapparatet og mulighederne for en rationel landbrugsdrift. Dog må miljø, natur, kulturhistoriske interesser og de mange mindre levesteder for dyre- og planteliv ikke forringes af landbrugsdriften.

St. Muregård ligger uden for arealer, som i kommuneplan 2020 er udpeget som særligt naturområde, interesseområde for natur, landskab og økologiske forbindelser, kulturmiljøområde, geologisk interesseområde eller til formål knyttet til rekreation og fritid.

Nærmeste beskyttede naturareal er en kategori 3 udpeget skov placeret ca. 225 m øst for staldanlægget til nærmeste nyeste staldbygning. Der er placeret yderligere 9 kategori 3 udpegede skove indenfor 1.000 m af staldanlægget.

Indenfor 1.000 m af staldanlægget er der 3 kategori 3 moser. Det nærmeste er placeret ca. 346 m mod øst.

Indenfor 1.000 m af staldanlægget er der placeret i alt 7 enge, hvor den nærmeste er placeret ca. 373 m nord-vest for staldanlægget til nærmeste nyeste staldbygning.

Der er registreret i alt 26 mindre vandhuller og søer indenfor 1.000 m af St. Muregård. Det nærmeste er placeret ca. 31 m vest for staldanlægget. Til nærmeste nye staldbygning bliver afstanden 159 m.

Herudover er der ikke placeret andre naturområder indenfor 1.000 m af St. Muregård.

Der er udpeget flere lavbundsområder indenfor 1.000 m af St. Muregård. Det nærmeste er placeret umiddelbart nord for det ældste bygningssæt på St. Muregård. Forlængelserne af smågrise og drægtighedsstalden placeres udenfor lavbundsområder. Der bliver ca. 103 m til nærmeste nye stald.

Anlægget er placeret uden for alle øvrige byggelinjer og andre relevante udpegninger som angivet i nedenstående Tabel 3 Afstande i forhold til beskyttelseslinjer og andre relevante udpegninger.

Tabel 3 Afstande i forhold til beskyttelseslinjer og andre relevante udpegninger.

Nærmeste...	Afstand fra nærmeste staldbygning	Afstand fra ny staldbygning	Berøres St. Muregård?
Skovbyggelinje (300 m)	Ca. 240 m	Ca. 197 m	Nej
Fortidsmindebeskyttelseslinje (100 m)	Ca. 850 m	Ca. 839 m	Nej
Strandbeskyttelseslinje (300 m)	Ca. 4,3 km	Ca. 4,3 km	Nej
Sø- og åbeskyttelseslinje (150 m)	Ca. 1,8 km	Ca. 1,9 km	Nej
Kirkebyggelinje	Ca. 1,9 km	Ca. 1,8 km	Nej
Vejbyggelinje	Ca. 240 m	Ca. 365 m	Nej
Internationale beskyttelsesområder – Natura 2000	Ca. 4,1 km	Ca. 4,1 km	Nej
Beskyttede naturområder (§ 3-områder)	Ca. 31 m	Ca. 159 m	Nej
Lavbundsområder	0 m	Ca. 103 m	Nej
Fredede områder	Ca. 1,8 km	Ca. 1,7 km	Nej
Beskyttede sten- og jorddiger (som er registreret)	Ca. 141 m	Ca. 122 m	Nej

Bygningernes udtryk i landskabet

Ejendommen består oprindeligt af en 4-længet ejendom, der er opført i røde sten med gråt eternittag, og som i årenes løb er blevet udbygget. I 2004 er der syd og øst for den oprindelige ejendom opført henholdsvis en drægtighedsstald og fare- og klimastald samt tilhørende fodercentral m.m. Disse bygninger er via forbindelses-gange sammenbygget med de oprindelige stalde og således opført i umiddelbar tilknytning til disse.

Senest er der opført smågrise- og farestald øst for ejendommen. Det oprindelige bygningssæt er i røde sten. De senest opførte stalde (smågrise-, fare- samt løbe- og drægtighedsstald) er opført i betonelementer med søsten. De har alle ståtag, mens de øvrige bygninger har eternittag.

De nye forlængelser af staldbygningerne opføres i grå søstens-elementer som det eksisterende. Den nye aflastningsstald opføres i grå metalplader og med ståtag, svarende til mellemgangen den placeres i tilknytning til.

Landskabeligt er St. Muregård placeret tilbagetrukket fra offentlig vej for enden af en ca. 300 m lang privatvej. Driftsbygningerne er placeret øst og nordøst for ejendommens stuehus og er fra Bedegadevej delvist skjult af gårdens stuehus og have. Nord for ejendommens opbevaringsanlæg til husdyrgødning er en mindre skovstrækning, som afgrænser ejendommen mod nord. Vest, syd og øst for ejendommen er der åbne marker.

Udvidelsen af drægtighedsstalden, som er beliggende længst mod syd ud mod Bedegadevej, sker som en forlængelse parallelt med den eksisterende farestald, som ligger umiddelbart nord herfor. Udvidelsen af dræg-

tighedsstalden og farestalden vil være synlig set fra syd fra Bedegadevej. Udvidelsen af smågrisestalden og den nye slagtesvinestald placeres nord for ovennævnte bygninger og vil kun i mindre grad være synlige fra Bedegadevej, da de skjules af de foranliggende bygninger. Den nye aflastningsstald vil ikke være synlig fra offentlig vej.

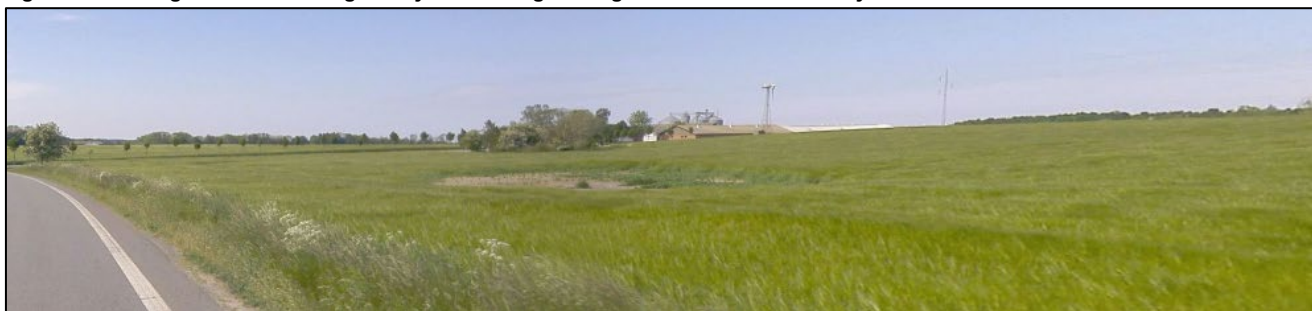
Der sker med udvidelsen ingen ændringer af gyllebeholdere på ejendommen udover at alle forsynes med telt-overdækninger.

Der er ikke planlagt yderligere beplantning omkring anlægget.

Figur 3. St. Muregård set fra Bedegadevej i østlig retning. Cowi Gadefoto 30. maj 2024.

Figur 4. St. Muregård set fra Bedegadevej i nordøstlig retning. Cowi Gadefoto 30. maj 2024.

Kommunens bemærkninger og vurdering

St. Muregård er i henhold til Kommuneplan 2020 placeret i landzone og i et område, som er udpeget som særligt værdifuldt landbrugsområde.

Ejendommen fremtræder som en samlet enhed i landskabet, og således udgør ejendommens bebyggelses- og færdselsarealer en hensigtsmæssig helhed.

Regionskommunen vurderer, at alle afstandskrav til vandforsyning, vandløb og søer, vej og naboskel m.v. i henhold til § 8 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug er overholdt.

Bornholms Regionskommune vurderer, at projektet ikke er i strid med hensynet til de landskabelige, kulturhistoriske, naturmæssige, geologiske eller rekreative interesser i området eller for områdets naturlokaliteter eller fortidsminder.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. placering i landskabet.

4 HUSDYRPRODUKTION

I dette kapitel beskrives og vurderes husdyrholdets sammensætning, staldindretning samt produktion og håndtering af husdyrgødning.

4.1 Husdyrhold og staldanlæg

Beskrivelse

Produktionen på St. Muregård omfatter et sohold med produktion af smågrise. Staldanlægget er udvidet i flere etaper og senest er der i 2020 givet tilladelse til mindre ændringer i de eksisterende stalde og opførsel af en ny slagtesvinestald samt forlængelse af drægtighedsstald og smågrisestald.

Godkendelsen fra 2020 er kun delvist udnyttet, idet alle forventede ændringer ikke er gennemført og opførsel af nye stalde er ikke realiseret.

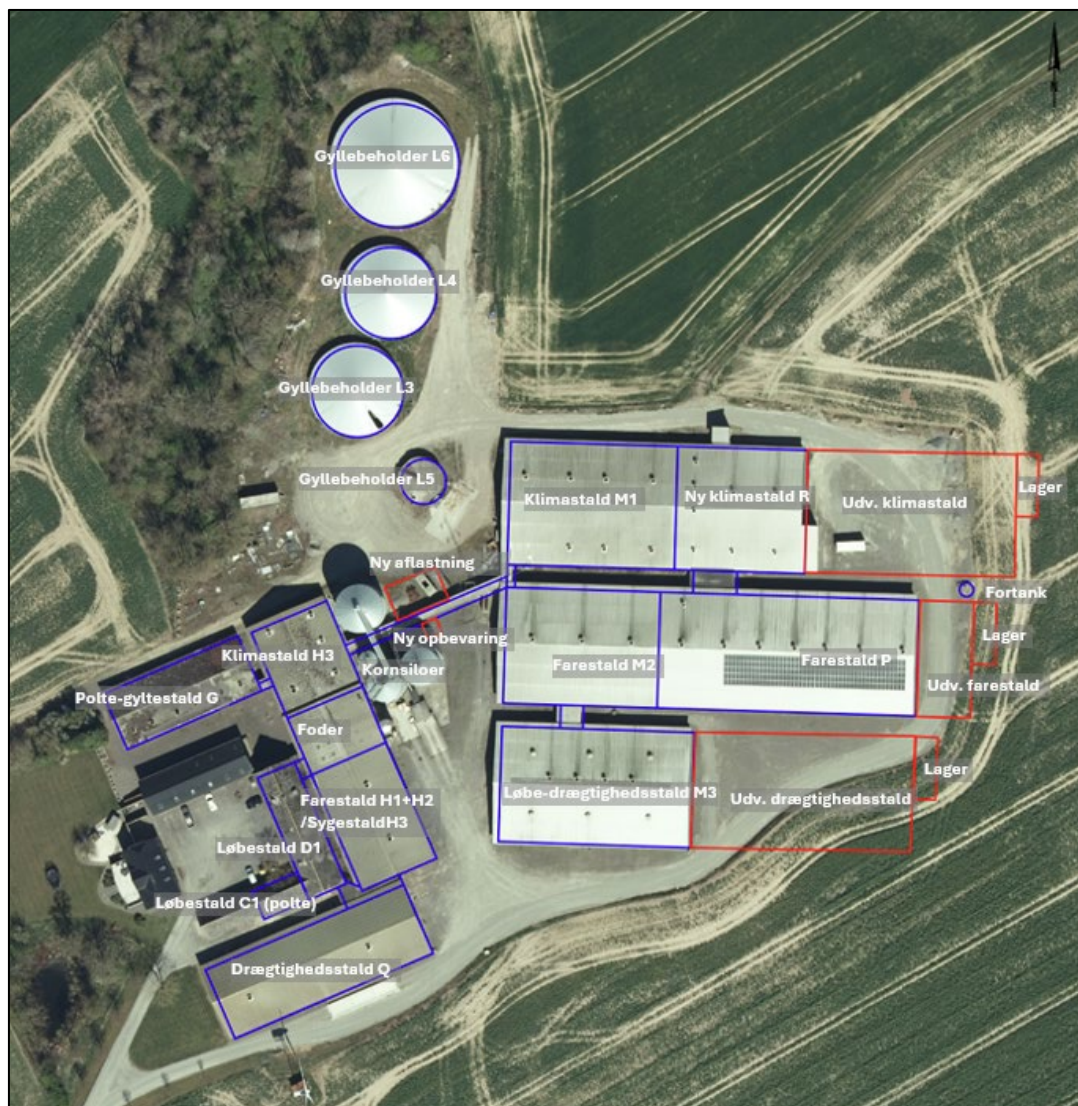
Gennemførte ændringer i forhold til godkendelsen fra 2020:

Løbestald C1 er taget ud af drift, mens der fortsat er produktion i løbestald D1.

Polte-gyltestald G anvendes både til polte og gylte, herunder som syge- og aflastningsstald for søer.

Drægtighedsstald Q anvendes ikke til opstaldning af polte.

Figur 5 Anlægget på St. Muregård

Produktionsarealet er beregnet som det totale areal fratrukket arealer, hvor dyrene ikke kan opholde sig og afsætte gødning, som fx gange. Udleveringsrum, drivgange og udleveringsramper, hvor dyrene kun opholder sig kortvarigt, indgår heller ikke i produktionsarealet.

For nærværende ansøgning er produktionsarealet beregnet som totalt indvendigt staldareal fraregnet gangarealer. Krybber, indervægge, inventar mv. er ikke fraregnet, idet der ønskes fleksibilitet ved udskiftning af krybber og inventar.

Beregningen af produktionsarealerne fremgår af bilag 1-3.

Tabel 4a. Staldtyper, dyrehold, miljøteknologi og produktionsareal i ansøgt drift (trin 3).

Staldafsnit	Staldtype	Dyretype	Miljøteknologi (NH ₃ -N effekt)	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Produktionsareal andel
Løbe-drægtighedsstald M3	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.470	1.363	93%
Farestald M2	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.177	819	70%
Klimastald M1	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.289	1.092	85%
Klimastald H3	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	491	431	88%
Polte- og gyltestald G	Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	Slagtesvin	-	536	253	85%
	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige			200	
Drægtighedsstald Q	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	1.006	954	95%
Løbestald D1	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	331	290	88%
Farestald H1+H2	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	663	572	86%
Klimastald R	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.012	845	83%
Farestald P	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	Gyllekøling: 8.760 timer, 20%	1.935	1.345	73%
	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-		73	
Ny aflastning	Løsgående, dybstrøelse	Søer, golde, drægtige	-	169	85	50%
Udv. drægtighedsstald	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	Gyllekøling: 8.760 timer, 20%	1.663	1.530	92%
Udv. klimastald	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	Gyllekøling: 8.760 timer, 20%	1.642	1.445	88%
Udv.arestald	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	-	413	363	88%
I alt				13.797	11.660	

Tabel 4b. Staldtyper, dyrehold, miljøteknologi og produktionsareal i ansøgt drift (trin 2).

Staldafsnit	Staldtype	Dyretype	Miljøteknologi (NH ₃ -N effekt)	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Produktionsareal andel
Løbe-drægtighedsstald M3	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.470	1.363	93%
Farestald M2	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.177	819	70%
Klimastald M1	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.289	1.092	85%
Klimastald H3	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	491	431	88%
Polte- og gyltestald G	Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	Slagtesvin	-	536	253	85%
	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige			200	

Drægtighedsstald Q	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	1.006	954	95%
Løbestald D1	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	331	290	88%
Farestald H1+H2	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	663	572	86%
Klimastald R	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.012	845	83%
Farestald P	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	-	1.935	1.345	73%
	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise			73	
Ny aflastning	Løsgående, dybstrøelse	Søer, golde, drægtige	-	169	85	50%
Udv. klimastald	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	Gyllekøling: 8.760 timer, 20%	1.642	1.445	88%
I alt				11.721	9.767	

Tabel 4c. Staldtyper, dyrehold, miljøteknologi og produktionsareal i ansøgt drift (trin 1).

Staldafsnit	Staldtype	Dyretype	Miljøteknologi (NH ₃ -N effekt)	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Produktionsareal andel
Løbe- drægtighedsstald M3	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.470	1.363	93%
Farestald M2	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	Gyllekøling: 8.760 timer, 12%	1.177	819	70%
Klimastald M1	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.289	1.092	85%
Klimastald H3	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	491	431	88%
Polte- og gyltestald G	Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	Slagtesvin	-	536	253	85%
	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige			200	
Drægtighedsstald Q	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	1.006	954	95%
Løbestald D1	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	331	290	88%
Farestald H1+H2	Løsgående, delvist spaltegulv	Søer, golde, drægtige	-	663	572	86%
Klimastald R	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise	-	1.012	845	83%
Farestald P	Kassestier, delvist spaltegulv	Søer, diegivende	-	1.935	1.345	73%
	Toklimastald, delvist spaltegulv	Smågrise			73	
Ny aflastning	Løsgående, dybstrøelse	Søer, golde, drægtige	-	169	85	50%
I alt				10.079	8.322	

Tabel 5. Staldtyper, miljøteknologi, dyrehold og produktionsareal i nudrift og 8 års drift.

Staldafsnit	8 års drift			Tilladt nudrift		
	Staldafsnit, staldtype og dyretype	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Staldafsnit, staldtype og dyretype	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)
Løbe- drægtighedsstald M3	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	1.470	1.295	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	1.470	1.363
Farestald M2	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	1.177	819	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	1.177	819
Klimastald M1	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	1.289	1.092	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	1.289	1.092
Klimastald H3	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	491	431	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	491	431
Polte- og gyltestald G	Slagtesvin, Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	536	453	Slagtesvin, Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	536	253
				Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv		200
Drægtighedsstald Q	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	1.006	954	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	1.006	954
Løbestald D1	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	331	263	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	331	290
Løbestald C1	Slagtesvin, Delvist spaltegulv, 25-49% fast gulv	133	110			
Farestald H1+H2	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	663	477	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	663	572
Klimastald R				Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	1.012	845
Farestald P				Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	1.935	1.345
				Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv		73
	I alt	7.076	5.894		9.910	8.237

*Tal for staldstørrelse er angivet som indsendt i bilag til ansøgning. Disse afviger fra tal i den elektroniske ansøgning, men tallene i bilaget anses for mere præcise. Tallene for produktionsareal, som er det betydende i ansøgningen, er ens i bilaget og i den elektroniske ansøgning.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at ansøger på tilfredsstillende vis har redegjort for produktionsarealet og de dyretyper, der indgår i den ansøgte produktion. Kommunen har samtidig lagt vægt på, at ansøgningen tager udgangspunkt i den lovlige eksisterende drift og de dele af tilladelsen fra 2020, som er gennemført, mens de endnu ikke realiserede udvidelser indgår som en del af den nye ansøgning efter husdyrbruglovens § 16 a.

Produktionsarealet er opgjort som det samlede indvendige staldareal med fradrag af de arealer, hvor dyrene ikke kan opholde sig og afsætte husdyrgødning, herunder gangarealer. Krybber, indervægge og øvrigt fast

inventar er ikke fratrullet ved opgørelsen af produktionsarealet. Herved opnås den ønskede fleksibilitet til fremtidig udskiftning eller ændring af inventar, uden at produktionsarealet ændres.

Arealer, hvor dyrene alene opholder sig kortvarigt, og som derfor ikke indgår i produktionsarealet, omfatter blandt andet udleveringsrum, drivgange og udleveringsramper. Bornholms Regionskommune gør opmærksom på, at disse arealer i henhold til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen skal rengøres effektivt efter dyrenes ophold og inden for de frister, der følger af bekendtgørelsen.

Bornholms Regionskommune har endvidere konstateret, at de gennemførte ændringer siden tilladelsen fra 2020, herunder at løbestald C1 er taget ud af drift, at løbestald D1 fortsat anvendes, samt at polte-/gyltestald G og drægtighedsstald Q anvendes som beskrevet i ansøgningen, er indarbejdet i opgørelsen af produktionsarealet og den ansøgte drift.

På den baggrund vurderer Bornholms Regionskommune, at produktionsarealet er opgjort i overensstemmelse med reglerne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen, og at den ansøgte fleksibilitet i forhold til inventar og staldindretning kan imødekommes uden at ændre grundlaget for denne tilladelse.

.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. produktionsareal, staldtype og dyretype.

4.2 Produktion og håndtering af husdyrgødning

Beskrivelse

På St. Muregård er der 4 gyllebeholdere samt en fortank. På ansøgers ejendom Bedegadevej 24 forefindes to beholdere, hvor den mindre beholder svarer til min. 9 måneders opbevaring af husdyrgødningen fra produktionen på ejendommen. Den anden beholder er til rådighed for produktion på St. Muregård. Herudover har ansøger gylleaftaler med aftale om opbevaring af gylle, svarende til ca. 1.500 m³. Ansøger planlægger desuden at opføre en ny gyllebeholder på Bolbyvej 10. Denne beholder er ikke realiseret.

Der føres i nudrift løbende kontrol og logbog med flydelaget i henhold til lovgivningen. Beholderen er tilmeldt beholderkontrol. Der føres journal over spredning af gødning på markerne i form af mark- og gødningsplan.

Tabel 6. Data om gyllebeholdere til rådighed for produktionen på St. Muregård

Lager	Kapacitet (m ³)	Overfladeareal (m ²)	Overdækning
Gyllebeholder L3	1.836	438	Teltoverdækning
Gyllebeholder L4	1.836	438	Teltoverdækning
Gyllebeholder L5	500	104	Betonlåg
Gyllebeholder L6	4.007	806	Teltoverdækning
Fortank	30		Betonlåg
Bedegadevej 24	1.920		Naturligt flydelag
Opbevaring i forbindelse med gylleaftaler	2.100		

<i>Bolbyvej 10 (ny beholder ikke realiseret)</i>	4.000		
I alt	12.229 (16.229)	1.786	

Den samlede gødningsproduktion fra produktionen på St. Muregård ligger med den nuværende drift på ca. 13.500 tons inkl. regnvand og vaskevand. I trin 2 med udvidelse af smågrisestalden forventes en mindre forøgelse af den samlede gødningsmængde til ca. 15.250 tons. Med udvidelse af drægtighedsstald forventes den samlede gødningsmængde at øges til ca. 16.300 tons.

Med den nuværende drift er kravet om min 9 måneders opbevaring opfyldt med den eksisterende kapacitet på ansøgers to ejendomme. Med udvidelse af produktionen forlængelse af smågrise-, fare- og drægtighedsstald vil kravet om min. 9 måneders opbevaringskapacitet, hvis der opføres en ny beholder på Bolbyvej.

9 måneders opbevaringskrav ved nuværende produktion: $13.500 \text{ m}^3 / 12 \times 9 = 10.125 \text{ m}^3$. Tilgængelig kapacitet på St. Muregård og Bedegadegård er på 10.129 m^3 .

9 måneders opbevaringskrav ved udvidelse trin 3: $16.300 \text{ m}^3 / 12 \times 9 = 12.225 \text{ m}^3$. Kapacitet med gylleaftaler og ny beholder er på i alt 16.229 m^3 .

Gødningsproduktionen opgøres årligt i forbindelse med udarbejdelse af gødningsregnskabet.

BAT husdyrgødning

- Tankene tømmes ca. en gang årligt for inspektion og vedligeholdelse
- Gyllen omrøres kun forud for udkørsel/afhentning af gylle
- Der er konstant flydelag på gyllen i tankene, og efter omrøring/udkørsel kontrolleres det, at der senest 14 dage efter at der igen er gylle i tankene, er etableret flydelag
- Der føres logbog over teltoverdækningen, hvor det noteres, hvis der sker skader på teltdugen
- Tankene er tilmeldt de lovpligtige regelmæssige eftersyn
- Husdyrgødning udbringes i henhold til Husdyrgødningsbekendtgørelsen

BAT ifølge referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker (BREF) er, at gyllebeholderne er en fast tank, der kan modstå mekaniske, termiske og kemiske påvirkninger, og at tanken tømmes ca. 1 gang årligt for inspektion og evt. reparationer. Hertil kommer at omrøring minimeres samt at flydelag lag sikres/ etablering af teltoverdækning. BAT omfatter endvidere sikring af tilstrækkelig opbevaringskapacitet og udbringning i henhold til Husdyrgødningsbekendtgørelsen. De valgte tiltag på ejendommen opfylder derfor BAT for opbevaring og udbringning af husdyrgødning.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Det er regionskommunens vurdering, at der på tilfredsstillende vis er redegjort for opbevaringskapaciteten på St. Muregård og sikret, at der kan opbevares op til 9 måneders gødningsproduktion på bedriften.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. produktion og håndtering af husdyrgødning.

5 RESSOURCEFORBRUG

I dette kapitel beskrives og vurderes det nuværende og forventede årsforbrug samt håndteringen af ressourcerne foder, vand, energi m.m. Tiltag til fremme af ressourceudnyttelsen er desuden behandlet.

5.1 Foder og foderopbevaring

Beskrivelse

Indkøbt foder opbevares i foderladen. Korn opbevares i gastætte siloer. Der er anmeldt og opsat to nye gastætte siloer i forbindelse med de eksisterende siloer.

Det årlige foderforbrug ligger på ca. 3.610 tons i nudrift. I ansøgt drift med en udvidelse af produktionen forventes det årlige foderforbrug at øges med ca. 600 tons.

Foderet hjemmeblandes og optimeres iht. de gældende normer. Foderet er tilsat fytase, som øger tilgængeligheden af fosfor i foderet og dermed reducerer behovet for tilsat fosfor.

Der udarbejdes foderoptimeringer af en konsulent. Foderoptimeringerne revideres årligt eller efter behov. Der udarbejdes effektivitetskontrol med en opgørelse af foderet 4 gange om året.

BAT

Med den nye husdyrbruglov indføres stipladsmodellen. I stipladsmodellen inddrages den nyeste faglige viden om ammoniakfordampning (emission) fra gødningsoverfladerne, da ammoniakemissionen i højere grad afhænger af produktionsarealets størrelse end af det årligt producerede antal dyr. Dermed er ammoniakemissionen fra en stald relativt konstant uanset produktivitetsudsving. Stipladsmodellen anvendes både i forhold til fast og flydende gødning, og også lugtemissionerne fastsættes med udgangspunkt i overfladearealerne. Der indgår tillige en model for emissioner fra gødningslagre baseret på beholderens overfladeareal.

Emissionsfaktorer, der tidligere blev beregnet med udgangspunkt i antallet af dyr og dyrenes vægt eller ydelse, bliver i stipladsmodellen i stedet for fastsat som en emission pr. m² produktionsareal pr. år for forskellige staldtyper, dyretyper og evt. miljøteknologi samt for overfladeareal og gødningstype for opbevaringsanlæg til husdyrgødning. Dermed er den fodringmæssige styring allerede indarbejdet i husdyrbrugloven, hvorfor dette ikke vil blive gennemgået yderligere.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at foderhåndtering som beskrevet ikke vil give anledning til en væsentlig miljøpåvirkning.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. foder og foderopbevaring.

5.2 Vand

Beskrivelse

Ejendommen har offentlig vandforsyning.

Produktionens vandforbrug går primært til dyrenes drikkevand. Herudover anvendes vand til vask af staldene for at sikre høj hygiejne og til overbrusning, der er med til at køle af dyrene.

Det årlige vandforbrug ligger på ca. 15.000 m³. Forbruget forventes at stige til ca. 18.500 m³ i ansøgt drift med en udvidelse af produktionen.

Drikkesystemerne i staldene er udviklet, så vandspild undgås eller mindskes. Overbrusning anvendes til køling i varme perioder. Overbrusningsanlægget er styret af ventilationsanlægget, så overbrusningshyppighed og varighed afpasses løbende til temperaturen. Staldene iblødsættes inden vask foretages med højtryksrenser. Vandforbruget vil følges løbende med henblik på at identificere eventuelle defekter og forebygge spild.

Staldene bliver kontrolleret dagligt, og hvis der opstår utilsigtet og synligt vandspild, vil det blive opdaget og repareret med det samme.

Der anvendes drikkenipler placeret i fodertrugene, så der er optimale forhold for adgang til vand for grisene og et lavt drikkevandspild.

Inden vask sættes staldene i blød, hvorefter stalden vaskes med højtryksrenser med koldt vand. Både iblød-sætning og vask med højtryksrenser er vandbesparende.

Der bruges mindst muligt vand til overbrusning. Overbrusning bruges som køling af dyrene i de varmeste måneder af året og nedsætter desuden ammoniakfordampning og energiforbrug til ventilation.

Staldanlægget vil blive gennemgået jævnligt, så utætte rør og drikkeventiler vil blive udskiftet, så snart det opdages.

Der er gjort vandbesparende tiltag i form af anvendelse af elektronisk overvågning af vandforbrug i all stalde, således at eventuelle defekter hurtigt opdages.

Det samlede vandforbrug kontrolleres årligt.

BAT

Ejendommens vandforbrug går primært til drikkevand og her vil en besparelse være i modstrid med dyrevelfærden. BAT ifølge referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker (BREF) er anvendelse højtryksrensning til vask af stalde, og valg af udstyr, der er tilpasset den aktuelle dyretype, placering af drikkenipler er placeret over trug. De valgte tiltag på ejendommen opfylder derfor BAT for vandforbrug.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til god effektiv vandudnyttelse. Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af omgivelserne ved den beskrevne vandanvendelse.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. vandforbrug på ejendommen.

5.3 Energi

Beskrivelse

Energi anvendes primært til ventilationsanlæg, foderanlæg, til håndtering af gylle og til belysning. Efter udvidelsen forventes forbruget at blive ca. 550.000 kWh pr. år beregnet efter normtal. Forbruget af dieselolie ligger på ca. 2.000 l. Det årlige forbrug af diesel- og fyringsolie forventes i ansøgt drift at falde eller forblive uændret. Olie bliver kun brugt i særlige tilfælde til udtørring af stalde eller ved udfald i elnettet.

Der er i stuehuset intern centralvarme, som opvarmes bla. via gyllekøling. Staldene opvarmes af gyllekøling.

Der er etableret temperaturstyret ventilation, som kun kører med den styrke, der er nødvendig, for at ventilere staldene. Ventilatorerne rengøres jævnligt, hvilket sikrer, at der ikke bruges unødigt energi pga. modstand fra støv og skidt. I de nye stalde og ved løbende reparation af ventilationsanlægget i de eksisterende stalde op sættes motorer, der er energibesparende.

Overbrusning bruges til køling af dyrene i de varmeste måneder af året og nedsætter desuden ammoniakfordampning og energiforbrug til ventilation.

Gyllepumperne kører på timer, så de ikke kører unødvendigt og derved forbruger energi.

Der anvendes for så vidt muligt LED i staldene. Lyset vil være tændt efter behov, når der arbejdes i staldene. Staldbelysningen rengøres jævnligt, så nytteværdien af belysningen er optimal i forhold til energiforbruget.

Logistikken i forbindelse med håndtering af foder, dyr m.v. er indrettet, så afstanden giver færrest mulige driftstimer, hvilket minimerer energiforbruget.

Elforbruget kontrolleres hver måned.

Der produceres på ejendommen strøm af hustandsvindmølle og solceller. Produktionen fra disse er ca. 70.000 kWh fra vindkraft og ca. 60.000 kWh fra solceller.

BAT

BAT ifølge referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker (BREF) er etablering lavenergibelysning, eftersyn og rengøring af ventilatorer og temperatur styring. De valgte tiltag på ejendommen opfylder derfor BAT for elforbrug.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til godt effektiv energiudnyttelse og samtidig udnyttes mest effektivt.

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af omgivelserne ved den beskrevne energianvendelse.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. energi.

5.4 Diverse hjælpestoffer

Beskrivelse

Der er tre olietanke på ejendommen: en på 1.200 l på siden af stald H1+H2, en på 4.000 l mellem farestalden og klimastalden og en på 1.200 l ved vaskepladsen. Alle tanke er beskyttet mod påkørsel, og vil med tiden blive sløjfet/ udskiftet jf. olietankbekendtgørelsens sløjfningsordning.

Der opbevares ikke såsæd, handelsgødning og kemikalier på ejendommen.

Rengøringsmidler med ubrudt emballage opbevares og rengøringsmidler i brug opbevares i lager ved foderlade eller i stald.

Veterinærmedicin anvendes efter anvisning fra dyrlæge. Medicin opbevares efter forskrifterne herfor i stalden.

Kommunens bemærkninger og vurdering

For at beskytte jord og grundvand stiller Bornholms Regionskommune vilkår om opbevaring af olieprodukter. Ud fra den beskrevne håndtering og det beskudne forbrug af de nævnte hjælpestoffer vurderer kommunen, at der ved overholdelse af vilkåret og de generelle regler for brug og opbevaring ikke vil være væsentlig risiko for forurening forårsaget af anvendelsen.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. oplag af olieprodukter.

6 RESTSTOFFER

I dette kapitel beskrives og vurderes de forventede reststoffer fra produktionen i form af spildevand og affald.

6.1 Spildevand

Beskrivelse

Spildevand fra den ansøgte produktion udgøres primært af vand fra rengøring af stalde og fra drikkevandsspild i alt ca. 1.200 m³. Spildevandet ledes til gyllebeholder.

Herudover er der anslået ca. 200 m³ spildevand fra husholdning og forrum/mandskabsfaciliteter. Dette ledes til septiktank.

Tagvand fra eksisterende stalde/bygninger ledes til faskine og grøft. Tagvand fra nye stalde planlægges ledt til faskine med overløb til grøft.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Spildevand fra rengøring af stalde og lignende skal ledes til samletank eller gyllesystem og skal anvendes i henhold til reglerne i Husdyrgødningsbekendtgørelsen og Gødningsanvendelsesbekendtgørelsen.

Bornholms Regionskommune vurderer, at den beskrevne spildevandshåndtering ikke vil medføre væsentlig miljøpåvirkning.

Bornholms Regionskommune bemærker, at hvis der foretages ændringer i afløbsforholdene for tag- og overfladevand, skal der indhentes accept fra spildevandsmyndigheden.

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til emissioner fra spildevand.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. produktion og håndtering af spildevand.

6.2 Affald

Beskrivelse

Alt affald bortskaffes efter BOFA's affaldsregulativ. Fast affald indsamles i containere og leveres til BOFA efter behov. Affald, der er forbrændingseget, består overvejende af plastik. Derudover kommer glas, jernaffald, neonrør, tomme spraydåser og medicinemballage.

Den mængde spildolie, som forekommer på ejendommen, afhentes af vognmand. Olie opbevares i værksted med støbt bund. Der forefindes ikke kemikalieaffald fra markdriften på ejendommen, idet markdriften ikke passes fra St. Muregård. Andet kemikalieaffald bliver afleveret til BOFA.

Brugte kanyler og eventuelle medicinrester opbevares i hhv. kanyleboks og opsamlingsstønde. Eventuelle medicinrester tages retur af dyrlæge eller afleveres på apotek.

Døde dyr bortskaffes løbende til destruktion af Daka. En plads til afhentning af døde dyr er etableret i forbindelse med privatvejen til ejendommen. Smågrise opbevares i kølecontainer, mens døde søer opbevares afskærmet på et hævet underlag iht. lovgivningen på området.

Der forventes en stigning i mængden af affald og døde dyr i ansøgt drift, idet produktionen udvides. Der foretages ikke ændringer af affaldshåndteringen på ejendommen i ansøgt drift.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Det forudsættes, at alle typer affald på ejendommen håndteres efter de til enhver tid gældende regler samt, at bortskaffelsen sker i overensstemmelse med det kommunale affaldsregulativ for erhvervsaffald. I regulativet står bestemmelser om opbevaring og bortskaffelse af diverse typer af affald, herunder olieaffald, medicinrester og kanyler.

Opbevaring og bortskaffelse af døde dyr skal følge reglerne i bekendtgørelsen om opbevaring af døde produktionsdyr.

Dokumentation for bortskaffelse af affald kan foreligge i form af f.eks. kvitteringer og fakturaer fra godkendt vognmand.

Bornholms Regionskommune vurderer, at overholdes vilkårene vedr. affald, vil affaldshåndteringen på St. Muregård ikke medføre gener for omkringboende. Den beskrevne affaldsopbevaring, -håndtering og bortskaffelse vurderes ikke at have væsentlig virkning på omgivelserne.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om, at bygningernes omgivelser skal holdes fri for affald og om bortskaffelse og dokumentation for aflevering.

7 GENER FRA HUSDYRBRUGET

I dette kapitel beskrives og vurderes de mulige gener som følge af lugt, støj, støv, lys, skadedyr og transporter i husdyrbrugets omgivelser forårsaget af virksomhedens aktiviteter.

7.1 Lugt

Beskrivelse

Lugt fra staldanlægget øges i begrænset omfang i trin 1 i ansøgt drift, idet der opføres en mindre aflastningsstald, hvor ved produktionsarealet udvides med 1%. Der ingen ændringer af eksisterende staldanlæg. I trin 2 og 3 med en udvidelse af produktionsarealet med en forlængelse af smågrisestalden, farestald og drægtighedsstalden stiger lugtemissionen fra anlægget.

I ansøgningsskemaet er der foretaget beregninger, der viser, at de krævede lugtgeneafstande mellem staldene og til byzone, samlet bebyggelse og nærmeste enkelt boliger overholdes.

I ansøgningsskemaet foretages der beregninger i henhold til Miljøstyrelsens lugtvejledning (NY-model) og i henhold til den gamle såkaldte FMK-model. Lugtgenekravet skal være opfyldt i forhold til begge beregningsmetoder. I ansøgningsskemaet vises resultatet fra den model, der giver den længste geneafstand.

Beregning foretaget i ansøgningsskemaet ses i nedenstående tabel.

Tabel 7a. Resultat af lugtberegning fra ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk, trin 3

Bebyggelse	Kumulation	Model	Ukorrigeret geneafstand	Korrigeret geneafstand	Vægtet gennemsnits- afstand	Genekriterie overholdt
Bedegadevej 43 	0	NY	499,3	399,5	520,5	Ja
Olsker, nuværende samlet bebyggelse 	0	NY	971,1	971,1	2496,9	Ja
Soldalen, lokalplan 	0	NY	971,1	971,1	2382,8	Ja
Olsker, fremtidig byzone 	0	NY	1274,9	1274,9	2496,7	Ja
Sommerhusområde syd for Olsker 	0	NY	1274,9	1274,9	1806,7	Ja

Tabel 7b. Resultat af lugtberegning fra ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk, trin 2

Bebyggelse	Kumulation	Model	Ukorrigeret geneafstand	Korrigeret geneafstand	Vægtet gennemsnits- afstand	Genekriterie overholdt
Bedegadevej 43 	0	NY	450,9	360,8	520,8	Ja
Olsker, nuværende samlet bebyggelse 	0	NY	895,4	895,4	2493,4	Ja
Soldalen, lokalplan 	0	NY	895,4	895,4	2376,7	Ja
Olsker, fremtidig byzone 	0	NY	1175,9	1175,9	2493,2	Ja
Sommerhusområde syd for Olsker 	0	NY	1175,9	1175,9	1806,7	Ja

Tabel 7c. Resultat af lugtberegning fra ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk, trin 1

Bebyggelse	Kumulation	Model	Ukorrigeret geneafstand	Korrigeret geneafstand	Vægtet gennemsnits- afstand	Genekriterie overholdt
Bedegadevej 43 	0	NY	350,3	280,2	506,6	Ja
Olsker, nuværende samlet bebyggelse 	0	NY	744,5	744,5	2499,7	Ja
Soldalen, lokalplan 	0	NY	744,5	744,5	2370,8	Ja
Olsker, fremtidig byzone 	0	NY	981,1	981,1	2499,6	Ja
Sommerhusområde syd for Olsker 	0	NY	981,1	981,1	1821,9	Ja

Enkeltbeboelser er ejendomme uden landbrugspligt og som ikke ejes af ansøger. Der er foretaget beregning af lugt i forhold til nærmeste enkeltbeboelse (Bedegadevej 43). Afstanden fra lugtcentrum til nærmeste enkeltbeboelse skal minimum være ca. 399 m (korrigeret for hyppig vindretning) og den gennemsnitlige afstand er ca. 520 m. Den gennemsnitlige afstand er således længere end minimumsafstanden (geneafstanden) og lugtgenkravet er hermed opfyldt.

Til nærmeste samlede bebyggelse eller lokalplan i landzone skal der minimum være ca. 971 m. Nærmeste samlede bebyggelse er det afgrænsede byområde er Olsker placeret ca. 2.496 m fra lugtcentrum. Olsker har byzone som fremtidig zonestatus. Nærmeste lokalplan i udenfor byzone er Soldalen, gæste- og kursusstedplacert ca. 2.382 m fra lugtcentrum.

Nærmeste byzone er den fremtidige byzone Olsker og nærmeste sommerhusområde er området syd for Olsker. Afstanden fra lugtcentrum til byzonegrænse og til sommerhusområde skal være minimum ca. 1.274 m. Den beregnede afstand fra lugtcentrum til den fremtidige byzone er 2.496 m og til sommerhusområdet er afstanden ca. 1.806 m. Lugtgenkravet til byzone, sommerhusområde og samlet til samlet bebyggelse/lokalplan er dermed opfyldt.

Der er ikke placeret andre husdyrbrug indenfor 100 m fra enkeltbeboelserne og 300 m fra byzone og der skal derfor ikke indregnes en kumulativ effekt.

Da ventilationsafkastene er placeret min. 1 m over tagfladen, bliver luften opblandet og fortyndet, inden den falder ned omkring staldanlægget.

Geneafstanden måles fra husdyrbrugets vægtede lugtcentrum, som udgangspunkt svarer til centrum af stald-anlægget, til nærmeste punkt på den relevante nabobeboelse eller områdefrænsning.

Lugtberegningerne viser, at den ansøgte produktion overholder husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens lugtgenekrav i forhold til nærmeste enkeltbeboelse, samlet bebyggelse, lokalplanlagt område i landzone, byzone og sommerhusområde.

Nærmeste enkeltbeboelse er Bedegadevej 43. Den beregnede geneafstand udgør ca. 399 meter (korrigeret for den fremherskende vindretning), mens den faktiske gennemsnitlige afstand fra lugtcentrum er ca. 520 meter. Lugtgenekravet til enkeltbeboelsen er dermed overholdt.

Til nærmeste samlede bebyggelse eller lokalplanlagt område i landzone skal geneafstanden som minimum være ca. 971 meter. Nærmeste samlede bebyggelse er det afgrænsede byområde ved Olsker, som er beliggende ca. 2.496 meter fra lugtcentrum. Nærmeste lokalplanlagte område i landzone er Soldalen Gæste- og Kursussted, som er beliggende ca. 2.382 meter fra lugtcentrum. Lugtgenekravene til både samlet bebyggelse og lokalplanlagt område er således overholdt.

Nærmeste byzone er den fremtidige byzone ved Olsker, mens nærmeste sommerhusområde er beliggende syd for Olsker. Den beregnede geneafstand til både byzone og sommerhusområde udgør ca. 1.274 meter. De faktiske afstande fra lugtcentrum er ca. 2.496 meter til byzone og ca. 1.806 meter til sommerhusområdet. Lugtgenekravene til både byzone og sommerhusområde er derfor overholdt.

Der er ikke andre husdyrbrug beliggende inden for de afstande, hvor der efter husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen skal tages højde for kumulative lugtbidrag. Der skal derfor ikke indregnes en kumulativ effekt i lugtvurderingen.

På baggrund af lugtberegningerne vurderer Bornholms Regionskommune, at den ansøgte produktion overholder de gældende lugtgenekrav, og at husdyrbruget ikke vil medføre væsentlige lugtgener for de omkringboende eller de omkringliggende områder.

Regionskommunen vurderer samtidig, at der fortsat skal være mulighed for at gribe ind, hvis der mod forventning opstår væsentlige lugtgener, som ikke kunne forudses på baggrund af lugtberegningerne. Der er derfor fastsat vilkår, som giver mulighed for at håndtere sådanne tilfælde.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om staldsystemer, og om at holde god staldhygiejne, samt vilkår i tilfælde af væsentlige lugtgener.

7.2 Støj og rystelser

Beskrivelse

Støj og rystelser

Den væsentligste støjkilde på ejendommen er ventilationsanlægget. Anlægget er i drift hele året og hele døgnet rundt. Desuden vil der kunne forekomme støj fra foderfremstilling. Støj herfra vil dog være begrænset, idet foderfremstillingen finder sted i en lukket bygning. Foderblande-anlægget er i drift flere timer dagligt.

Der vil med udvidelsen blive opsat flere ventilationsanlæg, og der skal blandes mere foder.

Transport med køretøjer til og fra ejendommen vil kunne give anledning til kortvarige støjgener. Dette vil være den primære støjkilde for naboer. Støj fra transport forekommer kun få gange dagligt og i korte perioder.

Som beskrevet i afsnittet vedr. transport, vil der dog ske en mindre stigning i antallet af transportere i forbindelse med den ansøgte udvidelse i trin 2 og 3.

Som tiltag mod støj sker der en løbende optimering af ventilationsanlægget med montering af nye støjsvage motorer. Ud fra ejendommens placering i forhold til naboer, skønnes det, at støj fra produktionsanlægget ikke vil genere naboer og forbipasserende. Der vises hensyn til naboerne i forbindelse med transportere.

Produktionen forventes ikke at give anledning til rystelser, som kan være til gene for omgivelserne.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune forudsætter, at anlægget på St. Muregård overholder Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser. Støjvilkårene omfatter al støj fra landbrugsdrift på ejendommens bygningsparcel, men ikke støj fra f.eks. markdriften.

Det vurderes, at støj fra ejendommen ikke er eller forventes at blive et problem for de omkringboende. Der vil dog kunne forekomme støj fra transport. Trafikken til og fra St. Muregård foregår via Bedegadevej og forekommer primært inden for normal arbejdstid.

Kommunen vurderer, at støj fra ejendommen ikke vil udgøre et væsentligt problem for omkringboende og forbipasserende. Der er ikke foretaget støjberegninger, idet de nærmeste nabobeboelser ligger så langt fra ejendommen, at der ikke vurderes at kunne opstå væsentlige støjgener, når de stillede vilkår overholdes.

Produktionen forventes ikke at give anledning til rystelser, som kan være til gene for omgivelserne.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. støjgrænser og eventuel måling af støjniveauet. Der er ikke stillet vilkår vedr. rystelser.

7.3 Støv

Beskrivelse

Støvgener kan forekomme i forbindelse med håndtering af halm og foder samt ved transport.

Støvgener fra håndtering af foder er begrænsede, idet formaling og blanding foregår i et lukket system.

Der kan forekomme lokale støvgener i forbindelse med tildeling af strøelse i staldene. Støv fra skimmelsvampe modvirkes på St. Muregård ved at opbevare strøelsen på fast bund, indendørs og tørt.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil forekomme væsentlig støvudvikling i forbindelse med produktionen. Egentlig risiko for støvgener i forbindelse med produktionen vurderes kun at forekomme ved kørsel omkring ejendommens bygninger i tørre perioder, og det vurderes således generelt, at støv kun vil give anledning til meget lokal støvudvikling.

Der stilles dog et vilkår om støvgener, så alle aktiviteter på ejendommen herunder transport kan planlægges således, at omgivelserne påvirkes mindst muligt.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. støvgener.

7.4 Lys

Beskrivelse

Der er udendørsbelysning ved stuehuset og ved udlevering. Denne belysning vil ikke være tændt om natten. Som udgangspunkt vil der ikke være belysning uden for bygningerne om natten.

Indendørs belysning i staldene vil være slukket om natten. Lyset vil være tændt i forbindelse med tilsyn og fodring samt i det nødvendige tidsrum for at sikre den lovpligtige lysmængde til dyrene i min. 8 timer pr. dag.

Der sker ingen ændringer i ansøgt drift.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at den beskrevne anvendelse af lys i og omkring staldene ikke vil medføre gener for omkringboende eller forbipasserende pga. afstanden. For at sikre, at eventuelle gener for omkringboende begrænses, stilles der dog vilkår vedrørende lysgener.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. lys.

7.5 Fluer og skadedyr

Beskrivelse

Der tilstræbes på ejendommen en god orden, staldhygiejne og gødningshåndtering, så risikoen for gener foranlediget af fluer, rotter og mus forebygges og begrænses.

Der anvendes miljøfluer i staldene, og er der behov for yderligere bekæmpelse, anvendes der kemisk bekæmpelse.

Der holdes opryddet omkring bedriften og bygningerne vedligeholdes, således at rotter ikke sikres optimale leveforhold. Der opretholdes desuden en god staldhygiejne og god gødningshåndtering. Der er endvidere opstillet rottekasser på ejendommen, som jævnligt tilses.

De generelle retningslinjer for bekæmpelse af skadedyr i henhold til statens skadedyrsbekæmpelse følges.

Der sker ingen ændringer i forebyggelse og bekæmpelse af fluer og skadedyr i forbindelse med udvidelsen.

Kommunens bemærkninger og vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der på tilfredsstillende vis er redegjort for, hvorledes forekomst af fluer og rotter m.m. vil blive forebygget og eventuelt bekæmpet, således at gener heraf undgås. Endvidere er det kommunens vurdering, at følges vilkårene i denne tilladelse, burde der ikke opstå væsentlige fluegener

eller problemer med rotter. For at sikre at eventuelle gener for omkringboende begrænses, stilles der dog vilkår vedrørende skadedyrsbekæmpelse.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. fluebekæmpelse og rottesikring.

7.6 Transport

Transport

Arbejdskørsel til og fra produktionen sker ad Bedegadevej. Hovedparten af transporterne udgøres af transporter med smågrise (afhentning), husdyrgødning (flytning/udkørsel) og foder (tilkørsel). Transporterne med husdyrgødning er sæsonbetinget, mens afhentning af grise sker ugentligt.

Transporterne vil primært foregå inden for normal arbejdstid 06-18. Alle grænser for tilladelig støj vil blive overholdt, og der vil kun i meget få tilfælde opstå gene fra transport.

På dage med gyllekørsel er der en rimelig stor trafik med deraf følgende støjgener. Det tilstræbes, at kørslen bliver holdt på hverdage i normal arbejdstid, men i højsæsonen vil der være øget trafik på og omkring ejendommen uden for de anførte tidspunkter.

Opgørelse af eksterne transporter på St. Muregård kan ses i Tabel herunder.

Tabel 8 Opgørelse af forventede antal årlige transporter til og fra St. Muregård.

Type transport	Transporter i nudrift, antal læs/år	Transporter i ansøgt drift med udvidelse, antal læs/år
Dyr fra ejendommen (smågrise og søer til slagteri)	130	150
Afhentning af døde dyr til DAKA	156	156
Foder indkøbt/egen høst	176	195
Strøelse	1	1
Gylle, flytning/udbringning	395	500
Dieselolie/olie	2	2
Total	880	1.004

Kommunens bemærkninger og vurdering

Det er kommunens vurdering, at ind- og udkørsel til husdyrbruget til og fra St. Muregård, som sker ad Bedegadevej, og primært inden for normal arbejdstid kan ske uden at give anledning til gener for omkringboende. Selve belastningen af det lokale vejnet reguleres af den relevante vejlovgivning, mens færdsel på offentlig vej reguleres af færdselsloven og håndhæves af politiet. Der er ikke stillet vilkår i forhold til transport.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. transport.

8 AMMONIAKTAB OG NATURPÅVIRKNING

I dette kapitel beskrives ammoniakemissionen fra husdyrbruget og opfyldelsen af BAT-krav, og det vurderes, i hvor høj grad ammoniakemissionen påvirker beskyttet natur og sårbare arter.

8.1 Ammoniakemission og BAT-krav

Beskrivelse

Ammoniakemission fra anlægget

I ansøgningsskemaet er der foretaget beregninger af ammoniakemissionen fra staldanlæg og lagre i nudrift/8-årsdrift og ansøgt drift. For hvert staldafsnit er ammoniakemissionen beregnet ved at gange størrelsen af produktionsarealet med emissionsfaktoren for den pågældende dyretype og staldsystem. Tilsvarende beregnes emissionen fra gylleopbevaring ved at gange det ansøgte overfladeareal for gyllebeholdere med en emissionsfaktor for typen af gødning.

Tabel 9a. Opgørelse af ammoniakemissionen fra stalde og lagre på St. Muregård før og efter ændringerne, trin 3

Ammoniakemission fra husdyranlægget (kg NH ₃ -N/år)				
Drift	Staldafsnit	Lagre	I alt	Meremission efter udvidelse
Ansøgt drift	9.366,8	357,3	9.724,1	+2.121,9 (nudrift) +3.727,6 (8-års drift)
Lovlig nudrift	7.069,6	532,7	7.602,2	-
8-års drift	5.463,8	532,7	5.996,5	-

Tabel 9b. Opgørelse af ammoniakemissionen fra stalde og lagre på St. Muregård før og efter ændringerne, trin 2

Ammoniakemission fra husdyranlægget (kg NH ₃ -N/år)				
Drift	Staldafsnit	Lagre	I alt	Meremission efter udvidelse
Ansøgt drift	7.835,9	357,3	8.193,3	+591,1 (nudrift) +2.196,8 (8-års drift)
Lovlig nudrift	7.069,6	532,7	7.602,2	-
8-års drift	5.463,8	532,7	5.996,5	-

Tabel 9c. Opgørelse af ammoniakemissionen fra stalde og lagre på St. Muregård før og efter ændringerne, trin 1

Ammoniakemission fra husdyranlægget (kg NH ₃ -N/år)				
Drift	Staldafsnit	Lagre	I alt	Meremission efter udvidelse
Ansøgt drift	7.188,6	357,3	7.545,9	-56,4 (nudrift) +1.549,4 (8-års drift)
Lovlig nudrift	7.069,6	532,7	7.602,2	-
8-års drift	5.463,8	532,7	5.996,5	-

BAT-krav

Husdyrbrug med en emission på over 750 kg NH₃-N pr. år skal reducere ammoniakemissionen til et niveau svarende til emissionen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT).

Den maksimale emission ved anvendelse af BAT beregnes for hvert staldafsnit for sig ud fra de enkelte produktionsarealers størrelse i m² og emissionsfaktoren for den pågældende dyretype og staldsystemtype. Der sondres mellem nye (og renoverede) stalde, hvor kravet beregnes ud fra ét sæt emissionsfaktorer, og eksisterende stalde, hvor kravet beregnes ud fra et andet sæt faktorer eller ud fra vilkår i tidligere godkendelser om eksisterende teknologi.

I godkendelsen fra 2020 blev der fastsat krav til BAT for produktionen på St. Muregård. I ansøgningsskemaet for St. Muregård skal BAT beregnes ud fra emissionsfaktorer for "Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse". Godkendelsen fra 2020 omfattede udover forlængelsen af smågrisestald og drægtighedsstald også en ny slagtesvinestald. Disse ændringer er endnu ikke gennemført og slagtesvinestalden tages ud af ansøgningen, idet denne ikke ønskes opført. Forlængelsen af smågrisestalden og drægtighedsstalden bliver længere end i indsat i godkendelsen fra 2020 og er i denne ansøgning indsat derfor indsat som "Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit. Forlængelsen af farestalden er ligeledes indsat som "Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit.

I de to stalde løbe-drægtighedsstald M3 og farestald M2 er der i godkendelsen fra 2020 stillet krav om gyllekøling med en ammoniakreduktion på 12% i 8.760 timer. For gødningslagre er der stillet krav til at gyllebeholder L6 og L5 samt forbeholder er med fast overdækning. Disse krav er videreført i denne godkendelse. Gyllebeholder L6 og L5 er derfor indsat som "Eksisterende opbevaringsanlæg, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse", mens gyllebeholder L3 og L4 er indsat som eksisterende opbevaringsanlæg.

I forhold til anvendelse af gyllekøling ønskes mulighed for fleksibilitet mellem antal timer og effekt (% reduktion) imellem de forskellige staldafsnit med gyllekøling. Der ønskes desuden mulighed for anvendelse af alternativ ny teknologi i forbindelse med trin 3.

Samlet BAT-krav inkl. krav til gødningslagre er opgjort i tabellen herunder.

Tabel 10. Vejledende BAT-krav ved ansøgt drift, trin 3

Staldafsnit	Dyretype Staldsystem/gødningstype	Forudsætning	Produktionsareal (m ²)	BAT- krav/m ² (kg NH ₃ - N)	BAT- krav (kg NH ₃ - N)
Løbe- drægtighedsstald M3	Søer, gøde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	1.363	1,06	1.439,3
Farestald M2	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	819	0,58	475,7
Klimastald M1	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	1.092	0,56	611,5
Klimastald H3	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	431	0,56	241,4
Polte- og gyltestald G	Slagtesvin, Delvist spaltegulv, 25- 49% fast gulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	253	1,90	480,7
	Søer, gøde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	200	1,20	240
Drægtighedsstald Q	Søer, gøde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Eksisterende staldaf- snit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	954	1,20	1.144,8

Løbestald D1	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	290	1,20	348
Farestald H1+H2	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	572	1,20	686,4
Klimastald R	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	845	0,56	473,2
Farestald P	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	1.345	0,66	887,7
	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	Eksisterende staldafsnit, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	73	0,56	40,9
Ny aflastning	Søer, golde, drægtige. Løsgående, dybstrøelse	Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit	85	1,40	119,0
Udv. drægtighedsstald	Søer, golde, drægtige. Løsgående, delvist spaltegulv	Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit	1.530	0,87	1.331,1
Udv. klimastald	Smågrise. Toklimastald, delvist spaltegulv	Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit	1.445	0,58	838,1
Udv. farestald	Søer, diegivende. Kassestier, delvist spaltegulv	Nyt (inkl. renoveret) staldafsnit	363	0,59	239,6
Gyllebeholder L3	Flydende gødning	Eksisterende gødningsopbevaringsanlæg, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	438	0,40	175,3
Gyllebeholder L4	Flydende gødning	Eksisterende gødningsopbevaringsanlæg, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	438	0,40	175,3
Gyllebeholder L5	Flydende gødning	Eksisterende gødningsopbevaringsanlæg, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	104	0,20	20,8
Gyllebeholder L6	Flydende gødning	Eksisterende gødningsopbevaringsanlæg, BAT-krav fastsat i tidligere afgørelse	806	0,20	161,2
I alt			12.711 + 1.796		9.572 + 533 = 10.105

BAT-kravet beregnes i ansøgt drift til 10.105 kg NH₃-N pr. år, og den faktiske emission beregnes til 9.724 kg NH₃-N pr. år. Det vejledende BAT-krav er dermed overholdt med 381 kg NH₃-N pr. år. Dette skyldes anvendelse af gyllekøling i forlængelserne af klimastalden og drægtighedsstalden samt indregning af gyllekøling i farestald P. Herudover en indregning af effekten af teltoverdækning på de sidste to gyllebeholdere.

Kommunens vurdering

Da husdyrbruget har en samlet ammoniakemission på mere end 750 kg NH₃-N pr. år, skal ammoniakemissionen reduceres til et niveau, der svarer til anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT).

For den ansøgte produktion er BAT-emissionskravet beregnet til 10.105 kg NH₃-N pr. år. Den beregnede faktiske ammoniakemission fra den ansøgte drift udgør 9.724 kg NH₃-N pr. år. BAT-emissionskravet er dermed overholdt med 381 kg NH₃-N pr. år.

Overholdelsen af BAT-emissionskravet sikres ved en kombination af gyllekøling og overdækning af husdyrbrugets gyllebeholdere. Der etableres gyllekøling i forlængelserne af smågrisestalden og drægtighedsstalden, ligesom farestald P er forsynet med gyllekøling. Endvidere er de relevante gyllebeholdere forsynet med telt-overdækning, som reducerer ammoniakfordampningen fra opbevaringen af husdyrgødning.

Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund, at den ansøgte produktion overholder BAT-emissionskravet, og at husdyrbruget anvender den bedste tilgængelige teknik til begrænsning af ammoniakemissionen.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der fastsat vilkår om, at de staldafsnit, hvor BAT-emissionskravet forudsætter gyllekøling, skal være forsynet med gyllekølingsanlæg, og at de gyllebeholdere, der indgår i BAT-beregningen, skal være forsynet med teltoverdækning. Vilkårene skal sikre, at de forudsætninger, der ligger til grund for beregningen af ammoniakemissionen og overholdelsen af BAT-emissionskravet, opretholdes i hele tilladelsens levetid.

8.2 Påvirkning af naturområder

Beskrivelse

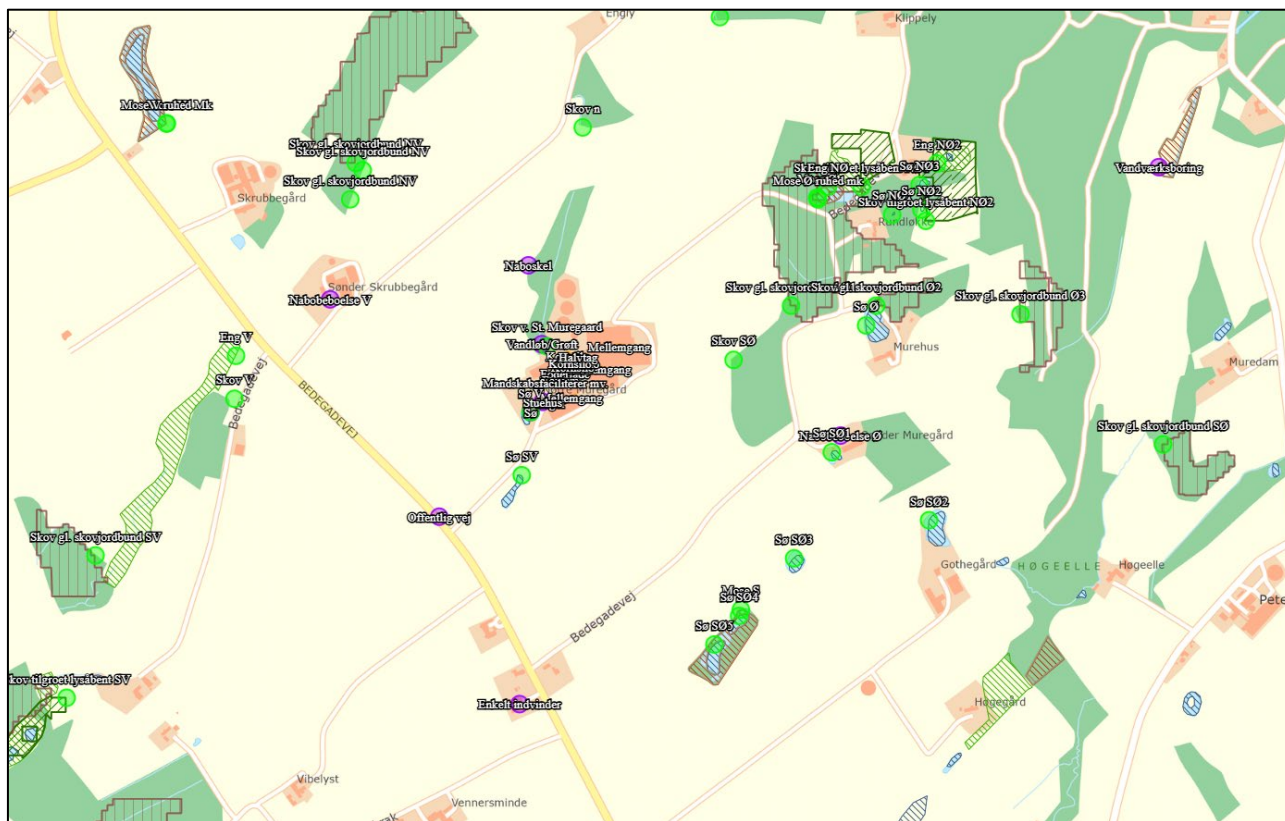
Ammoniakemissionen fra produktionen på St. Muregård bevirker, at omkringliggende arealer vil blive påvirket med nedfald af ammoniak.

Ved en udvidelse af produktionen vil udledningen af ammoniak øges og der vil ske en øget ammoniakdepositionen i de omkringliggende naturområder. Uden ændringer i staldanlægget i ansøgt drift, ændres der ikke på udledningen af ammoniak fra anlægget og ammoniakdepositionen i de omkringliggende naturområder øges derfor ikke.

I ansøgningssystemet er der foretaget beregning af denne ammoniakdeposition til beskyttede naturområder og potentielt ammoniakfølsomme skove samt beskyttede søer i området. Beliggenheden af beregningspunkterne tættest på anlægget fremgår af kortet i figur 7.

Resultatet af beregningen af ammoniakdeposition i de angivne punkter i ansøgt drift kan ses i tabel 11.

Tabellen viser de beregnede værdier for den totale ammoniakdeposition fra husdyrbrugets stalde og lagre, og for merdepositionen, der er den ekstra ammoniakdeposition, som den ansøgte produktion forårsager i forhold til henholdsvis nudrift og driften 8 år før ansøgningstidspunktet (8-års-driften).

Figur 7. Kort over naturområder og beregningspunkter for ammoniak i området omkring St. Muregård.

Tabel 51. Beregningspunkter for ammoniak i området omkring St. Muregård. Deposition ved udvidelse. Med stjerner er markeret dem, hvor merdepositionen overstiger 1 kg N/ha/år.

Kategorier	Naturarealer/målepunkter	Totaldeposition (kg NH ₃ -N/år)	Merdeposition Nudrift (kg NH ₃ -N/år)	Merdeposition 8-års drift (kg NH ₃ -N/år)
Kategori 1-natur	Habitatnatur	0,0	0,0	0,0
Kategori 2-natur	Overdrev NØ	0,2	0,0	0,1
Kategori 3-natur	Mose Ø	2,2	0,6	1,0
	Mose S	1,4	0,3	0,6
	Mose V	0,5	0,1	0,2
	Overdrev Ø	0,5	0,1	0,2
	Hede	0,2	0,0	0,1
	Skov gammel skovjordbund Ø1*	5,8	1,8	3,0
	Skov gammel skovjordbund Ø1 ekstra punkt*	4,3	1,3	2,1

	Skov gammel skovjordbund Ø2*	3,3	0,9	1,6
	Skov gammel skovjordbund Ø3	1,8	0,5	0,8
	Skov gammel skovjordbund NV	1,5	0,3	0,5
	Skov gammel skovjordbund SV	0,6	0,1	0,2
	Skov gammel skovjordbund SØ	1,1	0,3	0,5
	Skov gammel skovjordbund N	0,1	0,1	0,4
	Skov tilgroet lysåbent NØ1	1,0	0,6	1,0
	Skov tilgroet lysåbent NØ2	1,7	0,4	0,8
	Skov tilgroet lysåbent SV	0,4	0,1	0,1
	Skov v. St. Muregård*	25,9	3,3	5,9
	Skov N	0,9	0,2	0,3
	Skov n	1,7	0,3	0,6
	Skov SØ*	15,3	5,1	8,7
	Skov V	0,4	0,2	1,3
Anden natur	Søer*	0,5-11,0	0,1-1,0	0,1-1,7
	Eng NØ	2,0	0,5	0,9
	Eng NØ2	1,1	0,3	0,5
	Eng V	0,9	0,1	0,3

Kommunens bemærkninger og vurdering

De ammoniakfølsomme naturområder opdeles i kategori 1-natur, kategori 2-natur og kategori 3-natur. Beskyttelsesniveauet for kategori 1-natur og kategori 2-natur omfatter en forbudszone på 10 m, hvor der ikke må etableres, udvides eller foretages ændringer af stalde eller gødningsopbevaringsanlæg, samt krav til den tilladte totaldeposition. Beskyttelsesniveauet for kategori 3-natur kan efter en konkret vurdering være et krav om en maksimal merdeposition. Kravene er fastsat i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen og er gengivet i boksen nedenfor.

Totaldepositionen er den ammoniakdeposition, som stammer fra husdyrbrugets stalde og lagre - både fra den eksisterende og den ansøgte drift. Merdepositionen er den ekstra ammoniakdeposition, som den ansøgte drift forårsager. Merdepositionen skal beregnes ud fra alle etableringer, udvidelser eller ændringer foretaget siden 2007 (8-års driften).

Kategorisering og beskyttelsesniveau for naturtyper

Kategori 1-natur

Ammoniakfølsomme naturtyper i Natura 2000-områder, hvor et enkelt husdyrbrug maksimalt må totalbelaste med 0,2-0,7 kg N/ha/år afhængigt af beliggenheden af andre husdyrbrug i nærheden*.

Kategori 2-natur

Nærmere bestemte ammoniakfølsomme naturtyper uden for Natura 2000-områder: højmoser, lobeliesøer, heder større end 10 ha og overdrev større end 2,5 ha. Et husdyrbrug må totalbelaste med maksimalt 1,0 kg N/ha/år.

Kategori 3-natur

Anden ammoniakfølsom natur (moser samt mindre heder og overdrev) og ammoniakfølsomme skove. Ved disse naturtyper kan kommunen ud fra en konkret vurdering stille krav om en maksimal merdeposition på 1,0 kg N/ha/år.

**0,2 kg N/ha/år ved > 1 husdyrbrug; 0,4 kg N/ha/år ved 1 husdyrbrug og 0,7 kg N/ha/år ved 0 husdyrbrug.*

Kategori 1-natur

Der er ca. 4,1 km fra St. Muregård til nærmeste Natura 2000-område, som er nr. N210 Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne. Depositionen på områdets kategori 1-natur fra St. Muregård er beregnet til maksimalt 0,0 kg N/ha/år i totaldeposition. Det fastsatte krav til maksimal deposition af ammoniak er 0,2-0,7 N/ha/år afhængigt af beliggenheden af andre husdyrbrug i nærheden. Der er ikke andre husdyrbrug i nærheden og der skal derfor ikke indregnes kumulation. Det fastsatte krav til maksimal deposition på 0,7 N/ha/år er dermed overholdt.

Kategori 2-natur

Kravet til maksimal totaldeposition til kategori 2-natur er 1 kg N/ha/år. Nærmeste kategori 2-naturareal er et overdrev beliggende ca. 1150 m nordøst for St. Muregård, hvortil der beregnes en totaldeposition fra St. Muregård på 0,2 kg N/ha/år. Idet produktionen på St. Muregård således påvirker kategori 2-naturarealer med en totaldeposition under 1 kg N/ha/år, er det fastsatte krav til maksimal deposition af ammoniak til kategori 2-natur overholdt.

Kategori 3-natur

For kategori 3-naturtyper skal kommunen foretage en konkret vurdering og kan på den baggrund i særlige tilfælde fastsætte vilkår med henblik på opfyldelse af krav om maksimal merdeposition af ammoniak. Ved særlige tilfælde forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Kravet må dog ikke være under en maksimal merdeposition på 1,0 kg N/ha/år.

Nærmeste kategori 3 overdrev, -hede eller -mose, som ikke er kategori 2-natur, er tre moser beliggende henholdsvis ca. 380 m sydøst for, 430 m nordøst for og 750 m nordvest for St. Muregårds eksisterende bygningsanlæg. Herudover er skoven beliggende sydøst for St. Muregård (skov SØ) i forbindelse med vurderingen blevet registreret som beskyttet mose.

Mosen sydøst for St. Muregård (mose S) påvirkes med en merdeposition på 0,3 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,6 kg N/ha/år i forhold til 8-års drift (ved en ruhed for mosen sat til S (skov)). Mosen nordøst for St. Muregård påvirkes med en merdeposition på 0,6 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 1,0 kg N/ha/år i forhold til 8-års drift (ved en ruhed for mosen sat til Mk (blandet natur med middel bevoksning)). Mosen nordvest for St. Mure-

gård påvirkes med en merdeposition på 0,1 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,2 kg N/ha/år i forhold til 8-års drift (ved en ruhed for mosen sat til Mk (blandet natur med middel bevoksning)).

Der er således ingen af de tre moser, som påvirkes med en merdeposition større end 1 kg N/ha/år. Skoven sydøst for St. Muregård, som er blevet registreret som mose, påvirkes med mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition. Denne beskrives også senere sammen med andre skove.

Nærmeste kategori 3-overdrev er beliggende ca. 1500 m øst for St. Muregård. Overdrevet er kraftigt tilgroet, og ruheden er derfor sat til S. Overdrevet påvirkes med en merdeposition på 0,3 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,4 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift.

Nærmeste kategori 3-hede er beliggende ca. 2,9 km øst for St. Muregård. Heden påvirkes med en merdeposition på 0,1 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,2 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift (ved en ruhed for heden sat til Mk (blandet natur med middel bevoksning)).

Der er herudover en række skovområder omkring St. Muregård. En del af disse er registreret som skov med gammel skovjordbund (arealer, hvor der ifølge historiske kort kan have været skov i mere end 200 år), og der er også nogle arealer registreret som skov 'tilgroet lysåbent', som er skov, som er groet frem af sig selv på et naturareal, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel 'skovjordbund'. Herudover er der også nogle skovarealer, som ikke er registreret som nogen af disse kategorier.

Der er i husdyrgodkendelse.dk beregnet ammoniakdeposition til en række skovarealer beliggende omkring St. Muregård. Øst for St. Muregård er der flere skovarealer, som påvirkes med en merdeposition på mere end 1 kg N/ha/år. Et skovområde øst for St. Muregård (Ø1), som er registreret som gammel skovjordbund, påvirkes ifølge beregningerne med en merdeposition på 1,8 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 3,0 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift. Der er herudover også to mindre skovarealer med gammel skovjordbund beliggende øst for St. Muregård. Det ene (Ø2) påvirkes med en merdeposition på 0,9 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 1,6 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift. Det andet (Ø3) med en merdeposition på 0,5 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,8 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift.

Der er også beregnet ammoniakdeposition til to arealer registreret som 'tilgroet lysåbent' nordøst for St. Muregård. Det ene (NØ1) påvirkes med en merdeposition på 0,6 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 1,0 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift. Det andet (NØ2) med en merdeposition på 0,4 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,8 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift.

Nordvest for St. Muregård er et skovareal registreret som gammel skovjordbund (NV). Dette påvirkes med en merdeposition på 0,3 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 0,5 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift.

Der er endvidere beregnet ammoniakdeposition til flere skovarealer registreret som gammel skovjordbund eller tilgroet lysåben, som er beliggende nord for og sydvest for St. Muregård, hvor merdepositionen ikke overstiger 1 kg N/ha/år.

Herudover er der også nogle skovarealer omkring St. Muregård, som ikke fremgår af det vejledende kort med kategori 3 skov, idet disse skove i udgangspunktet ikke er kategoriseret som hverken gammel skovjordbund, tilgroet lysåbent eller naturmæssig værdifuld skov. Der er en skov umiddelbart nord for St. Muregård og en skov sydøst for St. Muregård, som begge modtager mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition. Skoven sydøst for St. Muregård er i forbindelse med sagsbehandlingen blevet vurderet som værende beskyttet aske-ellesump omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Der er således i alt fire skove, hvoraf en også er en mose, som modtager mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition.

Merdepositioner, som ikke overstiger 1 kg N/ha/år, vurderes ikke at medføre en væsentlig påvirkning af naturområdet, mens kommunen ved merdepositioner på mere end 1 kg N/ha/år skal foretage en konkret vurdering af, om der skal fastsættes vilkår om en maksimal merdeposition med ammoniak til naturområdet.

Bornholms Regionskommune skal derfor foretage en yderligere vurdering af de fire skovarealer, som modtager mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition. For de øvrige skove, moser og overdrev, som modtager mindre end 1 kg N/ha/år i merdeposition fra St. Muregård, vurderes der ikke at være tale om en væsentlig påvirkning, og disse vurderes derfor ikke yderligere.

Generelt om vurdering af påvirkning på kategori 3-natur

Kommunalbestyrelsen kan i særlige tilfælde fastsætte vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 2). Ved særlige tilfælde forstås i forhold til kategori 3-natur en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 3).

Ved fastsættelse af vilkår om den maksimale deposition skal kommunalbestyrelsen anvende kriterierne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5. Kommunalbestyrelsen kan alene stille krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., jf. stk. 5, nr. 1 eller 2, og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder. Kommunalbestyrelsen skal i begrundelsen for vilkåret redegøre for naturtypens status i forhold til kriterierne (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 4).

Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5:

Kommunalbestyrelsen skal ved vurderingen af, om der skal stilles krav til den maksimale deposition af ammoniak, inddrage

- 1) det pågældende naturområdes status i kommuneplanen, herunder særligt om det er omfattet af kommuneplanens udpegning af særlige værdifulde naturområder, rekreative områder og/eller værdifulde kulturmiljøer, samt kommuneplanens retningslinjer for varetagelsen af naturbeskyttelsesinteresserne, de rekreative interesser og de kulturhistoriske interesser,
- 2) om det pågældende område er omfattet af fredning, handleplan for naturpleje eller anden planlagt naturindsats,
- 3) det pågældende naturområdes naturkvalitet og
- 4) kvælstofbidrag til området fra andre kilder, herunder om der er tale om et minivådområde eller et vådområde, som er udlagt med henblik på kvælstoffjernelse fra landbrugsjord, eller om området i øvrigt er påvirket fra markbidrag, eller for så vidt angår skove om de gødskes.

Af vejledningen til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens kapitel 13² fremgår bl.a. følgende:

² Kan læses på Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøets hjemmeside her: [13. Generelle principper for godkendelse og tilladelse, §§ 22-41 - Husdyrvejledningen](#)

'Arealer omfattet af en handleplan for naturpleje eller anden planlagt naturindsats vil primært være kommunale eller andre myndigheders handleplaner eller planlagte indsatser. Desuden kan der være eksempelvis private fonde, der arbejder med naturpleje.' ...

'Kriteriet om høj naturkvalitet er centralt. Kategori 3-natur, der har en høj naturkvalitet er oftest arealer, hvor der er en i forvejen relativ lille ammoniakpåvirkning. Hvis det pågældende areal har en høj naturkvalitet, kan det således tale for, at der stilles krav til den maksimale merdeposition. Omvendt taler en lav naturkvalitet på et areal med kategori 3-natur for, at der ikke stilles krav til den maksimale merdeposition, medmindre der gennem en plejeindsats søges opnået en høj naturkvalitet på arealet, og denne høje naturkvalitet vil afhænge af, at der stilles krav til den maksimale merdeposition.'

Generelt om fastsættelse af tålegrænser for ammoniak

Det følger af Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis i sager efter husdyrbrugloven, at der i forhold til kategori 3-natur, der er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, som udgangspunkt ikke vil være tale om en tilstandsændring – eller en væsentlig påvirkning på miljøet – såfremt den samlede ammoniakpåvirkning (beregnet som summen af totaldepositionen (inklusive merdepositionen) og baggrundsbelastningen) af naturområdet efter godkendelse af det ansøgte ligger inden for eller under et konkret fastsat tålegrænseinterval, inden for det generelle tålegrænseinterval for den pågældende naturtype. Derimod vil der som udgangspunkt være tale om en tilstandsændring – og dermed en væsentlig virkning på miljøet – såfremt den samlede ammoniakpåvirkning af naturområdet med det ansøgte projekt overskrider den øvre tålegrænse i det konkret fastsatte tålegrænseinterval.

Det følger tilsvarende af Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis for kategori 3-skove, at der skal fastsættes et konkret tålegrænseinterval for den del af skoven, hvor merbelastningen overstiger 1 kg N/ha/år for at kunne vurdere, om den ansøgte udvidelse vil medføre en væsentlig ammoniakpåvirkning af skovområdet, herunder om påvirkningen vil medføre en væsentlig risiko for en tilstandsændring af skoven, og dermed om det ansøgte vil indebære en væsentlig virkning på miljøet.

De senest opdaterede tålegrænser fremgår af 'Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi'³ fra 31. december 2024 (se Tabel 12 herunder).

³ [N2024_64.pdf](#)

Tabel 12 Empirisk baserede tålegrænser (kg N/ha/år) for naturbeskyttelseslovens terrestriske naturtyper samt for klit, løv- og nåleskov baseret på de seneste anbefalinger fra (kilde 'Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi'⁴ fra 31. december 2024).

Naturtype	Tålegrænse	Differentiering
Overdrev	6-20 ¹	sure overdrev 6-10, kalkholdige overdrev 10-20, Meget tør overdrevs- eller skræntvegetation 5-15.
Klit	5-20	grå klit grønsværklit, indlandsklit og fugtige klitlavninger 5-15, klithede 10-15, øvrig klit 10-20
Hede	5-15	Afhænger af kvælstoffjernelse med naturpleje
Fersk eng	15-25 ^{1,2}	
Strandeng	10-20 ^{1,2}	
Mose og kær	5-25	højmoser og nedbrudte højmoser 5-10, hængesæk, tørvelavninger 10-15, fattigkær og hedemoser 10-15, kalkrige moser og væld, rigkær 15-25
Løvskov	10-15	Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld 10-20
Nåleskov	10-20	

¹ Bør ikke anvendes for arealer med kulturgræsland, hvor den væsentligste påvirkning er en hidtil lovlig landbrugs-mæssig. Dette vil primært gælde engarealer, og bør ses over en længere tidsperiode. Intervallet dækker således som udgangspunkt 'naturenge'. Se også note 2.

² Den atmosfæriske afsætning skal ses i sammenhæng med andre tilførsler, fx med overfladenær afstrømning.

I DCE-notatet er også en tabel over opdaterede tålegrænser for habitatnaturtyper. Af denne fremgår det yderligere bl.a., at de opdaterede tålegrænser for nogle skovhabitatnaturtyper er 10-15 kg N/ha/år og for andre 15-20 kg N/ha/år.

Tålegrænserne er angivet som forholdsvis brede intervaller for de enkelte naturtyper. Intervallerne et udtryk for variationen i følsomhed inden for naturtypen. Tålegrænsen for et konkret areal fastsættes ud fra en konkret vurdering.

Af DCE-notatet fremgår desuden følgende:

"I det tidligere notat vedr. opdatering af empirisk baserede tålegrænser (Bak, 2018) er der givet en kort diskussion af mulighederne for at differentiere indenfor de forholdsvis brede intervaller for empiriske tålegrænser for de enkelte naturtyper, der som beskrevet ikke er usikkerhedsintervaller, men et udtryk for variation indenfor typen. En væsentlig konklusion er, at (...) det vil være nødvendigt at foretage en konkret vurdering for de enkelte områder."

Af det tidligere notat 'Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi'⁵ fra september 2018 fremgår følgende:

"Der er i (Bak, 2003) givet en konceptuel beskrivelse af, hvordan empirisk baserede tålegrænser kan differentieres for arealer beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens § 3 med udgangspunkt i områdets tilstand, målsætning og øvrige påvirkninger. Udgangspunktet herfor er, at den vurderede påvirkning (atmosfærisk deposition af kvælstof) i sig selv skal kunne medføre en væsentlig tilstandsændring, hvilket ikke vil være tilfældet, hvor landbrugsdrift er den væsentligste påvirkning eller tilførsler af kvælstof med overfladenært grundvand er den væsentligste kilde til kvælstof. En konkret vurdering kan endvidere inddrage, at de laveste tålegrænser ofte er

⁴ [N2024_64.pdf](#)

⁵ [Opdatering af empirisk baserede tålegrænser \(au.dk\)](#)

fastsat pba. effekter på særligt følsomme arter og primært kan anvendes, hvor disse arter kan – og ønskes – beskyttet.”

Af vejledningen til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens kapitel 13⁶ fremgår bl.a. følgende:

”Naturtypernes tålegrænser er angivet i intervaller. Er merdepositionen til kategori 3 området på 1 kg eller mere, og overskrider den samlede deposition (baggrundsbelastningen sammenlagt med totaldepositionen fra husdyrbruget) til naturtypen den nedre tålegrænse for naturtypen, skal kommunen fastsætte et konkret tålegrænseinterval for den pågældende naturtype, der skal vurderes.

Vurderer kommunen, at det konkrete naturområde er særligt følsomt over for ammoniak, fastsættes tålegrænsen i den nedre ende af tålegrænseintervallet. Er det derimod mindre følsomt fastsættes tålegrænsen i den øvre ende af intervallet. I vurderingen af den konkrete tålegrænse for naturområdet kan indgå parametre som vegetationens udbredelse, dominerende arter, jordbundsforhold, forhistorie, drift og hydrologi.”

Generelt om vurdering af påvirkning på skov

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 2 gælder følgende:

En skov er ammoniakfølsom, når:

- *der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesordenen mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,*
- *skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, f.eks. tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesordenen mere end ca. 200 år), eller*
- *der i skoven er forekomst af naturskovsindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove, og arterne har væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi.*

Herudover skal påvirkning på skov vurderes som påvirkning på kategori 3-natur som beskrevet ovenfor.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i afgørelser om skov generelt, at mange skove i Danmark er mættet med kvælstof og vil blive ustabile/sårbare, hvis kvælstoftilførslen fortsætter eller øges. Desuden forringes biologiske forhold, idet nøjsomhedsarter erstattes af pioner- og konkurrencearter. Høj kvælstofbelastning af skove kan således medføre negative (uønskede) påvirkninger i forhold til dels træernes sundhed og stabilitet, næringsstof-ubalance, øget følsomhed i forhold til frost, skadevoldere og sygdomme samt risiko for reduceret tilvækst og regeneration, dels biodiversitet med færre svampe, tab af mykorrhiza-arter, tilbagegang af lav og fremgang for grønalger, ændret bundvegetation og mikrofaua mv., og dels jordkvalitet med forsurening fra øget nitratudvaskning og lattergas-emission. De konkrete effekter af overskridelser af tålegrænser er vanskelige at måle, da skadevirkningen bl.a. afhænger af jordbundens evne til at neutraliseresyre-virkningen af luftbåren ammoniak og andre forsurende stoffer. Neutrale og næringsrige lerjorde er bedre til at neutralisere syrevirkning end sure og grovkornede sandjorde. Kvælstoffet ophobes i økosystemet, indtil der indtræder en mætning. Et økosystem, der tilføres lidt forhøjede doser over meget lang tid, kan ofte få de samme problemer, som ses ved meget forhøjede tilførsler over kortere tid. Skadevirkningen kan reduceres ved at fjerne biomasse ved skovdrift

⁶ Kan læses på Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø's hjemmeside her: [13. Generelle principper for godkendelse og tilladelse, §§ 22-41 - Husdyrvejledningen](#)

eller naturpleje. Uændrede forhold i skove over en lang tidshorisont (f.eks. 200 år) forudsætter overensstemmelse mellem til- og fraførsel af næringsstoffer og syrebasebalance i jorden.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i flere afgørelser, at parametre såsom vegetationens udbredelse, dominerende arter, jordbundsforhold, forhistorie, skov-struktur, drift (herunder fraførsel af næringsstoffer med fældet træ mv.) og hydrologi kan have betydning for fastsættelse af tålegrænseintervallet for skoven.

Vurdering af påvirkning på kategori 3 skov 'gammel skovjordbund' nordøst for St. Muregård (Skov Ø1)

Skoven er vejledende udpeget som kategori 3-skov i kategorien 'gammel skovjordbund'. Udpegningen af skoven kan ses på Figur 8 herunder.

Figur 8. Med mørkerød/brun skravering ses den vejledende udpegning af kategori 3-skov 'gammel skovbund' øst for St. Muregård (skoven, som behandles i dette afsnit, er markeret med en rød pil).

På det ældste matrikelkort fra 1800 ses der ikke skovsignatur på arealet, men hvad der kan tolkes som lyngsignaturer. På Generalstabens Topografiske Kort fra 1883-1887 har arealet signatur af lyng og en smule eng. På Geodætisk kort fra 1930'erne ses det tilsvarende, at arealet havde primært lyng- og mindre engsignatur. På 4 cm-kort fra 1970'erne har arealet primært signatur som skov, mens en del af arealet stadig er lysåbent.

På baggrund heraf ser det således ud til, at skoven er groet frem af sig selv på et areal, som tidligere har været lysåbent hede og eng, og at det ikke har været gammel skovjordsbund i 200 år. Det kan dog ikke helt udelukkes, at dele af arealet kan være tilplantet

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 skal en skov defineres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur, når blot et af kriterierne er opfyldt. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af historiske kort og luftfotos, at skoven formodentlig er groet frem af sig selv på et areal, som tidligere kan have været en mosaik af dels hedeareal med lyng og dels engareal, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordsbund« (dvs. i størrelsesordenen mere end ca. 200 år).

Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at skoven kan kategoriseres som ammoniakfølsom skov og hermed kategori 3-skov i henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 2.

Herunder gennemgås skoven i forhold til de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5.

1) Status i kommuneplanen mv.

Skoven er i kommuneplan 2020 omfattet af en udpegning som potentiel økologisk forbindelse som en del af Grønt Danmarkskort.

2) Fredning, naturplejeindsats mv.

Skoven er ikke omfattet af fredninger eller handleplaner for naturpleje eller andre planlagte naturindsatser. Skoven er heller ikke fredskov.

3) Skovens naturkvalitet

Bornholms Regionskommune besøgte skoven den 5. september 2006 i forbindelse med en tidligere miljøgodkendelse af ejendommen. Bornholms Regionskommune besøgte skoven igen den 9. juli 2026.

Nedenstående beskrivelse af skoven er baseret primært på den nyeste besigtigelse. Det er desuden vanskeligt helt at sammenligne de to besigtigelser, da besigtigelsen fra 2006 dækkede et større areal.

Skoven er en blandet løvskov, som fremstår som en yngre skov med bl.a. en del vortebirk, almindelig eg og ask. Skoven er forholdsvis tør med enkelte fugtige pletter. Der er meget krat i store dele af skoven af hvidtjørn, brombær og almindelig gedeblad, som gør dele af skoven svært fremkommelig. Den nordligste del af skoven domineres af egetræer og er mere åben (uden krat). Her domineres bundvegetationen af febernellikerod og almindelig mangeløv.

Der blev ved besigtigelsen af skoven registreret i alt 42 plantearter. Besigtigelsesdata fra besigtigelsen i 2026 kan ses i Danmarks Miljøportal [her](#). Besigtigelsesdata fra besigtigelsen i 2006 kan ses i Danmarks Miljøportal [her](#).

Indikatorarter:

Der er ved den nyeste besigtigelse af skoven fundet én art, der er naturskovsindikerende eller gammelskovsar-ter fra listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af skovlovens § 25. Der er tale om arten rød kornel. Denne blev registreret ét sted i skoven. Rød kornel udplantes en del bl.a. i vildthejn, langs veje m.v., hvorfor der potentielt kan være tale om spredning fra udplantede individer. Ved besigtigelsen i 2006 blev ikke fundet nogen naturskovs- eller gammelskovsindikerende arter fra listen.

Der er i skoven registreret flere såkaldte 'Wulf'-arter ('Wulf' refererer til en tysk undersøgelse af Monika Wulf, der for store dele kan overføres til danske forhold)⁷. Wulf-arter vokser signifikant hyppigere i gammel skov og er således indikatorer for gammel skov. De Wulf-arter, der blev fundet i urtelaget i skoven ved den nyeste besigtigelse, er hvid anemone, fjerbregne, skov-stilkaks, stor konval, bølget bunke, pillestar, småblomstret balsamin.

Herudover er følgende af de registrerede træ- og buskarter også Wulf-arter: ask, avnbøg, bævreasp, bøg, stilkeg, alm. røn, almindelig gedebled og blåbær.

Samtidig er der også registreret nogle arter i skoven, som ifølge Wulf-undersøgelsen indikerer nyere skov. Der er tale om arterne lav ranunkel og burresnerre.

Bornholms Regionskommune har ikke registreret rødlistede eller fredede arter i skoven. Bornholms Regionskommune har dog kun registreret plantearter og ikke f.eks. svampe, insekter, fugle mv. Endvidere er det ikke alle plantearter, som er synlige og kan erkendes på de pågældende besigtigelsestidspunkter.

Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen og Arter.dk. Der er ikke i disse registreringer af arter i skoven udover kommunens registreringer.

Skoven har på HNV-skovkortet og biodiversitetskortet en score i den laveste ende af skalaen (på HNV-skovkortet en score på 4 ud af 19).

Der kan ud fra de enkelte plantearters indikatorværdier for kvælstof (Ellenberg-værdier) udregnes en indikatorværdi for næringsstof for arealet, som er et udtryk for næringstilgængeligheden på levestedet (skala fra 1 til 9).

Der er i skoven ved den nyeste besigtigelse i 2026 registreret indikatorværdier for kvælstof på mellem 2 og 8. Hovedparten (69 %) af de registrerede arter har en moderat tolerance over for kvælstof, idet de har indikatorværdier i forhold til kvælstof på 4-6. 21% af de registrerede arter har høj tolerance over for kvælstof på 7 eller 8, mens 10% (fire arter) har en lav tolerance for kvælstof på 2-3. Gennemsnittet for lokaliteten kan på baggrund af de registrerede plantearter beregnes til 5,4. Plantesammensætningen indikerer således et voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed.

De fire plantearter, som har en lav tolerance for kvælstof, er blåbær, bølget bunke, hedelyng og pillestar. Disse arter blev fundet enkelte steder under træer, hvor skovbunden havde morbundspræg, men var ikke udbredt i skoven.

Skovtype:

Skoven vurderes ikke at udgøre en skovhabitatnaturtype. Skoven er en blandet løvskov, som i mindre eller nogen grad har forekomst af arter, som er karakteristiske for habitatnaturtyperne 9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund, 9190 Stilkeg-skov og krat på mager sur bund (selv om skoven ikke domineres af egetræer) samt af 91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld men

Naturmæssigt særlig værdifuld skov (§ 25-skov):

Miljøstyrelsen har i 2022-2024 foretaget en landsdækkende kortlægning af naturmæssigt særligt værdifuld skov på private arealer. Naturmæssigt særlig værdifuld skov indeholder naturværdier, der rækker ud over det

⁷ Wulf M. 2003: Preference of Plant Species for Woodlands With Differing Habitat Continuities – Flora 198: 444-460. Anvendt i Aude A. og Reddersen J.: Hvad styrer den botaniske naturkvalitet i mindre løvskove i det danske landbrugsland? - Flora og Fauna, 114. årgang udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland [FloraogFauna2008-1.pdf \(jydsknaturhistorisk.dk\)](#)

gennemsnitlige og almindelige. Det er skov, som har særlig stor betydning for at bevare biologisk mangfoldighed i Danmark. Naturmæssigt særlig værdifuld skov har sit ophæng i skovlovens § 25 og omtales derfor også som § 25-skove.

Denne skov er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§25-skov).

Samlet vurdering af naturkvalitet:

Samlet vurderes det, at skoven har en moderat naturkvalitet. Skoven har ikke karakter af plantet eller intensivt forstligt drevet skov. Der er registreret flere positivarter og såkaldte 'Wulf-arter', som indikerer gammel skovbund, men der er kun fundet én art fra listen over naturskogs- og gammelskogsindikerende arter, og denne vurderes ikke at have en væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi, og der er ikke registreret nogen rødlistede eller fredede arter. Plantesammensætningen i skoven indikerer, at der generelt er tale om et moderat kvælstofrigt voksested. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§25-skov), og den har ikke en høj HNV-værdi eller høj biodiversitetsscore.

Der skal tages forbehold for, at besigtigelserne er udført i sommer og sensommer, hvorfor der kan være flere plantearter, som kan registreres i skoven i foråret.

4) Kvælstofbidrag til området fra andre kilder

Baggrundsdepositionen i området beregnes til 10,5 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre år, hvor der er tilgængelige data fra, hvilket er perioden 2022-2024.

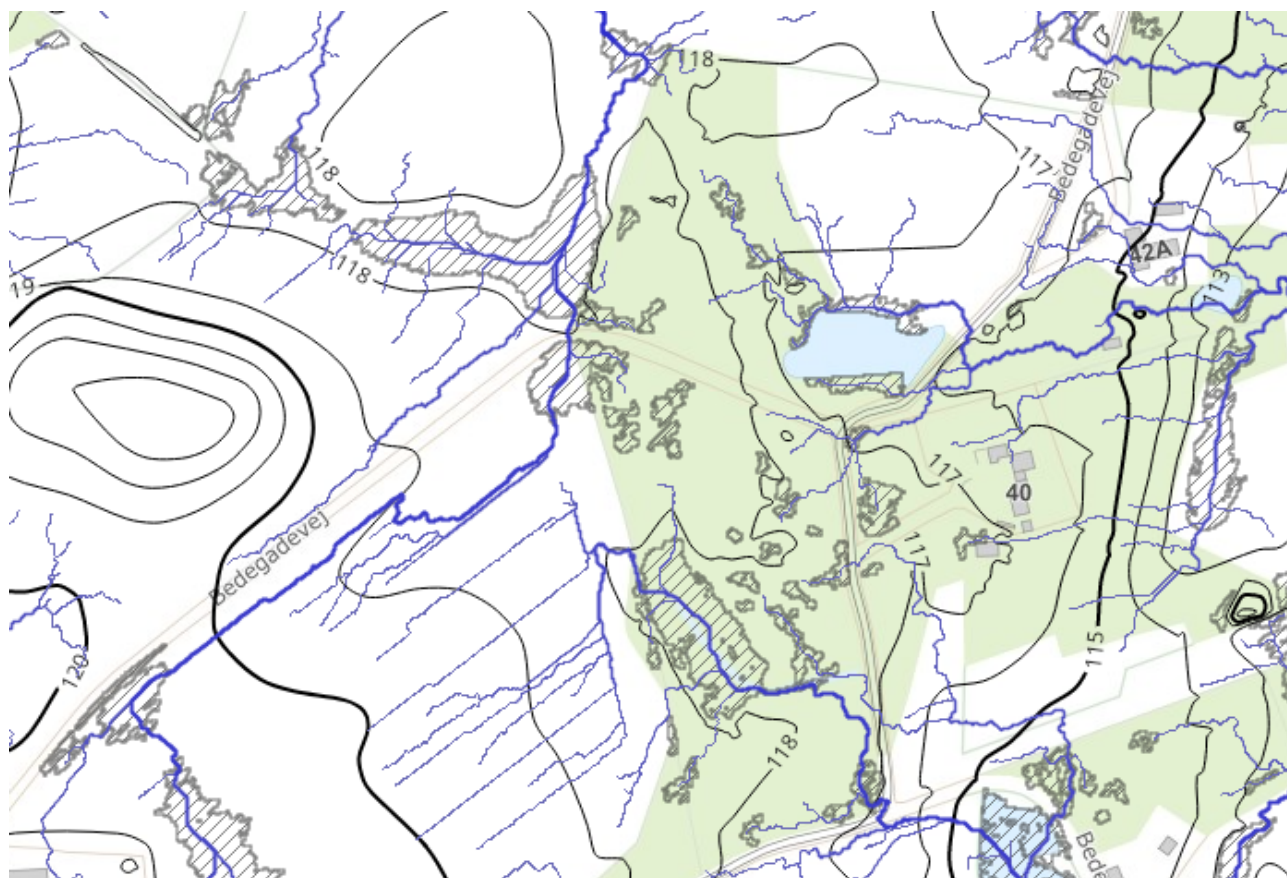
Totaldepositionen til skoven fra den ansøgte produktion på St. Muregård er beregnet til 5,8 kg N/ha/år i det punkt, som påvirkes mest. Der er anvendt ruheden 'Skov' for skoven. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på St. Muregård lægges sammen, fås en samlet deposition til skoven på 16,3 kg N/ha/år i dette punkt.

Der ligger ikke andre større husdyrbrug i nærheden, som vurderes at kunne medføre en væsentlig påvirkning af skoven med ammoniak.

Skoven påvirkes allerede af kvælstofbidrag fra produktionen på St. Muregård, hvor der har været svineproduktion i en årrække. Ammoniakdepositionen til skoven fra produktionen på St. Muregård ved nudrift og 8 års-drift kan ud fra tallene i ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk beregnes til at ligge på henholdsvis 4 kg N/ha/år og 2,8 kg N/ha/år tættest på St. Muregård. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med merdepositioner i forhold til nudrift og 8 års-drift på op til 1,8 kg N/ha/år og 3,0 kg N/ha/år. Herudover påvirkes skoven af bidrag fra markdriften omkring skoven.

Der er i skoven en lavning, som er markeret på bluespotkort, og der er strømningsveje fra den dyrkede mark vest for skoven, som fører ind gennem den sydlige del af skoven. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund heraf, at den sydlige del af skoven modtager overfladenær afstrømning fra marken.

Kortet i Figur 9 herunder viser strømningsveje, højdekurver og lavninger i området vist i programmet Scalgo.

Figur 9. Et udsnit fra programmet Scalgo, som viser skoven med grøn farve, strømningsveje med blå farve og højdekurver med grå/sort farve. Endvidere er der med grå skravering vist arealer, som i programmet defineres som lavninger.

Der er indsat et ekstra beregningspunkt nord for den del af skoven, som modtager overfladenær afstrømning. Her er totaldepositionen til skoven fra den ansøgte produktion på St. Muregård beregnet til 4,3 kg N/ha/år i det punkt, som påvirkes mest.

Samlet vurdering

Udvidelsen på St. Muregård medfører en merpåvirkning af skoven. Løvskove generelt har et tålegrænseinterval på 10-15 kg N/ha/år, mens elle- og askeskove har et tålegrænseinterval på 10-20 kg N/ha/år, og nogle habitatskovnaturtyper (herunder typen 9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund) har et tålegrænseinterval på 15-20 kg N/ha/år.

Den samlede deposition til skoven er beregnet til 16,3 kg N/ha/år i den sydlige del af skoven, som påvirkes mest og som også modtager overfladenær afstrømning, mens den er op til 14,8 kg N/ha/år i den del af skoven, som ikke modtager overfladenær afstrømning.

Det fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, at der i særlige tilfælde kan fastsættes vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur, og at der herved forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Det fremgår endvidere, at der alene kan stilles

krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder.

Skoven er udpeget som potentiel økologisk forbindelse i kommuneplanen men er herudover ikke omfattet af særlige udpegninger eller indsatser, og skoven er heller ikke fredskov. Skoven har en moderat naturkvalitet og er ikke kortlagt som særligt værdifuld skov (§ 25-skov). Skoven udgør et moderat kvælstofrigt voksested. Den sydlige del af skoven, hvor ammoniakpåvirkningen er størst, påvirkes i forvejen med overfladenær afstrømning fra den dyrkede mark beliggende vest for skoven.

Det er på Bornholms Regionskommunes vurdering, at skoven ligesom andre bornholmske bondeskove med en lang kontinuitet har en lokal naturmæssig værdi, men det er kommunens vurdering, at skovens naturværdi ikke er så høj, at skoven i denne sammenhæng kan betegnes som 'særlige lokale eller regionale naturbeskyttelsesinteresser'.

Det er Bornholms Regionskommunes samlede vurdering, at der ikke er grundlag for at stille krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven. Bornholms Regionskommune lægger ved vurderingen vægt på de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5, som er gennemgået i foregående afsnit. Herunder lægges der særligt vægt på, at skoven udover udpegningen som potentiel økologisk forbindelse i kommuneplanen ikke er omfattet af særlige udpegninger eller indsatser og heller ikke er fredskov, og at skoven ikke vurderes at have en høj naturkvalitet. Herved vurderes skoven ikke at udgøre en særlig regional eller lokal naturbeskyttelsesinteresse, selv om den har lokal naturværdi. Herudover lægges der vægt på, at skoven baseret på vegetationen vurderes at udgøre et forholdsvis kvælstofrigt voksested, og at den sydlige del af skoven påvirkes med næringsstoffer via overfladenær afstrømning fra dyrket mark.

Der stilles på baggrund heraf ikke krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven.

Vurdering af påvirkning på skoven øst-sydøst for St. Muregård (Skov SØ)

Et skovareal sydøst for St. Muregård er ikke vejledende udpeget som kategori 3-skov. Skoven kan ses på Figur 10 herunder.

Figur 10. Skoven sydøst for St. Muregård markeret med rød pil. Med rødbrun skravering ses den vejledende udpegning af kategori 3-skov 'gammel skovjordbund', som ikke omfatter dette skovareal.

På det ældste matrikelkort fra 1800 er der en signatur på arealet, som formodentlig er skov. Der er signatur for en mindre sø i den nordøstlige del af arealet. På Generalstabens Topografiske Kort fra 1883-1887 har arealet signatur af løvskov og med en sø i den nordøstlige del af arealet. På Geodætisk kort fra 1930'erne ses det tilsvarende, at arealet havde signatur af løvskov. På 4 cm-kort fra 1970'erne har arealet også signatur som skov.

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 skal en skov defineres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur, når blot et af kriterierne er opfyldt. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af historiske kort og luftfotos, at der formodentlig har været skov på arealet i lang tid

(mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel 'skovjordbund', selv om skoven ikke er registreret som dette på kort med lang skovkontinuitet. Skoven ligger på et forholdsvis fladt areal men en stor del af arealet er fugtigt/vådt, hvilket også kan tyde på, at det ikke har været dyrket mark tidligere.

Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at skoven formodentlig kan kategoriseres som ammoniakfølsom skov og hermed kategori 3-skov i henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 2.

Herunder gennemgås skoven i forhold til de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5.

1) Status i kommuneplanen mv.

Skoven sydøst for St. Muregård er i kommuneplan 2020 omfattet af en udpegning som eksisterende natur og eksisterende økologisk forbindelse som en del af Grønt Danmarkskort.

2) Fredning, naturplejeindsats mv.

Skoven er fredskov. Området er ikke fredet og ikke omfattet af nogen handleplan for naturpleje.

3) Skovens naturkvalitet

Bornholms Regionskommune har besøgt skoven den 5. september 2006, den 25. marts 2015 og den 9. juli 2026.

Der er tale om et fugtigt skovareal, som domineres af asketræer og rød-el med noget hvidtjørn. Der er mange forholdsvis lysåbne partier med en vegetation domineret af almindelig mjødurt, akseblomstret star, lådden dueurt og blærestar. I den nordøstlige del af skoven er der et mere vådt areal med bredbladet dunhammer, vandrøllike og stiv star. Det er formodentlig dette areal, som på de tidlige historiske kort var indtegnet som sø. Helt i den nordlige del af skoven er der mere tør bund. Der sås ikke en stor forekomst af dødt ved i skoven.

Der blev ved besigtigelsen i 2026 registreret i alt 44 plantearter i skoven. Heraf er 13 betegnet som positivarter (værdifulde arter) for skov⁸. De registrerede positivarter for skov er *ask*, *almindelig eg*, *rød-el*, *skov-galtetand*, *almindelig og engriflet hvidtjørn*, *engkabbeleje*, *almindelig mangeløv*, *eng-nellikerod*, *skovsyre*, *kærsnerre* og *akseblomstret star og tørst*. Besigtigelsesdata kan ses i Danmarks Miljøportal. Link til besigtigelse fra 2006: [Danmarks Miljøportal](#). Link til besigtigelse fra 2015: [Danmarks Miljøportal](#). Link til besigtigelse fra 2026: [Danmarks Miljøportal](#).

Det er Bornholms Regionskommunes umiddelbare vurdering på baggrund af de tre besigtigelser fra 2006, 2015 og 2026, at skovens naturkvalitet har udviklet sig i en positiv retning i perioden.

Indikatorarter:

Der er ved besigtigelserne af skoven ikke fundet arter, der er naturskovsindikerende eller gammelskovsart fra listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af skovlovens § 25.

En del af de registrerede arter er såkaldte 'Wulf'-arter ('Wulf' refererer til en tysk undersøgelse af Monika Wulf, der for store dele kan overføres til danske forhold)⁹. Wulf-arter vokser signifikant hyppigere i gammel skov og

⁸ Som angivet på Feltskema til skov, som kan findes her: [Naturkvalitetsplanlægning - Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø](#)

⁹ Wulf M. 2003: Preference of Plant Species for Woodlands With Differing Habitat Continuities – Flora 198: 444-460. Anvendt i Aude A. og Reddersen J.: Hvad styrer den botaniske naturkvalitet i mindre løvskove i det danske landbrugsland? - Flora og Fauna, 114. årgang udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland [FloraogFauna2008-1.pdf \(jydsknaturhistorisk.dk\)](#)

er således indikatorer for gammel skov. De Wulf-arter, der blev fundet i urtelaget i skoven, er: fjerbregne, skovgaltetand og skovsyre.

Samtidig er der også registreret nogle arter i skoven, som ifølge Wulf-undersøgelsen indikerer nyere skov. Der er tale om arterne rød-el, engkabbeleje, stor nælde, sværtevæld, lav ranunkel og almindelig fredløs.

Bornholms Regionskommune har ikke registreret rødlistede eller fredede arter i skoven. Bornholms Regionskommune har dog kun registreret plantearter og ikke f.eks. svampe, insekter mm.

Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen og Arter.dk. Der er ikke i disse registreringer af arter i skoven udover kommunens registreringer.

Skoven har på HNV-skovkortet og biodiversitetskortet en score i den laveste ende af skalaen (på HNV-skovkortet en score på 2-3 ud af 19).

Der kan ud fra de enkelte plantearters indikatorværdier for kvælstof (Ellenberg-værdier) udregnes en indikatorværdi for næringsstof for arealet, som er et udtryk for næringstilgængeligheden på levestedet (skala fra 1 til 9).

Der er i skoven ved besigtigelsen i 2026 registreret indikatorværdier for kvælstof på mellem 4 og 9. Hovedparten (79 %) af de registrerede arter har en moderat tolerance over for kvælstof, idet de har indikatorværdier i forhold til kvælstof på 4-6. 21% af de registrerede arter har høj tolerance over for kvælstof på 7-9, mens ingen af de registrerede arter har en lav tolerance for kvælstof på 1-3. Gennemsnittet for lokaliteten kan på baggrund af de registrerede plantearter beregnes til 5,7. Plantesammensætningen indikerer således et voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed.

Skovtype:

Bornholms Regionskommune har på baggrund af den seneste besigtigelse vurderet, at skoven har karakter af aske-ellesump, som er en mosetype, som er beskyttet i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Bornholms Regionskommune lægger ved vurderingen vægt på, at der er tale om et fugtigt skovareal, som domineres af ask og rød-el, og at der er udpræget forekomst af sumplanter som bl.a. almindelig mjødurt og almindelig fredløs.

Skoven ligner habitatnaturtypen 91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld. Der skønnes dog ikke at være udbredt vandbevægelse på arealet. Af arter, som er karakteristiske for habitatnaturtypen elle-askeskov, er bl.a. registreret rød-el, ask, almindelig mjødurt, akselblomstret star, eng-nellikerod, sværtevæld og stor nælde samt almindelig fredløs.

Naturmæssigt særlig værdifuld skov (§ 25-skov):

Miljøstyrelsen har i 2022-2024 foretaget en landsdækkende kortlægning af naturmæssigt særligt værdifuld skov på private arealer. Naturmæssigt særlig værdifuld skov indeholder naturværdier, der rækker ud over det gennemsnitlige og almindelige. Det er skov, som har særlig stor betydning for at bevare biologisk mangfoldighed i Danmark. Naturmæssigt særlig værdifuld skov har sit ophæng i skovlovens § 25 og omtales derfor også som § 25-skove.

Denne skov er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§25-skov).

Samlet vurdering af naturkvalitet:

Samlet vurderes det, at skoven har karakter af den § 3-beskyttede naturtype aske-ellesump. Skoven har ikke karakter af plantet eller intensivt forstligt drevet skov. Der er registreret en del positivarter for skov men ingen rødlistede eller fredede arter. Der er heller ikke registreret indikatorarter fra listen over naturskovs- og gammel-skovsindikerende arter. Der er registreret få såkaldte 'Wulf-arter', som indikerer gammel skovbund, og flere,

som indikerer nyere skov. Plantesammensætningen i skoven indikerer, at der generelt er tale om et moderat kvælstofrigt voksested. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov), og den har ikke en høj HNV-værdi eller høj biodiversitetsscore. Skoven vurderes at have en moderat til god naturkvalitet.

Skoven vurderes i nogen grad at have karakter af habitatskovnaturtypen 91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld.

Figur 11. Billede af elle-askesump i skoven sydøst for St. Muregård fra besigtigelse den 9. juli 2026. I forgrunden ses bl.a. almindelig mjødurt, som forekom i stort antal.

Figur 12. Billede fra skoven sydøst for St. Muregård fra besigtigelse den 9. juli 2026. Her fra det mere våde areal med bl.a. bredbladet dunhammer.

Kvælstofbidrag til området fra andre kilder

Baggrundsdepositionen i området beregnes til 10,5 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre år, hvor der er tilgængelige data fra, hvilket er perioden 2022-2024.

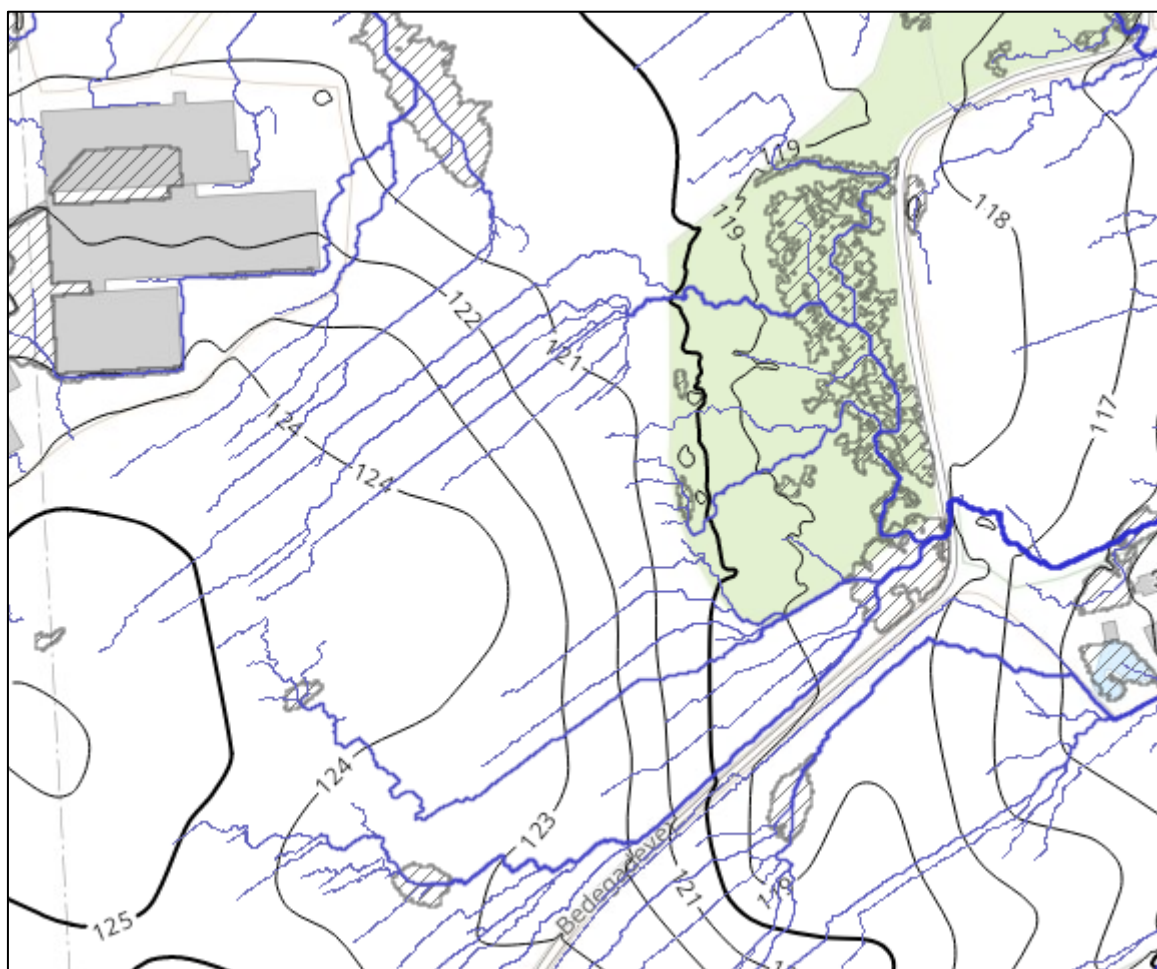
Der er anvendt ruheden 'Skov' for skoven. St. Muregård er beregnet til 15,3 kg N/ha/år i punktet, som påvirkes mest. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på St. Muregård lægges sammen, fås en samlet deposition på 25,8 kg N/ha/år i dette punkt.

Der ligger ikke andre større husdyrbrug i nærheden, som vurderes at kunne medføre en væsentlig påvirkning af skoven med ammoniak.

Skoven påvirkes allerede af kvælstofbidrag fra produktionen på St. Muregård, hvor der har været svineproduktion i en årrække. Ammoniakdepositionen til skoven fra produktionen på St. Muregård ved nudrift og 8 års-drift kan ud fra tallene i ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk beregnes til at ligge på henholdsvis 10,2 og 6,6 kg N/ha/år. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med en merdeposition i forhold til nudrift og 8 års-drift på henholdsvis 2,1 og 8,7 kg N/ha/år.

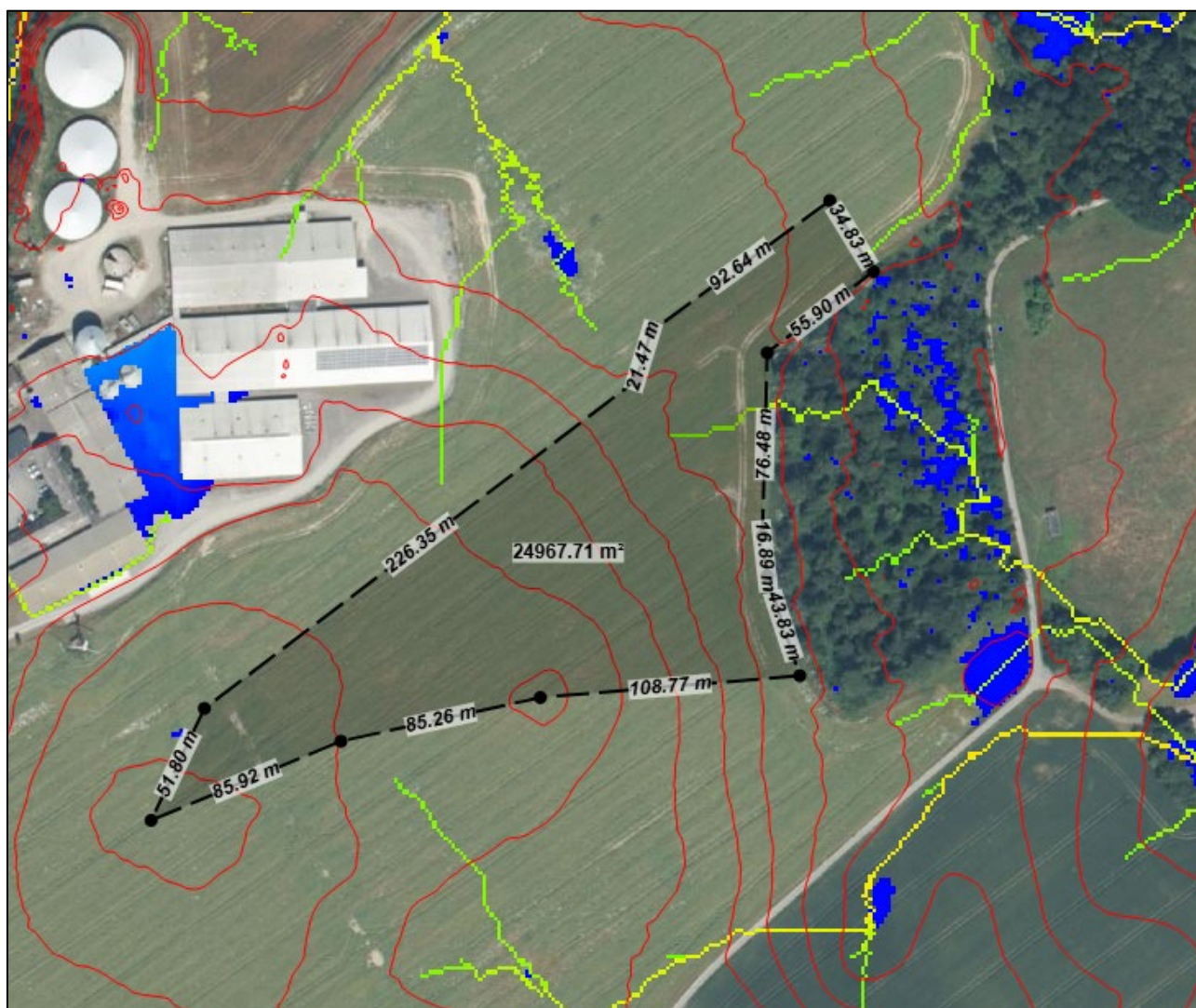
Der er i skoven arealer, som er markeret på bluespotkort og som lavninger, og der er strømningsveje fra den dyrkede mark vest for skoven, som fører ind gennem skoven. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund heraf, at skoven modtager overfladenær afstrømning fra marken.

Kortet i Figur 13 herunder viser strømningsveje, højdekurver og lavninger i området vist i programmet Scalgo.

Figur 13. Et udsnit fra programmet Scalgo, som viser skoven med grøn farve, strømningsveje med blå farve og højdekurver med grå/sort farve. Endvidere er der med grå skravering vist arealer, som i programmet defineres som lavninger.

På kortet i 14 er oplandsarealet til skoven indtegnet på kort i programmet Kortinfo baseret på oplysningerne fra Scalgo samt kortinfo.

Figur 14. På figuren ses højdekurver (rød streg) strømningsveje (grønne og gule streger) samt bluespots (blå farve) fra programmet Kortinfo. Herudover ses en omtrentlig indtegnning af oplandsarealet, som afleder direkte til skoven.

Det fremgår af Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis, at den samlede mængde tilstrømmende kvælstof fra omkringliggende marker til naturarealerne kan anslås ved at anvende en metode, der er beskrevet i et notat fra DCE fra 2015¹⁰.

¹⁰ DCE, 2015: [Notat om estimat af generel faktor for merudvaskning af kvælstof ved at anvende husdyrgødning frem for handelsgødning \(au.dk\)](#)

Ud fra højdekurver og strømningsveje vurderes arealet, som afleder til skoven, at have et areal på ca. 2,5 ha som indtegnet på ovenstående Figur 17. Det vurderes således, at der kan ske overfladenær tilstrømning til skoven fra et areal på ca. 2,5 ha.

Arealet er dyrket mark i omdrift. Jordarten er moræneler og jordtypen er sandblandet lerjord.

Ud fra tal for udvaskningen fra rodzonen, som fremgår af DCE-rapporten, og som er gengivet i Tabel 13 herunder, kan udvaskningen fra arealet estimeres. Bornholms Regionskommune har taget udgangspunkt i en udbringning af svinegylle ved et klima med middel nedbør. Jordbunden er blandet ler og sand, og der anvendes derfor et gennemsnit af værdierne for lerjord og sandjord. Herved kan en gennemsnitlig udvaskning fra arealerne beregnes til $(48+36/2) = 55,5$ kg N/ha.

Tabel 13 Tabel med sammenligning af udvaskningen fra rodzonen på forskellige brugstyper på lerjord (JB6) og sandjord (JB1) samt forskellige klimaer. Tabellen er Tabel 8 i DCE-notatet [Notat om estimat af generel faktor for merudvaskning af kvælstof ved at anvende husdyrgødning frem for handelsgødning \(au.dk\)](#)

	Antal DE/ha	Udvaskning fra rodzonen (kg N/ha)					
		Lerjord			Sandjord		
		Tørt	Middel	Vådt	Tørt	Middel	Vådt
Planteavlsbrug	0	31	44	57	41	60	75
Svinebrug	1,4	33	48	59	45	63	78
Kvægbrug	1,7	35	50	62	48	66	81

Det anslås på baggrund af oplandsarealets hældning, at minimum 25 % af tabet fra rodzonen på arealer med afstrømning til skoven ender i skovarealet. Herved kan der beregnes, at der tilføres minimum $2,5 \text{ ha} \cdot 55,5 \text{ kg N/ha/år} \cdot 0,25 = 34,7$ kg N/år.

Denne mængde næring vurderes at blive fordelt på skovarealet, som er på ca. 1,6 ha. Dette giver ca. 21,7 kg N/ha/år, som tilføres med overfladenær afstrømning fra markerne omkring skoven.

Samlet vurdering

Udvidelsen på St. Muregård medfører en merpåvirkning af skoven. Løvskove generelt har et tålegrænseinterval på 10-15 kg N/ha/år. Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld har dog et tålegrænseinterval på 10-20 kg N/ha/år. Endvidere har kalkrige moser og væld et tålegrænseinterval på 15-25 kg N/ha/år.

Den beregnede samlede deposition til skoven er på 25,8 kg N/ha/år i det punkt, der påvirkes mest. Depositionen overskrider således både nedre og øvre værdier i de generelle tålegrænseintervaller for løvskov, elle- og askeskov og kalkrige moser og væld. Ud af de 25,8 kg N/ha/år er 10,5 baggrundsdeposition og 15,3 kg N/ha/år er deposition fra St. Muregård. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med en merdeposition i forhold til nudrift og 8 års-drift på henholdsvis 2,1 og 8,7 kg N/ha/år.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at der er tale om en aske-ellesump, som er beskyttet i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Det er kommunens vurdering på baggrund af skovens vegetation og struktur, at skovens tilstand er moderat til god. Elle- og askeskov er en naturlig nærings- og kalkrig naturtype, og ellenbergværdierne for kvælstof for skovens vegetation viser, at der er tale om et kvælstofrigt voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed.

Den ansøgte udvidelse på St. Muregård vil medføre, at skoven vil modtage en merdeposition på 2,1 kg N/ha/år i forhold til nudrift og 8,7 kg N/ha/år set i forhold til 8-årsdrift. Bornholms Regionskommune vurderer, at skoven,

på grund af de topografiske forhold og omkringliggende dyrkede arealer, allerede før den ansøgte udvidelse på St. Muregård modtager et væsentligt bidrag fra overfladenær afstrømning fra omkringliggende arealer i størrelsesordenen anslået mindst ca. 21,7 kg N/ha/år.

Det er på denne baggrund Bornholms Regionskommunes vurdering, at tålegrænsen for løvskov, elle- aske-skov eller kalkrig mose og væld ikke finder anvendelse, idet den omhandlede skov allerede er væsentligt næringsstofpåvirket, og idet den væsentligste påvirkning af skoven også efter godkendelse af det ansøgte vil komme fra andre kilder end luftbåren ammoniak fra produktionen på St. Muregård.

Bornholms Regionskommune vurderer således, at merbelastningen ikke vil være væsentlig set i forhold til de øvrige næringsstofkilder til skoven, og at merbelastningen derfor ikke vil resultere i en mærkbar forringelse af skovens tilstand.

Det fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, at der i særlige tilfælde kan fastsættes vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur, og at der herved forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Det fremgår endvidere, at der alene kan stilles krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder.

Det er Bornholms Regionskommunes samlede vurdering, at der ikke er grundlag for at stille krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven. Bornholms Regionskommune lægger ved vurderingen vægt på, at den ansøgte merpåvirkning fra St. Muregård ikke vurderes at være væsentlig set i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder.

Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af ovenstående, at der ikke er grundlag for at stille krav til den maksimale deposition af ammoniak til skoven.

Figur 15. Registrering af skoven sydøst for St. Muregård som beskyttet aske-ellesump ses med rødbrun skravering.

Vurdering af påvirkning på kategori 3 skov 'gammel skovjordbund' øst for St. Muregård (Skov Ø2)

Et skovareal sydøst for St. Muregård er vejledende udpeget som kategori 3-skov i kategorien 'gammel skovjordbund'. Skoven kan ses på 16 herunder.

Figur 36 Mindre skovareal Ø2 øst for St. Muregård markeret med rød pil. Med rødbrun skravering ses den vejledende udpegnings af kategori 3-skov 'gammel skovjordbund'.

På det ældste matrikelkort fra 1800 ses der ikke skovsignatur på arealet. På Generalstabens Topografiske Kort fra 1883-1887 har arealet signatur af lyng. På Geodætisk kort fra 1930'erne ses det tilsvarende, at arealet havde signatur af lyng. På 4 cm-kort fra 1970'erne har arealet signatur som skov.

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 skal en skov defineres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur, når blot et af kriterierne er opfyldt. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af de historiske kort og luftfotos, at der ikke har været skov på arealet i lang tid (mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel 'skovjordbund', men at skoven formodentlig er vokset frem af sig selv på et naturareal.

Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at skoven kan kategoriseres som ammoniakfølsom skov og hermed kategori 3-skov i henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 2.

Herunder gennemgås skoven i forhold til de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5.

4) Status i kommuneplanen mv.

Skoven øst for St. Muregård er i kommuneplan 2020 omfattet af en udpegnings som potentiel økologisk forbindelse som en del af Grønt Danmarkskort.

5) Fredning, naturplejeindsats mv.

Skoven er ikke fredskov. Området er ikke fredet og ikke omfattet af nogen handleplan for naturpleje.

6) Skovens naturkvalitet

Bornholms Regionskommune besøgtede den nordvestlige del af skoven den 13. juli 2020 og den østlige del af skoven den 16. september 2020. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering baseret på luftfotos, at der ikke er sket væsentlige ændringer af skoven i den mellemliggende periode siden 2020, og at data fra 2020 derfor stadig er dækkende til brug ved vurdering af skovens tilstand i denne sammenhæng.

Skoven er en blandet løvskov på muldbund. Der blev registreret bl.a. spidsløn, ask, rød-el, bøg, almindelig og engriflet hvidtjørn, fugle-kirsebær, almindelig eg, almindelig røn, skov-elm, gran, bævreasp, bølget bunke, stor nælde, enblomstret flitteraks, vedbend, skovsyre, stor konval, almindelig bjørneklo, febernellikero, brombær, burre-snerre, stinkende storkenæb, almindelig mangeløv, almindelig hundegræs og lodden dueurt.

Der blev ved besigtigelsen i 2020 noteret i alt 26 plantearter i skoven. Besigtigelsesdata kan ses i Danmarks Miljøportal [her](#).

Indikatorarter:

Der er ved besigtigelserne af skoven ikke fundet arter, der er naturskovsindikerende eller gammelskovsarter fra listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af skovlovens § 25.

En del af de registrerede arter er såkaldte 'Wulf'-arter ('Wulf' refererer til en tysk undersøgelse af Monika Wulf, der for store dele kan overføres til danske forhold)¹¹. Wulf-arter vokser signifikant hyppigere i gammel skov og er således indikatorer for gammel skov. De Wulf-arter, der blev fundet i urtelaget i skoven, er: bølget bunke, skovsyre, stor konval og enblomstret flitteraks.

Herudover er følgende af de registrerede træ- og buskarter også Wulf-arter: spidsløn, bøg, ask, bævreasp, stilkeg, alm. røn og vedbend.

Samtidig er der også registreret nogle arter i skoven, som ifølge Wulf-undersøgelsen indikerer nyere skov. Der er tale om arterne rød-el, stor nælde, alm. bjørneklo og burre-snerre.

Bornholms Regionskommune har ikke registreret rødlistede eller fredede arter i skoven. Bornholms Regionskommune har dog kun registreret plantearter og ikke f.eks. svampe, insekter mm.

Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen og Arter.dk. Der er ikke i disse registreringer af arter i skoven udover kommunens registreringer.

Skoven har på HNV-skovkortet og biodiversitetskortet en score i den laveste ende af skalaen (på HNV-skovkortet en score på 3-4 ud af 19).

Der kan ud fra de enkelte plantearters indikatorværdier for kvælstof (Ellenberg-værdier) udregnes en indikatorværdi for næringsstof for arealet, som er et udtryk for næringstilgængeligheden på levestedet (skala fra 1 til 9).

Der er i skoven ved besigtigelsen i 2020 registreret indikatorværdier for kvælstof på mellem 3 og 8. Hovedparten (74 %) af de registrerede arter har en moderat tolerance over for kvælstof, idet de har indikatorværdier i forhold til kvælstof på 4-6. Ca. en fjerdedel (22%) af de registrerede arter har høj tolerance over for kvælstof på 7-9, mens en (4 %) af de registrerede arter har en lav tolerance for kvælstof på 3. Gennemsnittet for lokaliteten

¹¹ Wulf M. 2003: Preference of Plant Species for Woodlands With Differing Habitat Continuities – Flora 198: 444-460. Anvendt i Aude A. og Reddersen J.: Hvad styrer den botaniske naturkvalitet i mindre løvskove i det danske landbrugsland? - Flora og Fauna, 114. årgang udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland [FloraogFauna2008-1.pdf \(jydsknaturhistorisk.dk\)](#)

kan på baggrund af de registrerede plantearter beregnes til 5,7. Plantesammensætningen indikerer således et voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed.

Skovtype:

Skoven vurderes ikke at udgøre en habitatskovnaturtype.

Naturmæssigt særlig værdifuld skov (§ 25-skov):

Miljøstyrelsen har i 2022-2024 foretaget en landsdækkende kortlægning af naturmæssigt særligt værdifuld skov på private arealer. Naturmæssigt særlig værdifuld skov indeholder naturværdier, der rækker ud over det gennemsnitlige og almindelige. Det er skov, som har særlig stor betydning for at bevare biologisk mangfoldighed i Danmark. Naturmæssigt særlig værdifuld skov har sit ophæng i skovlovens § 25 og omtales derfor også som § 25-skove.

Denne skov er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§25-skov).

Samlet vurdering af naturkvalitet:

Samlet vurderes det, at skoven har en ringe til moderat naturkvalitet. Skoven har ikke karakter af plantet eller intensivt forstligt drevet skov. Der er ikke registreret indikatorarter fra listen over naturskovs- og gammelskovsindikerende arter. Der er registreret flere såkaldte 'Wulf-arter', som indikerer gammel skovbund, og der er også registreret arter, som indikerer nyere skov. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov). Plantesammensætningen i skoven indikerer, at der generelt er tale om et kvælstofrigt voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov), og den har ikke en høj HNV-værdi eller høj biodiversitetsscore.

Kvælstofbidrag til området fra andre kilder

Baggrundsdepositionen i området beregnes til 10,5 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre år, hvor der er tilgængelige data fra, hvilket er perioden 2022-2024.

Der er anvendt ruheden 'Skov' for skoven. Ammoniakdepositionen fra St. Muregård er beregnet til 3,3 kg N/ha/år i punktet, som påvirkes mest. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på St. Muregård lægges sammen, fås en samlet deposition til dette punkt på 13,8 kg N/ha/år i dette punkt.

Der ligger ikke andre større husdyrbrug i nærheden, som vurderes at kunne medføre en væsentlig påvirkning af skoven med ammoniak.

Skoven påvirkes allerede af kvælstofbidrag fra produktionen på St. Muregård, hvor der har været svineproduktion i en årrække. Ammoniakdepositionen til skoven fra produktionen på St. Muregård ved nudrift og 8 års-drift kan ud fra tallene i ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk beregnes til at ligge på henholdsvis 2,4 og 1,7 kg N/ha/år. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med en merdeposition i forhold til nudrift og 8 års-drift på henholdsvis 0,9 og 1,6 kg N/ha/år.

Skoven ligger delvist omgivet af andre skovarealer, og det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af kort, højdekurver og vandets strømningsveje, at skoven ikke modtager overfladenær afstrømning fra marker med dyrket landbrugsjord i betydende omfang.

Samlet vurdering

Udvidelsen på St. Muregård medfører en merpåvirkning af skoven. Løvskeve generelt har et tålegrænseinterval på 10-15 kg N/ha/år. Nogen skovnaturtyper har dog et tålegrænseinterval på 10-20 kg N/ha/år eller 15-20 kg N/ha/år.

Den beregnede samlede deposition til skoven er på 13,8 kg N/ha/år. Depositionen overskrider således den nedre men ikke den øvre tålegrænse i det generelle tålegrænseinterval for løvskov på 10-15 kg N/ha/år.

Skoven er udpeget som potentiel økologisk forbindelse i kommuneplanen men er herudover ikke omfattet af særlige udpegninger eller indsatser, og skoven er heller ikke fredskov. De registrerede arter forekommer på voksesteder med moderat og høj tilgængelighed af kvælstof, kun én af arterne forekommer på voksesteder med lav kvælstoftilgængelighed. Der er ikke registreret sjældne eller truede arter. Skoven vurderes at have en ringe til moderat naturkvalitet. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov), og den har ikke en høj HNV-værdi eller høj biodiversitetsscore.

Skoven har en lokal naturværdi, men det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at skovens naturværdi ikke er så høj, at skoven i denne sammenhæng kan betegnes som 'særlige lokale eller regionale naturbeskyttelsesinteresser'.

Det vurderes endvidere, at en eventuel tålegrænse for skoven ville skulle fastsættes i den høje ende af intervallet, idet det er en samlet vurdering, at skoven ikke er særligt følsom for ammoniak. I denne vurdering er der særligt lagt vægt på vegetationen i skoven, ellenberg-værdierne for kvælstof, skovens naturkvalitet og, at skoven ikke er omfattet af nogen beskyttelse. Påvirkningen af skoven vurderes således ikke at overstige tålegrænsen, idet den ligger inden for den øvre ende af tålegrænseintervallet (13-15 kg N/ha/år).

Det fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, at der i særlige tilfælde kan fastsættes vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur, og at der herved forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Det fremgår endvidere, at der alene kan stilles krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder.

Det er Bornholms Regionskommunes samlede vurdering, at der ikke er grundlag for at stille krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven. Bornholms Regionskommune lægger ved vurderingen vægt på de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5, som er gennemgået i foregående afsnit. Herunder lægges der særligt vægt på, at skoven udover udpegningen som potentiel økologisk forbindelse i kommuneplanen ikke er omfattet af særlige udpegninger eller indsatser og heller ikke er fredskov, og at skoven ikke vurderes at have en høj naturkvalitet. Herved vurderes skoven ikke at udgøre en særlig regional eller lokal naturbeskyttelsesinteresse, selv om den har lokal naturværdi. Herudover lægges der vægt på, at skoven baseret på vegetationen vurderes at udgøre et kvælstofrigt voksested.

Der stilles på baggrund heraf ikke krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven.

Vurdering af påvirkning på skov umiddelbart nord for St. Muregård (Skov v. St. Muregård)

Et skovareal beliggende umiddelbart nord for St. Muregård er ikke vejledende udpeget som kategori 3-skov. Skoven kan ses på Figur 17 herunder.

Figur 47 Skovareal umiddelbart nord for St. Muregård markeret med rød pil.

På det ældste matrikelkort fra 1800 er der skovsignatur med løvtræer på arealet. På Generalstabens Topografiske Kort fra 1883-1887 er der ligeledes skovsignatur med løvtræer på arealet. På Geodætisk kort fra 1930'erne har arealet ligeledes skovsignatur med løvtræer, og på 4 cm-kort fra 1970'erne har arealet stadig skovsignatur.

På luftfotos fra 1954, 1961 og 1971 ses også skov på arealet.

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 skal en skov defineres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur, når blot et af kriterierne er opfyldt. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af de historiske kort og luftfotos, at der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesordenen mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«, og at skoven derfor skal karakteriseres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur.

Herunder gennemgås skoven i forhold til de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5.

- 1) Status i kommuneplanen mv.

Skoven nord for St. Muregård er i kommuneplan 2020 omfattet af en udpegning som eksisterende natur, idet alle fredskovsarealer er en del af denne udpegning. Skoven er ikke udpeget som en del af en økologisk forbindelse i Grønt Danmarkskort, da den er beliggende isoleret fra andre naturområder.

2) Fredning, naturplejeindsats mv.

Skoven er fredskov. Området er ikke fredet og ikke omfattet af nogen handleplan for naturpleje.

3) Skovens naturkvalitet

Skoven nord for St. Muregård er besøgt af Bornholms Regionskommune den 4. oktober 2006, den 26. juni 2014 samt den 9. juli 2026. Besigtigelserne kan ses i Danmarks Miljøportal. Her link til besigtigelsen fra 2006: [Danmarks Miljøportal](#). Her link til besigtigelsen fra 2014: [Danmarks Miljøportal](#). Og her link til besigtigelsen fra 2026: [Danmarks Miljøportal](#).

Skoven er en skovbræmme langs et dybtliggende vandløb/grøft. Skoven ligger umiddelbart nord og vest for St. Muregårds bygninger og grænser op til gården og dyrkede marker. Skoven domineres hovedsagligt af ask og el. Jordbunden er leret. Der er udbredt krat og brombær som underskov, som gør skoven svært fremkommelig, men der er også lysninger med højstauvegetation med bl.a. stor nælde, lådden dueurt og almindelig mjødurt. Skoven fremstår næringspåvirket.

Der blev ved besigtigelsen i 2014 noteret i alt 43 plantearter i skoven. Besigtigelsen i 2026 blev foretaget som en mere ekstensiv besigtigelse. Der blev herved registreret 24 arter. Bornholms Regionskommune har på baggrund af luftfotos samt besigtigelsen i 2026 ikke grund til at antage, at der er sket nogen væsentlig ændring af skoven siden besigtigelsen i 2014 og anvender derfor data fra begge besigtigelser i den nedenstående vurdering.

Indikatorarter:

Der er ikke ved besigtigelsen i 2026 fundet arter fra listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove. Der er i 2014 fundet én art fra listen, nemlig arten bjerg-ærenpris, men det blev vurderet, at arten ikke havde en væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi.

En del af de registrerede arter er såkaldte 'Wulf'-arter ('Wulf' refererer til en tysk undersøgelse af Monika Wulf, der for store dele kan overføres til danske forhold)¹². Wulf-arter vokser signifikant hyppigere i gammel skov og er således indikatorer for gammel skov. De Wulf-arter, der blev fundet i urtelaget i skoven, er: hvid anemone, skov-star, skov-syre, lund-rapgræs, stor konval, stor fladstjerne og skov-viol.

Herudover er følgende af de registrerede træ- og buskarter også Wulf-arter: ask, ahorn, hassel, almindelig hvidtjørn, almindelig eg, almindelig røn.

Samtidig er der også registreret nogle arter i skoven, som ifølge Wulf-undersøgelsen indikerer nyere skov. Der er tale om arterne rød-el, stor nælde, lav ranunkel og burre-snerre.

Bornholms Regionskommune har ikke registreret rødlistede eller fredede arter i skoven. Bornholms Regionskommune har dog kun registreret plantearter og ikke f.eks. svampe, insekter mm.

¹² Wulf M. 2003: Preference of Plant Species for Woodlands With Differing Habitat Continuities – Flora 198: 444-460. Anvendt i Aude A. og Reddersen J.: Hvad styrer den botaniske naturkvalitet i mindre løvskove i det danske landbrugsland? - Flora og Fauna, 114. årgang udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland [FloraogFauna2008-1.pdf \(jydsknaturhistorisk.dk\)](#)

Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen og Arter.dk. Der er ikke i disse registreringer af arter i skoven udover kommunens registreringer.

Skoven har på HNV-skovkortet og biodiversitetskortet en score i den laveste ende af skalaen (på HNV-skovkortet en score på 3-4 ud af 19).

Der kan ud fra de enkelte plantearters indikatorværdier for kvælstof (Ellenberg-værdier) udregnes en indikatorværdi for næringsstof for arealet, som er et udtryk for næringstilgængeligheden på levestedet (skala fra 1 til 9).

Der er i skoven både ved besigtigelsen i 2014 og i 2026 registreret indikatorværdier for kvælstof på mellem 4 og 8.

Baseret på besigtigelsen fra 2026 har hovedparten (74 %) af de registrerede arter en moderat tolerance over for kvælstof, idet de har indikatorværdier i forhold til kvælstof på 4-6, mens ca. 22% af de registrerede arter har høj tolerance over for kvælstof på 7-9. Baseret på data fra besigtigelsen i 2014 var fordelingen 81% med en moderat tolerance og 19% med en høj tolerance over for kvælstof. Plantesammensætningen indikerer således et voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed.

Skovtype:

Skoven har nogen lighed med habitatskovnaturtypen 91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld. Af karakteristiske træarter for typen er fundet rød-el, ask og dun-birk. Af karakteristiske arter for urtefloraen er der fundet skov-star og stor nælde. Endvidere er der tidligere (2006) fundet kvalkved og vorterod. Skoven har således en vis lighed med habitatnaturtypen men er ikke et veludviklet tilfælde. Vegetationen på lokaliteten præges hovedsageligt af kvælstoftolerante og kvælstofelskende arter, dog forekommer der enkelte indslag af planter som foretrækker mindre næringsrige forhold.

Naturmæssigt særlig værdifuld skov (§ 25-skov):

Miljøstyrelsen har i 2022-2024 foretaget en landsdækkende kortlægning af naturmæssigt særligt værdifuld skov på private arealer. Naturmæssigt særlig værdifuld skov indeholder naturværdier, der rækker ud over det gennemsnitlige og almindelige. Det er skov, som har særlig stor betydning for at bevare biologisk mangfoldighed i Danmark. Naturmæssigt særlig værdifuld skov har sit ophæng i skovlovens § 25 og omtales derfor også som § 25-skov.

Denne skov er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§25-skov).

Samlet vurdering af naturkvalitet:

Samlet vurderes det, at skoven har en moderat naturkvalitet. Skoven har ikke karakter af plantet eller intensivt forstligt drevet skov. Der er ikke registreret indikatorarter fra listen over naturskovs- og gammelskovsindikerende arter udover arten bjerg-ærenpris, som ikke vurderes at have en væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi. Der er registreret flere såkaldte 'Wulf-arter', som indikerer gammel skovbund, og der er også registreret arter, som indikerer nyere skov. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov). Plantesammensætningen i skoven indikerer, at der generelt er tale om et kvælstofrigt voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed. Skoven er ikke registreret som særligt værdifuld skov (§ 25-skov), og den har ikke en høj HNV-værdi eller høj biodiversitetsscore.

Kvælstofbidrag til området fra andre kilder

Baggrundsdepositionen i området beregnes til 10,5 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre år, hvor der er tilgængelige data fra, hvilket er perioden 2022-2024.

Der er anvendt ruheden 'Skov' for skoven. Ammoniakdepositionen fra St. Muregård er beregnet til 25,9 kg N/ha/år i punktet, som påvirkes mest. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på St. Muregård lægges sammen, fås en samlet deposition til dette punkt på 36,4 kg N/ha/år.

Der ligger ikke andre større husdyrbrug i nærheden, som vurderes at kunne medføre en væsentlig påvirkning af skoven med ammoniak.

Skoven påvirkes allerede af kvælstofbidrag fra produktionen på St. Muregård, hvor der har været svineproduktion i en årrække. Ammoniakdepositionen til skoven fra produktionen på St. Muregård ved nudrift og 8 års-drift kan ud fra tallene i ansøgningsskemaet i husdyrgodkendelse.dk beregnes til at ligge på henholdsvis 33,1 og 30,5 kg N/ha/år. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med en merdeposition i forhold til nudrift og 8 års-drift på henholdsvis 3,3 og 5,9 kg N/ha/år.

Skoven ligger som en smal dal omgivet af dyrkede marker, og det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at skoven på grund af dens beliggenhed og topografi modtager overfladenær afstrømning fra markerne med dyrket landbrugsjord.

Samlet vurdering

Udvidelsen på St. Muregård medfører en merpåvirkning af skoven. Løvskove generelt har et tålegrænseinterval på 10-15 kg N/ha/år. Nogen skovnaturtyper har dog et tålegrænseinterval på 10-20 kg N/ha/år eller 15-20 kg N/ha/år.

Den beregnede samlede deposition til skoven er på 36,4 kg N/ha/år. Depositionen overskrider således både den nedre og øvre tålegrænse i de generelle tålegrænseintervaller for løvskov.

Det fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, at der i særlige tilfælde kan fastsættes vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur, og at der herved forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Det fremgår endvidere, at der alene kan stilles krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder.

Skoven er fredskov og er udpeget som eksisterende natur i Grønt Danmarkskort i kommuneplanen, netop fordi den er fredskov, men er herudover ikke omfattet af særlige udpegninger eller indsatser. De registrerede arter forekommer på voksesteder med moderat og høj tilgængelighed af kvælstof. Der er ikke registreret sjældne eller truede arter. Skoven vurderes at have en moderat naturkvalitet og er ikke kortlagt som særligt værdifuld skov (§ 25-skov).

Det er på Bornholms Regionskommunes vurdering, at skoven ligesom andre bornholmske bondeskove med en lang kontinuitet har en lokal naturmæssig værdi, men det er kommunens vurdering, at skovens naturværdi ikke er så høj, at skoven i denne sammenhæng kan betegnes som 'særlige lokale eller regionale naturbeskyttelsesinteresser'.

Det er på baggrund heraf Bornholms Regionskommunes samlede vurdering, at der ikke er grundlag for at stille krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven. Bornholms Regionskommune lægger ved vurderingen vægt på de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens § 45, stk. 5, som er gennemgået i foregående afsnit. Herunder lægges der særligt vægt på, at skoven udover udpegningen som eksisterende natur i kommuneplanen ikke er omfattet af særlige udpegninger eller indsatser, og at skoven ikke vurderes at have en høj naturkvalitet, som gør den til en regional eller lokal naturbeskyttelsesinteresse.

Herudover lægges der vægt på, at skoven i forvejen udgør et kvælstofrigt voksested, og at skoven vurderes også at blive påvirket af overfladisk afstrømning fra de dyrkede arealer omkring, samt af skoven gennem en lang årrække i forvejen er påvirket af produktionen på St. Muregård. Det vurderes på denne baggrund, at merdepositionen i forbindelse med den ansøgte ændring ikke vil have en væsentlig indvirkning på skoven.

Der stilles på baggrund heraf ikke krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven.

Anden natur

Der er beregnet ammoniakdeposition til 12 søer i området omkring St. Muregård. Der er to af disse søer, som påvirkes med en merdeposition fra den ansøgte produktion på St. Muregård på mere end 1 kg N/ha/år. Der er tale om en sø øst for St. Muregård samt en sø umiddelbart vest for ejendommen.

Der er beregnet ammoniakdeposition til tre registrerede enge i området omkring St. Muregård. Ingen af disse påvirkes med en merdeposition fra den ansøgte produktion på St. Muregård på mere end 1 kg N/ha/år.

Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens beskyttelsesniveau for ammoniak omfatter ikke bl.a. søer og enge, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Men i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 kan kommunen ikke godkende en påvirkning, som vil medføre ændringer i tilstanden af naturtyperne.

Merbidrag på op til 1 kg N/ha/år vurderes generelt ikke at kunne medføre en væsentlig påvirkning af lokaliteten, og der vurderes således ikke at ske nogen væsentlig påvirkning af engene og de fleste af søerne omkring St. Muregård. Dog overstiger merdepositionen for to søer 1 kg N/ha/år, hvorfor Bornholms Regionskommune har foretaget en nærmere vurdering af denne påvirkning.

Vurdering af påvirkning på beskyttede søer omkring St. Muregård

Figur 18. Luftfoto med søer, som påvirkes med mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition, omkring St. Muregård.

Sø V:

Bornholms Regionskommune har besigtiget søen den 4. oktober 2006 og igen den 9. juli 2026.

Søen er beliggende i et hjørne af ejendommens have ca. 30 m fra den nærmeste driftsbygning og grænser herudover op til dyrket mark og ejendommens indkørsel. Søen er stensat og omgives af træer og buske bl.a. ask, rød-el, ahorn og havebuske. Søens vandspejl er dækket af liden andemad.

I kanten af søen står der bl.a. bredbladet dunhammer, lådden dueurt, vandpileurt, musevikke og brombær.

Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af besigtigelsen i 2026, at der ikke er sket nogen væsentlig ændring af søen siden besigtigelsen i 2006 ud over, at bevoksningen omkring søen er groet mere til.

Søen påvirkes i ansøgt drift med 11,7 kg N/ha/år fra produktionen på St. Muregård. Merdepositionen i forhold til nudrift og 8-årsdrift er henholdsvis 1,7 og 2,4 kg N/ha/år.

Figur 19. Billede af sø V fra besigtigelse 9. juli 2026.

Sø Ø:

Bornholms Regionskommune har besigtiget søen den 4. oktober 2006. Bornholms Regionskommune har endvidere foretaget en kort besigtigelse af søen den 9. juli 2026.

Søen omkranses af træer, særligt elletræer og grænser op til en have og et hus. Den sydlige bred er stensat fra gammel tid. Søens vandoverflade var på besigtigelsestidspunktet i 2026 helt dækket af andemad. Der blev i 2006 registreret bl.a. liden og stor andemad samt butbladet vandaks og bredbladet dunhammer i søen, samt en række plantearter omkring søen. Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af besigtigelsen i 2026, at der ikke er sket nogen væsentlig ændring af søen siden besigtigelsen i 2006.

Søen påvirkes i ansøgt drift med 3,1 kg N/ha/år fra produktionen på St. Muregård. Merdepositionen i forhold til nudrift og 8-årsdrift er henholdsvis 1,5 og 2,0 kg N/ha/år.

Samlet vurdering af søer:

Der er ikke fastsat generelle tålegrænser for søer. I habitatdirektivet er søer inddelt i fem typer. Af disse er de fire næringsfattige søtyper med fastsatte tålegrænser på 2-10 eller 5-10 kg N/ha/år, og den femte er næringsrige søer og vandhuller, som der ikke er fastsat tålegrænser for (naturtype 3150)¹³. Naturtypen næringsrige søer og vandhuller omfatter de fleste danske småsøer og vandhuller. Mange søer og vandhuller er eutrofierede som følge af næringstilførsel fra andre kilder end ammoniakdeposition, hvorfor der ikke er fastsat tålegrænser for ammoniakdeposition¹⁴. De fleste søer er endvidere begrænsede af fosfor og ikke af kvælstof.

Bornholms Regionskommune vurderer ud fra søernes karakter, vegetation og beliggenhed, at der er tale om næringsrige søer, som dermed tilhører typen af søer, som der ikke er fastsat tålegrænser for.

Det er på baggrund heraf Bornholms Regionskommunes vurdering, at påvirkningen med atmosfærisk deposition af kvælstof ikke i sig selv vurderes at kunne medføre en væsentlig tilstandsændring af søerne. Der stilles derfor ikke krav om maksimal deposition til søerne.

Påvirkning af Natura 2000-områder – skal skrives på baggrund af nedenstående vurdering fra Lynggård

St. Muregård er beliggende ca. 4,1 km fra nærmeste Natura 2000-område N210 Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne. Som det ses af Tabel 1, er ammoniakpåvirkningen til de nærmeste arealer med kortlagte habitatnaturtyper i Natura 2000-området beregnet til 0,0 kg N/ha/år. Det fastsatte krav til maksimal deposition på 0,7 N/ha/år til kortlagt habitatnatur i Natura 2000-områder er dermed overholdt. Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke er andre mulige påvirkninger fra husdyrproduktionen på St. Muregård af Natura 2000-området, idet strømningsveje fra St. Muregård ikke fører til Natura 2000-området. Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund heraf, at udvidelsen ikke medfører nogen væsentlig påvirkning af Natura 2000-områder og de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte.

Påvirkning af arter med særlige beskyttelseskrav (bilag IV-arter)

EU-landene har vedtaget fælles regler om at beskytte naturen. Habitatdirektivet forpligter medlemslandene til at træffe de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for dyrearter, som står på bilag IV. Beskyttelsen af arterne handler blandt andet om at sikre arterne mod at blive efterstræbt (jagt, indsamling, ødelæggelse af æg og yngel). Men medlemslandene skal også sikre, at arternes yngle- og rasteområder ikke beskadiges eller ødelægges. Viden om arternes forekomst og udbredelse opdateres løbende, bl.a. gennem det nationale program for overvågning af vandmiljø og natur (NO-VANA).

Det fremgår af habitatbekendtgørelsens § 10, at der ikke kan gives tilladelse, dispensation, godkendelse m.v., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, eller ødelægge de plantearter, som er optaget i habitatdirektivets bilag IV, i alle livsstadier.

Det fremgår af Miljøstyrelsens vejledning om miljøregulering af husdyrhold, at *"Kommunen skal derfor altid foretage en vurdering af, om der inden for 300 m fra punktkilden (inden for denne afstand kan en påvirkning henføres til punktkilden) ligger områder, som kan rumme bilag IV-arter (typisk vandhuller, moser eller solåbne græsarealer), og om der er registreret en forekomst af arten."*

¹³ Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Fagligt notat fra DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi, 2024 ([N2024_64.pdf](#))

¹⁴ Samme som ovenfor.

Der er inden for 300 m af produktionsanlægget i alt to søer, som potentielt kan være levested for padder. Der er tale om søen beliggende ca. 30 m vest for nærmeste driftsbygning ved St. Muregård som beskrevet ovenfor som 'Sø V' samt en sø beliggende ca. 110 m syd for den nærmeste driftsbygning 'Sø SV'.

Bornholms Regionskommune har gennemgået registrerede data i de tilgængelige databaser Arter.dk og Naturbasen. Der er ikke nogen registreringer af Bilag IV-arter i de to søer.

Sø V er gennemgået i ovenstående afsnit 'Anden natur', hvor det er vurderet, at ammoniakdepositionen ikke medfører en væsentlig påvirkning af søens tilstand. Det er på baggrund heraf Bornholms Regionskommunes vurdering, at søens potentiale som muligt levested for Bilag IV-arter hermed heller ikke påvirkes af den ansøgte miljøgodkendelse.

For sø SV er det i husdyrgodkendelse.dk beregnet, at søen modtager en ammoniakdeposition på 2,8 kg N/ha/år, heraf 0,6 kg N/ha/år i merdeposition i forhold til nudrift og 0,8 kg N/ha/år i merdeposition i forhold til 8-årsdrift. Idet der er tale om en merpåvirkning på mindre end 1 kg N/ha/år, vurderes der ikke at være tale om en væsentlig påvirkning, som vil have betydning for søens tilstand. Det er på baggrund heraf Bornholms Regionskommunes vurdering, at søens potentiale som muligt levested for Bilag IV-arter hermed heller ikke påvirkes af den ansøgte miljøgodkendelse.

Skovene omkring St. Muregård kan potentielt være levested for flagermus og rasteområde for padder. Skovenes potentiale som yngle- og rasteområde for disse arter vurderes ikke at blive påvirket af ammoniakdeposition men kan f.eks. påvirkes af skovning. Den ansøgte produktion på St. Muregård medfører ikke skovning eller andre indgreb i skovene og vurderes hermed ikke at påvirke skovene som muligt yngle- og rastested for Bilag IV-arter.

På ovenstående baggrund vurderer Bornholms Regionskommune samlet, at den ansøgte udvidelse ikke medfører en væsentlig påvirkning af bilag IV-arter eller fører til ødelæggelse eller beskadigelse af yngle- og rasteområder for Bilag IV-arter.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. ammoniakdeposition til naturarealer.

9 MULIGE DRIFTSFORSTYRRELSER OG UHELD

De mulige risici centrerer sig om forurening af grund- eller overfladevand med pesticider, gylle, veterinærmedicin, olie/diesel.

Mulige uheld med pesticider: Der er risiko for, at pesticider utilsigtet kan komme i overfladevand eller grundvand ved spild, lækage på sprøjte eller emballage, eller ved uheld ved transport.

Mulige uheld med gylleudslip: Der er risiko for udslip af gylle i forbindelse med udslusning af gylle til gylleholder eller ved omlastning til gyllevogn.

Ved færdselsuheld med gyllevogn kan der opstå lækage. Ligeledes kan der opstå lækage fra gyllebeholder, hvis gyllebeholderen bliver påkørt.

Endelig er der risiko for gylleudslip, hvis beholderen tæres eller af anden grund ikke er tæt.

Mulige uheld med dieselolie: Lækage på tank og/eller punktforurening hvor påfyldning finder sted.

Mulige uheld med rengøringsmidler: Der er risiko for punktforurening ved spild.

Mulige uheld med veterinærmedicin: Der er risiko for punktforurening, hvis veterinærmedicin håndteres lemfældigt.

Minimering af risiko for uheld

Gylleudslip: Forebygges ved at der er pumpestopmeldere på alle pumper, hvorved risikoen for overløb af gylle minimeres. Gyllen suges op med pumper på lastbil. Der er derfor ingen risiko for utilsigtet start af stationære pumper.

Når gyllen køres ud, udvises agtpågivenhed i trafikken. Reflekser og lygter tjekkes og renholdes, så gyllevogn tydeligt kan ses, også efter mørkets frembrud.

Gyllebeholder er placeret ved interne transportveje, hvor kørehastigheden er lav. Der vises agtpågivenhed ved kørsel på interne transportveje.

Alle beholdere undersøges jævnligt visuelt for brug, og den lovpligtige beholderkontrol udføres minimum hvert 10. år.

Dieselolie: Olietanke er placeret udendørs på betonplads. Alle tanke er beskyttet mod påkørsel og vil med tiden blive sløjfet/ udskiftet jf. olietankbekendtgørelsens sløjfningsordning.

Rengøringsmidler: Der anvendes kun godkendte midler. Rengørings og desinfektionsmidler oplagres på fast bund.

Veterinærmedicin: Forebyggelse sker ved at opbevare medicinen forsvarligt, og leverer evt. medicinrester retur til dyrlæge eller apotek.

Pesticider: Der sørges for sikker transport af kemikalier mellem ejendom og marker.

.

Minimering af gene og forurening ved uheld

Gylle: Der er etableret en jordvold ved gyllebeholderne, således at et eventuelt uheld med udløb af gylle ikke når grøften bag ejendommen. Hvis der er risiko for, at gylle løber mod åbne grøfter eller dræn, forstærkes barrieren og grøfter/vandløb kan opdæmme med f.eks. bigballer af halm.

Ved udslip/overløb, hvor der er en sandsynlighed for akut forurening, kontaktes alarmcentralen (112). Alarmcentralen kontakter relevante medarbejdere i Bornholms Regionskommunes miljøafdeling.

Gyllebeholderne er underlagt lovpligtig kontrol og kontrolleres hyppigt visuelt og der føres logbog.

Sker der tilsvining af vejene ved gyllekørsel, bliver der skiltet med glatføreskilt, og der bliver ryddet op senest ved arbejdets ophør samme dag.

Hvis det værste uheld skulle ske, og der opstår lækage fra gyllevognen enten på landevej eller i marken, stoppes evt. gyllefløb mod grøft, dræn og vandløb med f.eks. halmbigballer. Der tages kontakt til kommunens Teknik og Miljøafdeling, og yderligere tiltag aftales.

Lugtgener fra gyllespredning minimeres ved at sprede under bedst mulige forhold (lille vindhastighed og høj luftfugtighed)

Olie: Ved oliespild fra maskiner opsuges spild med f.eks. savsmuld eller kattegrus, som opsamles og afleveres på modtagestation.

Rengørings og desinfektionsmidler: Hvis der forekommer utilsigtet spild, opsamles det f.eks. med savsmuld eller kattegrus.

Medicin: Uheld med udslip af medicin forebygges ved altid at opbevare veterinærmedicin på korrekt; også medicin, som er i brug. Desuden følges dyrlægens instruktioner, og brugsanvisningen på pakningen.

Pesticider: Der opbevares ikke pesticider og kemikalier på St. Muregård, idet marken drives fra ejers anden ejendom.

I tilfælde af kemikaliespild spredes et sugende materiale (f.eks. savsmuld eller kattegrus), og det sugende materiale og evt. jord/grus fjernes med skovl, og puttes i affaldsposer. Derefter bortskaffes det på modtagestation.

Generelt gælder, at ved akut forurening af olie, gylle eller spildevand, tilkaldes alarmcentralen på 112. Alarmcentralen tilkalder en miljømedarbejder fra Bornholms Regionskommunes miljøafdeling.

I stalden og på marken medbringes en mobiltelefon således at det er muligt hurtigt at tilkalde hjælp ved uheld.

Strømafbrydelse, generelt

Lovgivningen forlanger, at man kan redegøre for, hvordan dyrene beskyttes ved strømafbrydelse.

Alarmanlæg og nødopluk er lovpligtig i stalde med mekanisk ventilation. Det er desuden vigtigt, at dyrene fortsat har adgang til foder og vand.

Strømafbrydelse, St. Muregård

For St. Muregård gælder:

Ventilation: Der er nødopluk, der sikrer et luftskifte i staldene. Ved strømsvigt i varmeperioder vil nødopluk blive suppleret med åbning af døre og vinduer for at sikre et tilstrækkeligt luftskifte.

Vand: Vandforsyningen er offentlig og ikke afhængig af strøm.

Foder: Foderfremstilling og udfodring sker automatisk og er afhængig af strøm.

Ved længere strømsvigt opstartes nødstrømsgenerator.

Udbringning af husdyrgødning

- Husdyrgødning udbringes under hensyn til generelle regler, og foregår i videst muligt omfang efter godt landmandskab, hvilket vil sige at der tages hensyn til naboer, byområder osv.
- Gyllen nedfældes på græsmarker
- Husdyrgødningen udbringes under hensyn til afgrødernes vækstperiode, hvilket betyder maksimal udnyttelse af næringsstoffer
- Udkørsel af flydende husdyrgødning på dage med lav fordampning/regn.
- Udkørsel af flydende husdyrgødning til afgrøder i god vækst og/eller afgrøder med en plante-højde, der reducerer fordampningen

Kommunens vurdering

Opbevaring af fast husdyrgødning

Området er allerede indarbejdet i husdyrbrugloven og indgår i beregninger vedrørende husdyrbrugets ammoniakemission og lugtemission i afsnittene "Gener fra husdyrbruget" og "Ammoniak og Naturpåvirkning", hvorfor dette ikke vil blive gennemgået yderligere i dette afsnit.

Opbevaring af gylle

Området er allerede indarbejdet i husdyrbrugloven og indgår i beregninger vedrørende husdyrbrugets ammoniakemission og lugtemission i afsnittene "Gener fra husdyrbruget" og "Ammoniak og Naturpåvirkning", hvorfor dette ikke vil blive gennemgået yderligere i dette afsnit.

Håndtering af husdyrgødning

- Der udføres lovpligtig 5 års beholderkontrol.
- Tanken tømmes ca. én gang årligt for inspektion og vedligeholdelse
- Gyllen omrøres kun forud for udkørsel af gylle
- Gyllen opbevares i gylletanke

Området er ikke omfattet af godkendelseskravet, og vil derfor ikke blive gennemgået yderligere, udover de ovenfor nævnte procedurer og tekniske løsninger, som er medvirkende til at minimere ammoniakemissionen og risikoen for forurening af jord og grundvand.

Bornholms Regionskommune vurderer, derfor at BAT er overholdt i forhold til opbevaring og håndtering af gødning.

Udbringning af husdyrgødning

1. august 2017 overtog Landbrugs- og Fiskeristyrelsen regulering og kontrollen med udbringningsarealerne og vil dermed være dækket af generelle regler. Området er ikke omfattet af godkendelseskravet, og vil derfor ikke blive gennemgået yderligere.

Ifølge ansøger vil følgende dog blive praktiseret på bedriften:

- Husdyrgødning udbringes under hensyn til generelle regler, og foregår i videst muligt omfang efter godt landmandsskab, hvilket vil sige at der tages hensyn til naboer, byområder osv.
- Gyllen nedfældes på græsmarker.
- Husdyrgødningen udbringes under hensyn til afgrødernes vækstperiode, hvilket betyder maksimal udnyttelse af næringsstoffer.
- Udkørsel af flydende husdyrgødning på dage med lav fordampning/regn.
- Udkørsel af flydende husdyrgødning til afgrøder i god vækst og/eller afgrøder med en plante-højde, der reducerer fordampningen.

Ud fra ovennævnte procedurer og tekniske løsninger, som er medvirkende til at minimere ammoniakemissionen og risikoen for forurening af jord og grundvand, vurderer Bornholms Regionskommune at BAT er overholdt i forhold til udbringning af husdyrgødning.

Beredskabsplan

Bornholms Regionskommune vurderer, at der skal foreligge en beredskabsplan, som indeholder følgende:

- En plan over husdyrbruget med angivelse af drænsystemer og vandkilder/spildevandskilder.
- Handlungsplaner for hvordan brand, utætte eller kollapsede gyllebeholdere, ukontrollerede afstrømninger fra møddinger og ensilagepladser samt olieudslip håndteres.
- Hvor udstyr til håndtering af forureningsulykker er placeret.

Vilkår

I henhold til klagenævnspraksis vurderes det, at husdyrgødningens bekendtgørelsens regler for håndtering af bl.a. flydende husdyrgødning anses for tilstrækkelige til at imødegå forurening ved et eventuelt udslip, og derfor er der ikke stillet yderligere vilkår til at forebygge uheld m.v.

Der er dog stillet vilkår om udarbejdelse af en beredskabsplan, som indeholder handleplaner for blandt andet, hvordan brand, utætte eller kollapsede gyllebeholdere, ukontrollerede afstrømninger fra møddinger og ensilagepladser samt olieudslip håndteres.

10 EGENKONTROL OG DOKUMENTATION

I dette afsnit beskrives og vurderes, hvordan ansøger gennemfører eller planlægger at gennemføre egenkontrol og management. Desuden beskrives de dokumenter og registreringer, som ansøger skal præstere for at dokumentere, at vilkårene i miljøtilladelsen er overholdt.

Miljøteknisk redegørelse

Management og egenkontrol

- Forbrug af råvarer opgøres kvartalsmæssigt ifm. udarbejdelse af E-kontrol
- Foderblandinger optimeres mindst én gang årligt af foderkonsulent
- Forbrug af vand og energi følges kvartalsmæssigt og opgøres min. én gang årligt ifm. årsregnskab
- Produktionsapparatet efterses i det daglige arbejde
- Der er dyrlægebesøg hver måned/ iht. lovgivning på området
- Ejer og medarbejdere deltager i relevante efteruddannelseskurser og erfagrupper
- Der udarbejdes den lovpligtige gødningsplan
- Der føres logbog på flydelag på gyllebeholder

- Der er kontrol på gyllebeholder
- Gylleudslusning overvåges
- Der er egenkontrolprogram for dyrevelfærd. Programmet følges op ifm. dyrlægebesøg og kontrolleres ifm. Danish kontrol hvert år, idet produktionen er godkendt til produktion af specialgrise.
- Der gennemføres egenkontrol ift. "Branchekode for foderhygiejne"
- Der er udarbejdet en beredskabsplan med beskrivelse af forholdsregler ifm. uheld

St. Muregård er desuden, som leverandør til Danish Crown, omfattet regelsættet "Code of Practice".

Dokumentation

- Gødningsplan
- Foderoptimeringer og analyser
- Produktionsrapporter
- Dokumentation for skadedyrsbekæmpelse
- Logbog for flydelag på gylletank
- Beholderkontrol

I løbet af få dage kan skaffes:

- Fakturaer på køb og salg af foder og dyr
- Sundhedsbemærkninger fra slagteri

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at gennemførelse af den beskrevne egenkontrol samt overholdelse af de stillede vilkår vil medføre, at der løbende holdes øje med, at forudsætningerne for miljøgodkendelsen overholdes, og at det er dokumenteret, således at kommunen ved tilsyn eller på efterspørgsel kan kontrollere dette.

Dokumentationen skal opbevares i mindst 5 år.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om, at alle vilkår skal være kendt af de ansatte samt om dokumentation for produktionsarealets størrelse, korrekt bortskaffelse af affald mv.

11 IE-BRUG

Miljøteknisk redegørelse

Foranstaltninger ved ophør

Ved husdyrbrugets ophør tømmes stalde, foderlagre, gyllekanaler og -tanke. Der rengøres overalt, således at der ikke forefindes foder- og gødningsrester mv., der kan tiltrække skadedyr. Skadedyrsbekæmpelsen på ejendommen opretholdes. Alle forurenende dele på anlægget fjernes. Der foretages en vedligeholdelse af bygningerne for at undgå forfald, eller bygningerne nedrives. Ved fjernelse af bygningerne vil byggeaffaldet blive sorteret og kørt til hhv. forbrænding, genbrug eller deponi.

Alternativer til teknologi, teknik og foranstaltninger

Det forventes, at det ansøgte projekt er fremtidssikret, at det vil give gode arbejdsforhold for ejer og medarbejdere, og at det vil give en god dyrevelfærd på ejendommen.

Det vurderes, at den valgte placering til de nye stalde er den mest optimale placering på ejendommen i forhold til udnyttelsen af byggefeltet, hensyn til naboer, naturområder, logistik, ressourceforbrug, smittebeskyttelse m.v.

Det er ikke muligt at placere staldene andre steder, da dette vil give u hensigtsmæssigheder i forhold til foder, levering og afhentning af dyr og generel logistik på ejendommen.

Der er redegjort for alternative virkemidler i forhold til ammoniakreduktion afsnittet om bedste tilgængelige teknik (BAT).

Ansøger anvender miljøteknologien gyllekøling i det eksisterende anlæg. Denne teknologi er ligeledes valgt ved en udvidelse af produktionsanlægget. Teknologien er valgt, idet ansøger har mulighed for at udnytte den producerede varme til opvarmning af staldene, mandskabsfaciliteter samt stuehus.

Ansøger har fravalgt luftrensning, da der er behov for en ny varmekilde på ejendommen. Teknologien vurderes derfor som uproportional sammenlignet med gyllekøling, da gyllekøling både kan reducere ammoniakfordampningen og bruges som varmekilde, mens luftrensning ikke kan bruges som varmekilde.

Svovlsyrebehandling af gylle i de eksisterende stalde er fravalgt, da det vurderes, at etableringsomkostningerne er for høje, og at teknologien derfor er uproportional i forhold til gyllekøling, som i forvejen er etableret i to af de eksisterende stalde. Svovlsyrebehandling af gylle i de nye stalde er fravalgt, da det prioriteres højere at få en bæredygtig energikilde, hvilket gyllekøling vurderes at være. Teknologien vurderes derfor at være uproportional, når der i staldene skal etableres gyllekøling af hensyn til varmebehovet på ejendommen.

Ventilation i de nyeste stalde er lavenergiventilation og ventilatorer i de eksisterende stalde udskiftes ved behov løbende til lavenergitypen. Belysningen i staldene er så vidt muligt LED. Her foretages der ligeledes en løbende udskiftning ved behov. Dette er de bedste valg mht. minimering af energiforbrug og der forefindes pt. ikke bedre alternativer. Der vil fremadrettet være fokus på at implementere optimale løsninger i forhold energibesparelser.

Kommunens vurdering

Det er krav fra EU at husdyrbrug med intensiv opdræt af fjerkræ eller svin opfylde BAT-konklusionerne¹⁵ og at disse skal lægges til grund for godkendelsesvilkårene for anlæg. Bornholms Regionskommune har derfor gennemgået BAT-konklusionerne i forhold til gældende dansk lovgivning.

Miljøledelsessystemer

¹⁵ Artikel 14.3 i IE-direktivet (2010/75/EU, KOMMISSIONENS GENNEMFØRELSESAFGØRELSE (EU) 2017/302 af 15. februar 2017

Der er i februar 2017 offentliggjort BAT konklusioner for husdyrbrug, hvilket medfører at alle IE-brug inden 21. februar 2021 skal have implementeret miljøledelse. Bornholms Regionskommune har stillet vilkår hertil.

Miljøledelsen skal omfatte:

1. formulere en miljøpolitik med afsæt i husdyrbrugets miljøforhold,
2. fastsætte miljømål,
3. udarbejde handlingsplan for det eller de fastsatte miljømål,
4. minimum 1 gang årligt evaluere miljøarbejdet og om nødvendigt foretage justeringer af mål og handlingsplaner og minimum 1 gang årligt gennemgå miljøledelsessystemet.

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget lever over til anvendelse af bedst anvendelige teknologi, som tidligere beskrevet i nærværende miljøgodkendelse. Endvidere er det regionskommunens vurdering, at husdyrbruget har alle muligheder for at leve op til lovkravet om implementering af miljøledelse inden deadline.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om, at der skal være implementeret miljøledelse på St. Muregård.

12 SAMLET VURDERING

Samlet set vurderer Bornholms Regionskommune, at når miljøtilladelsens vilkår overholdes, har ansøger truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik, og at husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne. Bornholms Regionskommune vurderer, at indretning og drift af husdyrbruget kan ske i overensstemmelse med gældende regler og uden væsentlig påvirkning af miljøet, som dette er defineret i husdyrgodkendelsesloven, herunder at projektet ikke skader bevaringsstatus for Natura 2000-områder eller levesteder for arter optaget på habitatdirektivets bilag IV.

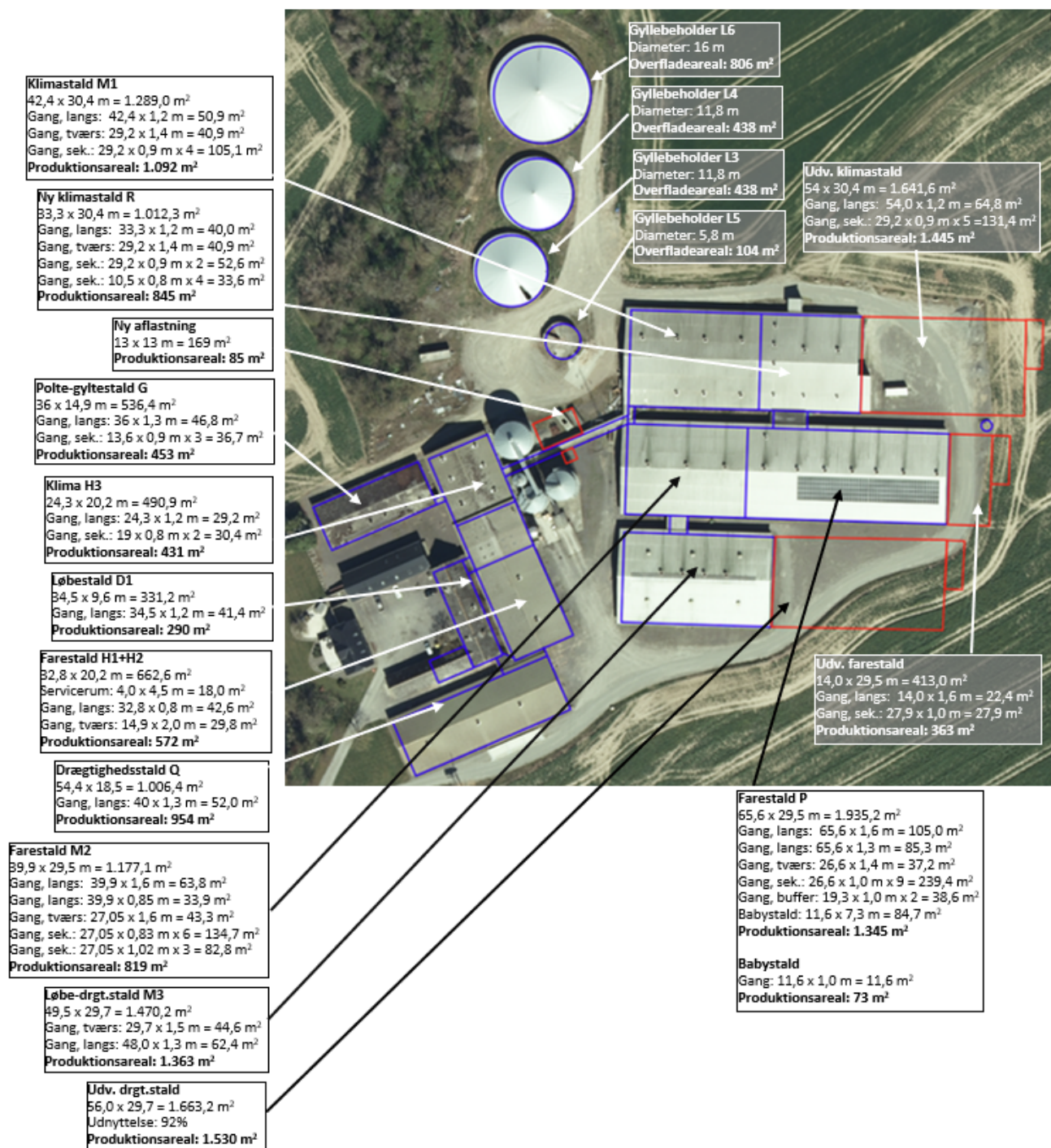
På baggrund af husdyrbrugets beliggenhed og de beskrevne ikke-væsentlige virkninger på det lokale miljø, vurderer Bornholms Regionskommune desuden, at det ansøgte ikke vil have grænseoverskridende virkninger.

13 BILAG

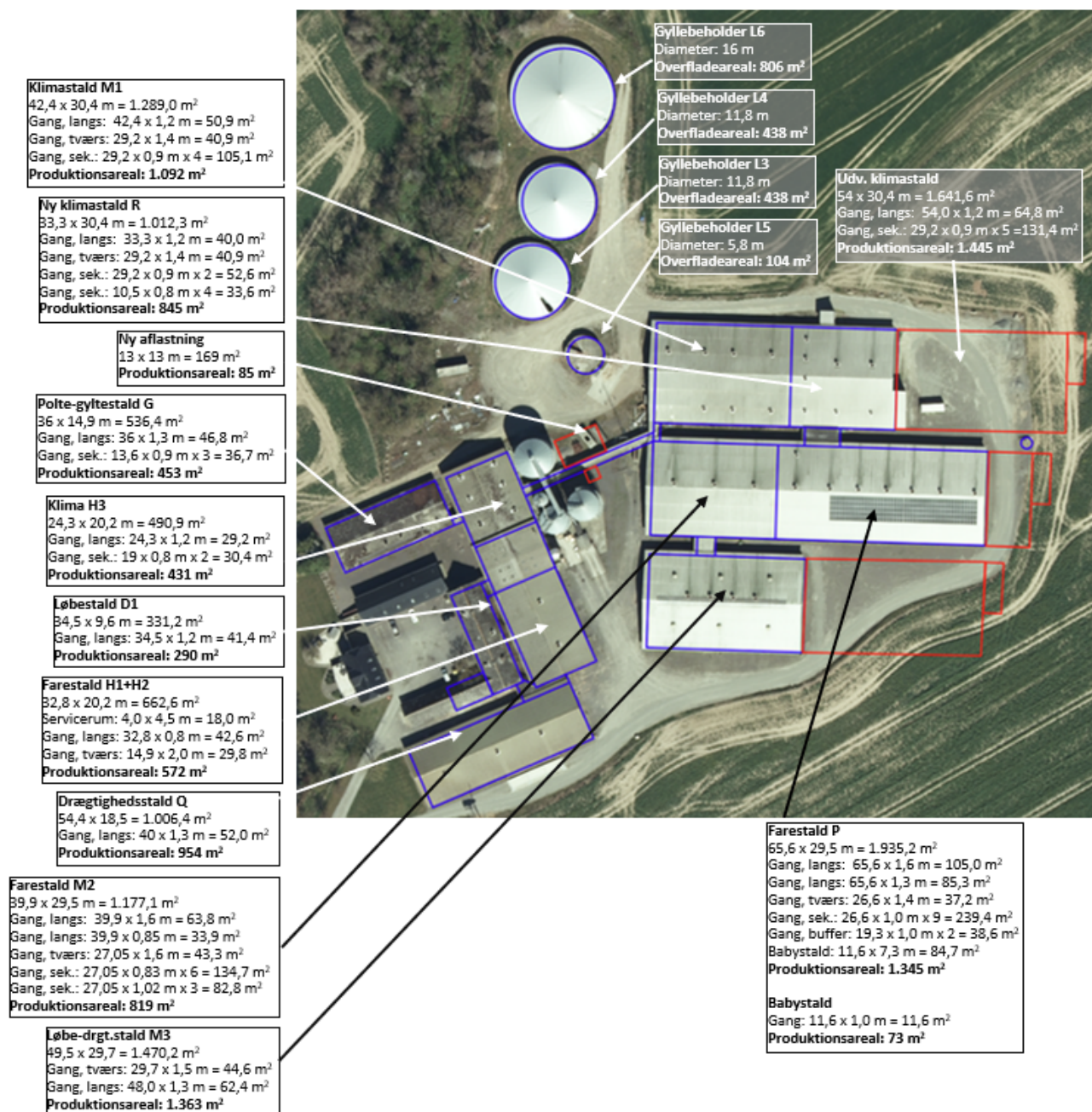
Bilagsoversigt:

- 1a. Produktionsareal ansøgt drift, trin 3
- 1b. Produktionsareal ansøgt drift, trin 2
- 1c. Produktionsareal ansøgt drift, trin 1
- 1d. Produktionsareal nudrift
- 1e. Produktionsareal 8-års drift
- 2. Beregningspunkter i forhold natur
- 3. Beredskabsplan for St. Muregård
- 4. Modtagne høringssvar i 2. offentlighedshøring, og kommunens bemærkninger

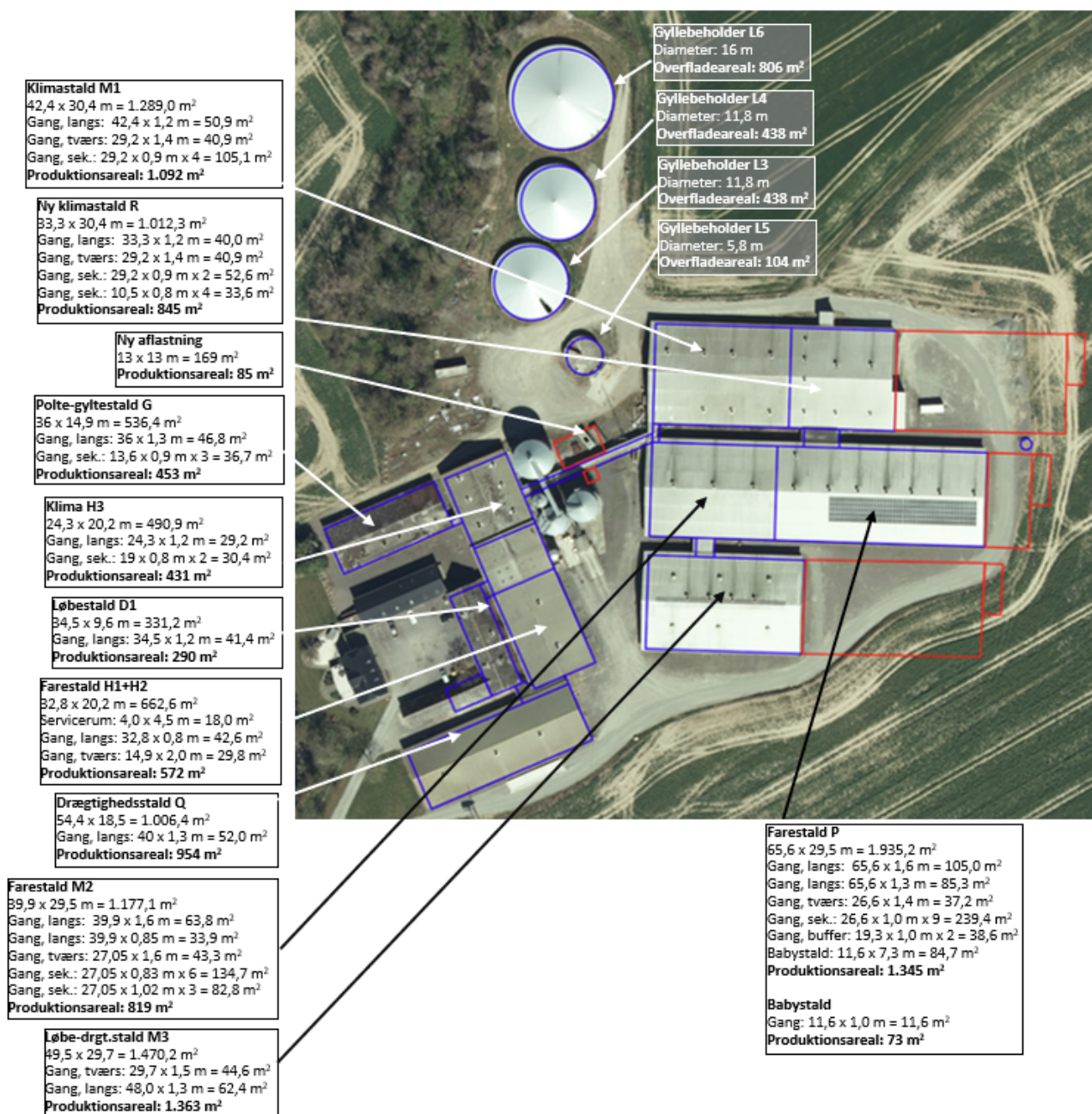
Bilag 1a. Produktionsareal i ansøgt drift, trin 3

Bilag 1b. Produktionsareal i ansøgt drift, trin 2

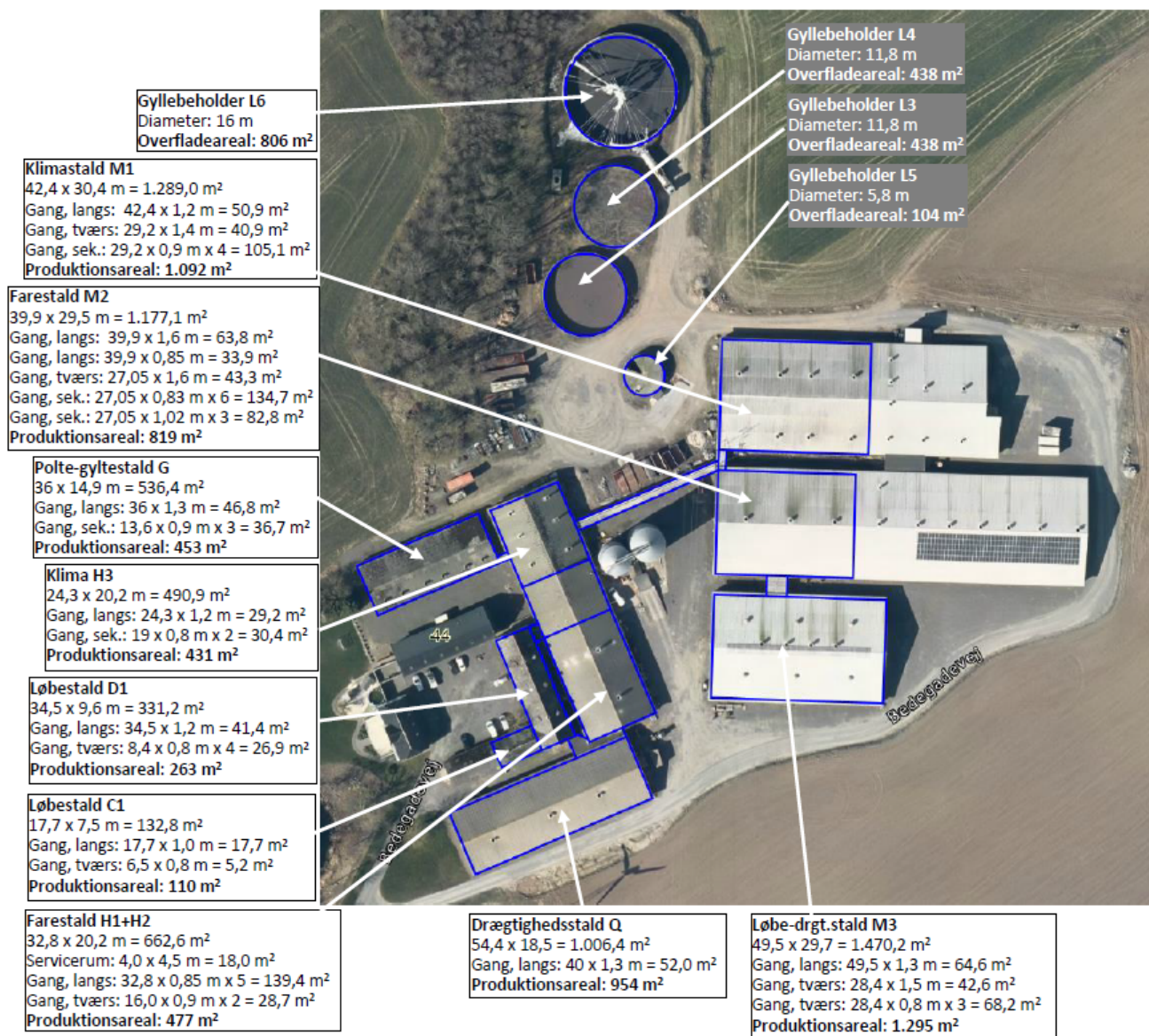
Bilag 1c. Produktionsareal i ansøgt drift, trin 1

Bilag 1d. Produktionsareal i nudrift drift

Bilag 1e. Produktionsareal i 8-års drift

Bilag 2. Beregningspunkter for natur ved ansøgt drift på St. Muregård

Navn:	Kategori:	Opretter:	Kumulation:	Ruhed natur:	Merdeposition (kg N/ha/år):		Totaldeposition (kg N/ha/år):	
					8-års drift	Nudrift:		
Eng NØ2	Kategori 3	Sagsbehandler	0	Mk	0,5	0,3	1,1	▼
Skov n	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,6	0,3	1,7	▼
Skov gl. skovjordbund NV	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,5	0,3	1,5	▼
Skov N	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,3	0,2	0,9	▼
Skov v. St. Muregaard	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	5,9	3,3	25,9	▼
Skov V	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,4	0,2	1,3	▼
Skov SØ	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	8,7	5,1	15,3	▼
Skov gl. skovjordbund NV	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,5	0,3	1,3	▼
Hede	Kategori 3	Sagsbehandler	0	Mk	0,1	0,0	0,2	▼
Overdrev Ø	Kategori 3	Sagsbehandler	0	S	0,2	0,1	0,5	▼
Eng NØ	Kategori 3	Ansøger	0	Mk	0,9	0,5	2,0	▼
SØ N	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,1	0,1	0,3	▼
SØ NØ3	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,4	0,2	0,9	▼
SØ NØ2	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,4	0,3	1,0	▼
SØ NØ1	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,5	0,3	1,1	▼

Eng V	Kategori 3	Ansøger	0	Bn	0,3	0,1	0,9	▼
Sø SØ5	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,2	0,1	0,5	▼
Sø SØ4	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,2	0,1	0,6	▼
Sø SØ3	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,3	0,2	0,9	▼
Sø SØ2	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,3	0,2	0,6	▼
Sø SØ1	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,7	0,4	1,6	▼
Sø Ø	Kategori 3	Ansøger	0	V	1,2	0,7	2,3	▼
Skov gl. skovjordbund SØ	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,5	0,3	1,1	▼
Mose Ø	Kategori 3	Ansøger	0	Mk	1,0	0,6	2,2	▼
Skov gl. skovjordbund N	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,1	0,1	0,4	▼
Skov gl. skovjordbund SV	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,2	0,1	0,6	▼
Skov gl. skovjordbund NV	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,5	0,2	1,3	▼
Skov gl. skovjordbund Ø3	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,8	0,5	1,8	▼
Skov gl. skovjordbund Ø2	Kategori 3	Ansøger	0	S	1,6	0,9	3,3	▼
Skov gl. skovjordbund Ø1	Kategori 3	Ansøger	0	S	3,0	1,8	5,8	▼
Skov tilgroet lysåbent SV	Kategori 3	Ansøger	0	Mk	0,1	0,1	0,4	▼

Skov gl. skovjordbund NV	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,5	0,2	1,3	▼
Skov gl. skovjordbund Ø3	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,8	0,5	1,8	▼
Skov gl. skovjordbund Ø2	Kategori 3	Ansøger	0	S	1,6	0,9	3,3	▼
Skov gl. skovjordbund Ø1	Kategori 3	Ansøger	0	S	3,0	1,8	5,8	▼
Skov tilgroet lysåbent SV	Kategori 3	Ansøger	0	Mk	0,1	0,1	0,4	▼
Skov tilgroet lysåbent NØ2	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,8	0,4	1,7	▼
Skov tilgroet lysåbent NØ1	Kategori 3	Ansøger	0	S	1,0	0,6	2,1	▼
Mose V	Kategori 3	Ansøger	0	Mk	0,2	0,1	0,5	▼
Overdrev Ø	Kategori 1	Ansøger	0	Bn	0,0	0,0	0,0	▼
Habitatnatur	Kategori 1	Ansøger	0	S	0,0	0,0	0,0	▼
Sø SV	Kategori 3	Ansøger	0	V	0,8	0,6	2,8	▼
Sø V	Kategori 3	Ansøger	0	V	1,7	1,0	11,0	▼
Habitatområde Ø	Kategori 1	Ansøger	0	S	0,0	0,0	0,0	▼
Overdrev NØ	Kategori 2	Ansøger	0	Bn	0,1	0,0	0,2	▼
Mose S	Kategori 3	Ansøger	0	S	0,6	0,3	1,4	▼

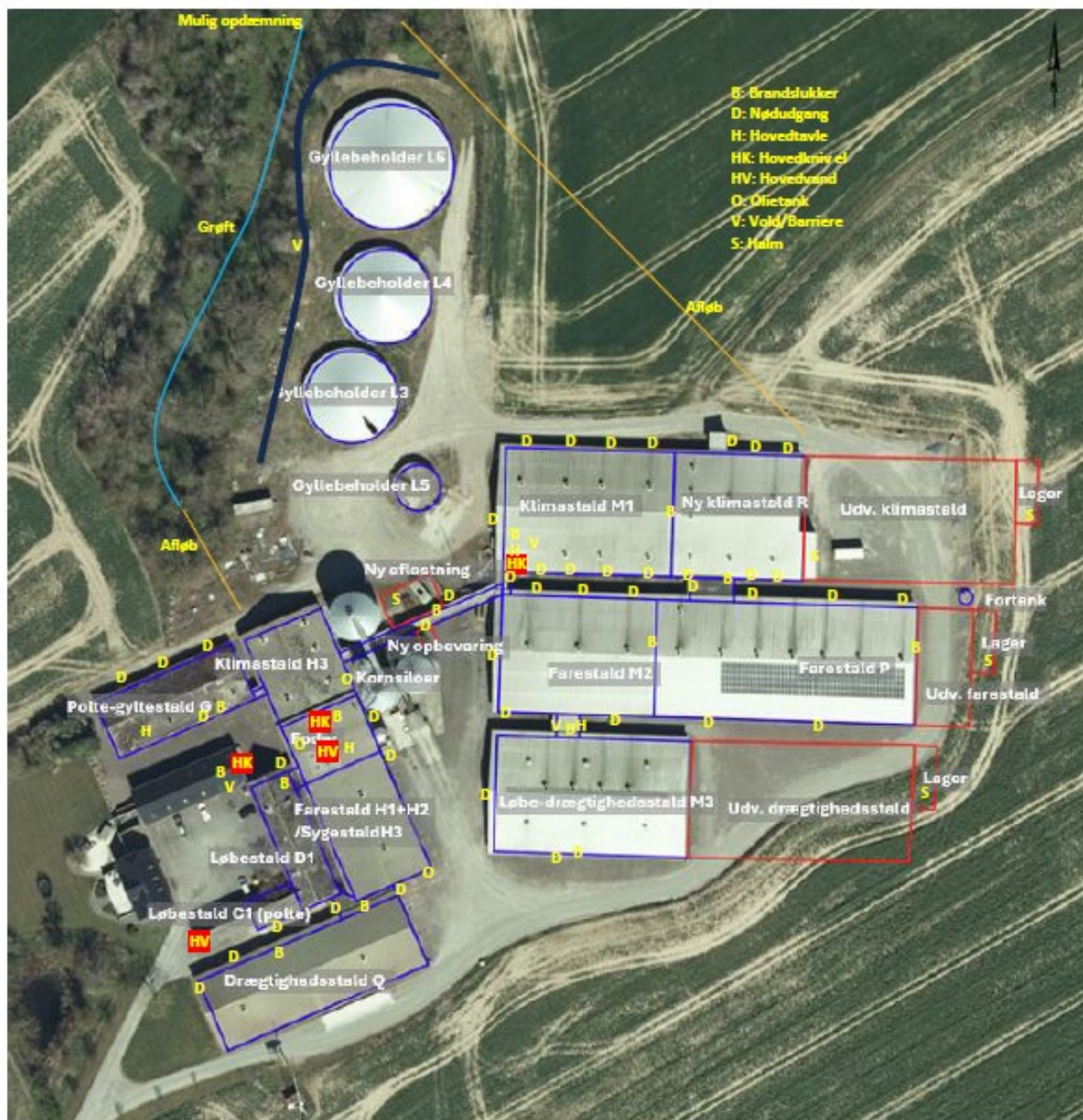
Bilag 3. Beredskabsplan for St. Muregård

BEREDSKABSPLAN

ST. MUREGÅRD, BEDEGADEVEJ 44, 3782 KLEMENSKER

Opdateret 2026 _____
 Opdateret 2027 _____
 Opdateret 2028 _____
 Opdateret 2029 _____

TELEFONNUMRE		BRANDFARLIGT OPLAG PÅ HUSDYRBRUGET
Ejer: Brian Kofoed Driftsleder Poul	30107220 / 4019 9162 29386210	Dieselolie Halm Placering er vist på oversigtskort.
Brandvæsen	112	STOPHANER OG HOVEDAFBRYDERE
Ambulance	112	
Lægevagt	1813	HOVED VAND Hovedstophane vand er placeret i værkstedsbygning syd for stuehus og i teknikrum (foder).
Miljømyndighed Helle Thers	112 5692 2074	
Dyrlæge, DanVet	9851 2988	HOVED EL Hovedknipe placeret ved mandskabsfaciliteter, i teknikrum (foder) og ved ny klimastald.
Dyrlæge Per Bak	4037 5860	
Rådgivningscenter, Østdansk	5679 1900	Placering er vist på oversigtskort
Elektriker, Bornholms Agro	2173 1719	
VVS	2173 1719	
Ventilation, Phillip Holm	2173 1719	
STRØMSVIGT – INSTRUKS		GYLLE/KEMIKALIER/OLIE – OVERLØB/UDSLIP - INSTRUKS
Vil dyr lide som følge af varmestress eller træk fra nødopluk? Tjek om nødopluk er åben i alle stalde. Begræns varmestress (overbrusning). Sikre, at der ikke sker forurening som følge af strømsvigt til pumper og lign. Ved strømsvigt på ca. 2 timer. Ring til el- forsyning og forhør om varigheden. Trefor telefon 5693 0950. Iværksæt evt. opstart af nødgenerator.		VED STØRRE UDSLIP/OVERLØB AF GYLLE ELLER BRUD PÅ GYLLEBEHOLDER 1. RING 112 - OPLYS: • Adresse • Navn og telefon der ringes fra • Hvad der er sket og omfang af udslip • Om der er risiko for at forurene afløb, vandløb, vandboring mv. 2. KONTAKT EJER 3. FOREBYGGENDE HANDLINGER • Opdæm med jord/halm, så gylle ikke løber til vandløb/dræn/afløb • Er udslip løbet i dræn, så iværksæt opdæmning af vandløb med jord/halm mv. • Fortæl brandvæsen/miljømyndigheder om sted/omfang • Fremvis oversigtskort VED MINDRE SPILD • Kontakt kun miljømyndighed • Anvend savsmuld eller kattegrus til opsug af mindre spild.
BRAND- OG EVAKUERINGS-INSTRUKS		PERSONSKADE – INSTRUKS
1. RING 112 - OPLYS: • Adresse • Navn og telefon, der ringes fra • Hvad er der sket • Antal evt. tilskadekomne • Omfang af evt. undslupne dyr 2. KONTAKT EJER 3. IVERKSÆT REDNINGS- OG SLUKNINGSARBEJDE: • Luk døre og vinduer • Hvis muligt – fjern dyr, olie, trykflasker, gødning og kemikalier 4. MODTAG BRANDVÆSENET - OPLYS: • Evt. tilskadekomne og dyr der ikke er reddet i sikkerhed • Hvor det brænder og omfang • Brandens omfang • Oversigtskort med adgangsveje		1. RING 112 - OPLYS: • Adresse • Navn og telefon der ringes fra • Hvad der er sket og personens tilstand • Adgangsveje 2. YD ALMINDELIG FØRSTEHJÆLP 3. KONTAKT EJER Kontakt lægevagten ved mindre personskade. Arbejdsulykker og personskade skal anmeldes til via EASY på www.easy.ask.dk.

Bilag 4. Modtagne høringsvar i 2. offentlighedshøring og kommunens bemærkninger

Bornholms Regionskommune har i forbindelse med den gennemførte nabo-/partshøring i perioden 12. august til 2026 modtaget 23. september 6 skriftlige henvendelser. Disse er gengivet i det følgende efterfulgt af kommunens kommentarer til de enkelte punkter.

Ansøger har haft høringsvarene til udtalelse og har via sin konsulent indsendt bemærkninger hertil.

Henvendelse 1

Ejeren af Bedegadevej 43, Klemensker har fremsendt følgende:

”

I den fremsendte sagsfremstilling vurderer man, at det ikke vil give væsentlige gener for naboer. Hvis dette alligevel bliver tilfældet, hvordan står vi så?

Hvem undersøger og kvalificerer, at det ikke giver gener?

Hvis jeg på et tidspunkt ønsker at sælge min ejendom, vil jeg ikke stå dårligere, fordi min nabo ønsker at udvide sin bedrift.

”

Henvendelse 2

Ejeren af Skrubbekrak 2, Klemensker har fremsendt følgende:

”

Jeg vil gerne give følgende bemærkning angående miljøgodkendelse til udvidelse af grisebestanden på st. Muregård.

Jeg synes det lyder som en rigtig dårlig ide med flere grise og mere gylle. Især set i lyset af den debat der er om landbruget nu og de gener vi som naboer til disse store svinefabrikker skal stå model til. Det er ved at være kørt for landbruget, med deres kæmpe produktioner. Flere og flere ønsker at skære ned på landbruget, til gode for mere natur og renere miljø. Jeg kan ikke andet end at sige nej tak til flere grise på st. Muregård.

”

Henvendelse 3

Ejeren af Kirkevej 2, Hasle har fremsendt følgende:

”

Indledende vil jeg bemærke, at materialet er svært at holde snor i på grund af de tre trin; der er ret beset tale om tre udvidelser (og burde behandles en efter en). Det fremstår også således, at de fremtidige udvidelser, altså trin to og tre (som er dem, der mest påvirker miljøet i forhold til den nuværende drift) må få tidligere tilladelser til at bortfalde, hvilket ikke nødvendigvis vil være tilfældet ved en miljøsagsbehandling af trin et alene. Dette er en uklarhed ved materialet. Altså bortfalder den gamle tilladelse, hvis alene trin ét gennemføres? Og er det rigtigt, at ved gennemførelse af trin to og tre, så vil gammel tilladelse være automatisk bortfaldet?

— *Den samlede udvidelse medfører merpåvirkning af skovarealerne. Ammoniakdepositionen øges, og der er tale om kategori 3 natur.*

Med den aktuelle kommuneplan har kommunalbestyrelsen vedtaget principper for området. Ud fra denne betragtning kunne kommunalbestyrelsen få forelagt sagen, da vi her har at gøre med et af de særlige tilfælde, hvor kommunalbestyrelsen faktisk kan fastsætte nærmere vilkår om krav til maksimal deposition i sådanne naturområder, fordi der er en særlig udpegning i kommuneplanen.

Der er i materialet beregnet en samlet deposition til skovarealerne, som er over tålegrænserne (kg N/ha/år) På trods heraf sættes der ikke nærmere vilkår. Det må være en utilstrækkelig miljø-faglig vurdering, når kommunen vurderer, at der ikke er grundlag for at stille krav om maksimal ammoniakdeposition.

I øvrigt er det bekymrende, at der lægges vægt på, at skovarealerne, baseret på den vegetation der er, oplyses til at udgøre et forholdsvis kvælstofrigt voksested. Det betyder jo med andre ord, at kommunen vurderer, at skoven allerede er belastet. Men dette kan ikke godtgøre, at yderligere belastning er ønskværdig. Der bør omvendt stilles krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven ud fra de faktiske forhold, herunder at skovarealerne omkring St. Muregård i forvejen er meget belastede.

Dertil kommer at man, som det fremgår af materialet, heller ikke har helårige observationer af arter, men kun fra sommeren. Dette opleves ikke tilstrækkeligt i forhold til vurdering af kategori 3 natur.

Til sidst en lille bemærkning om de politiske vinde og specielt trin tre:

Siden denne ansøgning er indgivet, er der vedtaget nye bestemmelser med generelle nye perspektiver for svineproduktion, og da trin tre jo netop er et fremtidigt trin, kan man simpelthen spørge sig, om den del af ansøgningen overhovedet kan behandles for nuværende eller må behandles med meget STORE forbehold. Forbehold omkring den nye kvælstofregulering, det skærpede fokus på natur, vandmiljø, initiativerne om dyrevelfærd og regeringens annoncerede stop for udvidelser. Samtidig er der jo også politiske forslag om nye rammer for dyrevelfærd og et egentlig loft på industriel svineproduktion.

”

Henvendelse 4

Ejerne af Bedegadevej 46C, Klemensker har fremsendt følgende:

”

Som nabo til St. Muregård fremsender vi hermed bemærkninger til det fremlagte forslag til miljøgodkendelse inden høringsfristens udløb den 23. september 2026, jf. husdyrbruglovens § 55.

Vi skal anmode kommunen om enten at meddele afslag på det ansøgte, eller at genoptage sagsbehandlingen med henblik på at fastsætte skærpede vilkår, jf. nedenstående. Vi anmoder samtidig om, at kommunen i sin endelige afgørelse forholder sig konkret til hvert af nedenstående punkter, jf. begrundelsespligten i forvaltningslovens § 24. Vi gør opmærksom på, at jeg forbeholder mig retten til at klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet over den endelige afgørelse, hvis den meddeles uden en sådan stillingtagen.

Ammoniakbelastningen af de nærliggende kategori 3-skove overskrider kommunens egne tålegrænser — og bør derfor efter fast praksis udløse vilkår, ikke godkendelse uden vilkår

Kommunens eget forslag til afgørelse citerer selv Miljø- og Fødevareklagenævnets faste praksis (afsnit "Generelt om fastsættelse af tålegrænser for ammoniak"):

"[D]er vil som udgangspunkt være tale om en tilstandsændring — og dermed en væsentlig virkning på miljøet — såfremt den samlede ammoniakpåvirkning af naturområdet med det ansøgte projekt overskrider den øvre tålegrænse i det konkret fastsatte tålegrænseinterval [...] for den pågældende naturtype."

Kommunens egne beregninger viser, at denne grænse overskrides — ikke marginalt, men markant — for flere af de skove, der ligger nærmest anlægget:

"Skov v. St. Muregård" (nord/nordvest for anlægget): samlet ammoniakpåvirkning beregnet til 36,4 kg N/ha/år. Det generelle tålegrænseinterval for løvskov er 10-15 kg N/ha/år; selv for den mest robuste skovtype, der nævnes i sagen (elle- og askeskov), er den øvre grænse 20 kg N/ha/år. Belastningen er dermed mere end dobbelt så høj som den øvre tålegrænse, kommunen selv lægger til grund.

"Skov SØ" (sydøst for anlægget, af kommunen selv identificeret som beskyttet aske-ellesump efter naturbeskyttelseslovens § 3): samlet ammoniakpåvirkning beregnet til 25,8 kg N/ha/år. Kommunens forslag anfører selv, at denne belastning "overskrider

således både nedre og øvre værdier i de generelle tålegrænseintervaller for løvskov, elle- og askeskov og kalkrige moser og væld" — dvs. samtlige tålegrænseintervaller, der overhovedet er relevante for skovtypen.

Kommunens begrundelse for alligevel ikke at stille vilkår om maksimal deposition til nogen af de to skove er, at skovene i forvejen er så belastede — herunder af husdyrbruget selv gennem en årrække — at merbelastningen fra den ansøgte udvidelse "ikke vurderes væsentlig". Vi skal anmode kommunen om at redegøre for, hvordan denne begrundelse forholder sig til den ovenfor citerede præcedens, som kommunen selv gengiver, og som efter sin ordlyd knytter væsentlighedsvurderingen til, om totalbelastningen (ikke kun merbelastningen fra det konkrete projekt) overstiger den øvre tålegrænse — hvilket ubestridt er tilfældet for begge skove.

For "Skov SØ" er dette efter vores opfattelse særligt tungtvejende, fordi skoven er identificeret som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Ammoniakbeskyttelsesniveauet for kategori 3-natur skal efter fast administrativ praksis forstås og administreres i lyset af reglerne i naturbeskyttelseslovens § 3 og § 65, stk. 3 — det har ikke været hensigten med kategori 3-reglerne at give kommunen adgang til at godkende projekter, hvis realisering medfører ændringer i tilstanden af naturtyper, der er beskyttet efter § 3, uden at spørgsmålet om dispensation efter naturbeskyttelsesloven inddrages. Vi kan ikke se, at dette spørgsmål er behandlet i kommunens forslag til afgørelse.

Vi skal desuden henvise til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet tager selv små overskridelser af fastsatte totaldepositionsgrænser alvorligt. I en afgørelse af 16. marts 2023 (omtalt af Miljøstyrelsen på husdyrvejledning.dk, "Vejledning vedrørende ammoniakfejl") hjemviste nævnet en kommunes godkendelse, fordi en beregnet totalbelastning på 1,3 kg N/ha/år til et kategori 2-naturområde oversteg grænsen på 1,0 kg N/ha/år med blot 0,3 kg — og nævnet fandt, at der ikke forelå særlige omstændigheder, der kunne begrunde, at afgørelsen alligevel blev opretholdt. Selvom den sag angik kategori 2-natur (hvor grænsen er ufravigelig) og ikke kategori 3-natur (hvor kommunen har et skøn), illustrerer den, at nævnet ikke lægger vægt på, at en overskridelse er "lille" eller "ikke væsentlig i det store billede" — tværtimod. Vi beder kommunen forholde sig til, om den samme tilbageholdenhed med at acceptere overskridelser bør gælde her, hvor overskridelsen af tålegrænsen for "Skov v. St. Muregård" er mere end det dobbelte af den øvre grænse.

Sagen er ikke tilstrækkeligt oplyst på dette punkt — der er en påfaldende forskel i grundighed mellem to vurderinger i samme dokument

Efter det forvaltningsretlige undersøgelsesprincip (officialprincippet) skal en myndighed sikre, at en sag er tilstrækkeligt oplyst, før der træffes afgørelse — og ensartede spørgsmål bør besvares med samme grundighed, jf. den forvaltningsretlige lighedsgrundsætning.

I vurderingen af "Skov SØ" har kommunen konkret beregnet bidraget fra overfladenær afstrømning fra omkringliggende dyrkede marker — ved hjælp af højdekurver, strømningsveje (programmet Scalgo) og en anerkendt metode fra DCE — og når frem til, at ca. 21,7 kg N/ha/år tilføres skoven ad denne vej.

For "Skov v. St. Muregård" — den lokalitet i hele sagen med den højeste beregnede belastning (36,4 kg N/ha/år) — er der ikke foretaget en tilsvarende beregning. Kommunen konstaterer alene, at skoven "på grund af dens beliggenhed og topografi" modtager afstrømning, uden at kvantificere det. Jeg skal anmode kommunen om enten at foretage samme kvantificerede beregning for "Skov v. St. Muregård", som er foretaget for "Skov SØ", eller at redegøre for, hvorfor dette ikke er fundet nødvendigt for netop den lokalitet, der er hårdest belastet i hele sagen.

Den reelle udvidelses omfang

Kommunens forslag betegner gennemgående trin 1 som sket "uden en væsentlig forøgelse af produktionen". Det er korrekt sammenlignet med den nuværende lovlige drift (8.237 m²), men det er efter min opfattelse en misvisende ramme for den samlede vurdering:

Sammenlignet med driften for 8 år siden (5.894 m², som er det grundlag, kommunen selv bruger til at beregne den samlede naturpåvirkning) udgør allerede trin 1 alene en stigning på 41,2 %.

Fuldt gennemført (trin 3) udgør projektet en stigning på 41,6 % i forhold til nuværende lovlig drift og 97,8 % — næsten en fordobling — i forhold til driften for 8 år siden. Ammoniakudledningen stiger tilsvarende med op til 62,2 % i forhold til samme periode.

Vi beder kommunen vurdere den samlede, kumulative virkning af trin 1-3 under ét, og ikke lade karakteristiken af trin 1 isoleret set præge vurderingen af projektets samlede omfang og påvirkning.

Ammoniakreduktionens margin er snæver i lyset af den samlede udvidelse

Kommunens egne beregninger viser, at BAT-kravet til ammoniakreduktion i trin 3 overholdes med en margin på 381 kg NH₃-N/år ud af et beregnet krav på 10.105 kg — under 4 %. Vi beder kommunen redegøre for robustheden af denne margin, herunder hvilke sikkerhedsmarginer der er indregnet i forudsætningerne for gyllekøling og teltoverdækning, som marginen hviler på.

Faktiske, oplevede gener, der ikke stemmer med beregningsgrundlaget

Som nabo ønsker vi at bidrage med følgende observationer, som jeg mener bør indgå i kommunens vurdering af, om det beregnede grundlag for lugt- og fluegener stemmer overens med virkeligheden:

Fluer: vi har oplevet betydeligt flere fluer de sidste par år, tidsmæssigt sammenfaldende med bedriftens seneste udvidelse. Vi anmoder kommunen om at behandle denne henvendelse som en sådan klage, der efter vilkår 40-42 i den gældende godkendelse udløser krav om en godkendt bekæmpelsesplan, og at følge op på effekten heraf.

Lugt: Vi oplever gyllelugt, som ikke er begrænset til perioder med spredning på de nærmeste marker — hvilket ikke stemmer med konklusionen om, at de beregnede geneafstande sikrer fravær af væsentlige lugtgener. Vi anmoder om, at dette indgår som dokumentation ved en eventuel fremtidig vurdering efter vilkår 36.

Manglende varsling ved gylleudbringning: vi får ingen forudgående besked om udbringning på de nærmeste marker og har derfor ingen mulighed for at tilpasse mig (fx lukke vinduer, undlade udendørs tørring af tøj). Vi anmoder om, at der stilles vilkår om forudgående varsling af nærmeste naboer.

Sammenfattende anmodning

På baggrund af ovenstående anmoder jeg Bornholms Regionskommune om:

At forholde sig konkret og begrundet til, hvorfor den citerede praksis om tilstandsændring ved overskridelse af den øvre tålegrænse ikke fører til, at der stilles vilkår om maksimal deposition til "Skov v. St. Muregård" og "Skov SØ".

At foretage en kvantificeret beregning af overfladeafstrømning til "Skov v. St. Muregård" svarende til den, der er foretaget for "Skov SØ" — eller begrund, hvorfor dette ikke er nødvendigt.

At vurdere trin 1-3 samlet i sin karakteristisk af udvidelsens omfang og væsentlighed.

At redegøre for robustheden af BAT-marginen på trin 3.

At stille vilkår om forudgående varsling af naboer ved gylleudbringning på de nærmeste marker.

At inddrage mine observationer om fluer og lugt i den løbende vurdering af, om de faktiske gener svarer til det beregnede grundlag.

Vi imødeser at modtage en kopi af kommunens endelige afgørelse og en stillingtagen til ovenstående punkter, jf. forvaltningslovens § 24.

Retskilder anvendt i dette høringssvar (til din egen orientering — ikke en del af brevet):

Husdyrbruglovens § 55 (offentlighedsprocedure) og forvaltningslovens § 24 (begrundelsespligt) — almindelig, veletableret forvaltningsret.

Tålegrænse-doktrinen i afsnit I er citeret direkte fra kommunens eget forslag til afgørelse — den mest sikre kilde, jeg kunne bruge, fordi det er kommunens egne ord.

§ 3-argumentet for "Skov SØ" er baseret på et notat fra SEGES Innovation (brancheorganisation for landbrugsrådgivning), der refererer en afgørelse fra det daværende Natur- og Miljøklagenævn (25. november 2015) — et professionelt, ikke AI-genereret kildedokument, men stadig en sekundær gengivelse, ikke den primære afgørelse selv.

Kategori 2-sagen fra 16. marts 2023 er omtalt på Miljøstyrelsens egen vejledningsside husdyrvejledning.dk med link til den konkrete afgørelse på mfkn.naevneneshus.dk.

"

Henvendelse 5

Borgeren bosiddende Kjeld Langes Gade 10, 3. tv, København har fremsendt følgende:

"

Jeg anmoder kommunen om enten at meddele afslag på det ansøgte, eller at genoptage sagsbehandlingen med henblik på at fastsætte skærpede vilkår, jf. nedenstående, og om at forholde sig konkret til hvert punkt i afgørelsens begrundelse, jf. forvaltningslovens § 24.

1. Ammoniakbelastningen af de nærmeste kategori 3-skove overskrider kommunens egne tålegrænser

Kommunens forslag citerer selv Miljø- og Fødevareklagenævnets faste praksis:

"[D]er vil som udgangspunkt være tale om en tilstandsændring – og dermed en væsentlig virkning på miljøet – såfremt den samlede ammoniakpåvirkning af naturområdet med det ansøgte projekt overskrider den øvre tålegrænse i det konkret fastsatte tålegrænseinterval [...] for den pågældende naturtype."

Kommunens egne beregninger viser en markant overskridelse for to lokaliteter:

- "Skov v. St. Muregård": samlet ammoniakpåvirkning 36,4 kg N/ha/år. Det generelle tålegrænseinterval for løvskov er 10-15 kg N/ha/år; selv for elle- og askeskov (den mest robuste type nævnt i sagen) er den øvre grænse 20 kg N/ha/år. Belastningen er mere end dobbelt så høj som den øvre tålegrænse.
- "Skov SØ", af kommunen selv identificeret som beskyttet aske-ellesump efter naturbeskyttelseslovens § 3: samlet påvirkning 25,8 kg N/ha/år — hvilket forslaget selv anfører overstiger både nedre og øvre værdier i samtlige relevante tålegrænseintervaller for skovtypen.

Kommunens begrundelse for alligevel ikke at stille vilkår er, at skovene i forvejen er så belastede, at merbelastningen fra udvidelsen "ikke vurderes væsentlig". Jeg anmoder kommunen om at redegøre for, hvordan denne begrundelse forholder sig til den citerede praksis, som knytter væsentlighedsvurderingen til totalbelastningen (ikke kun merbelastningen) og som ubestridt overskrides for begge skove.

For "Skov SØ" er dette særligt tungtvejende, fordi skoven er § 3-beskyttet. Ammoniakbeskyttelsesniveauet for kategori 3-natur skal efter fast administrativ praksis forstås i lyset af naturbeskyttelseslovens § 3 og § 65, stk. 3; det har ikke været hensigten med kategori

3-reglerne at give kommunen adgang til at godkende projekter, der ændrer tilstanden af § 3-beskyttet natur, uden at spørgsmålet om dispensation efter naturbeskyttelsesloven inddrages.

Jeg skal desuden henvise til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet i en afgørelse af 16. marts 2023 (omtalt af Miljøstyrelsen på husdyrvejledning.dk) hjemviste en godkendelse, fordi en beregnet totalbelastning på 1,3 kg N/ha/år til et kategori 2-naturområde oversteg grænsen på 1,0 kg N/ha/år med blot 0,3 kg, uden at der forelå særlige omstændigheder til at opretholde afgørelsen. Selvom denne sag angik kategori 2-natur, hvor grænsen er ufravigelig, illustrerer den, at nævnet ikke lægger vægt på, at en overskridelse er lille "i det store billede",

hvilket bør indgå i vurderingen af, om en overskridelse på det dobbelte for "Skov v. St. Muregård" kan afvises med samme type begrundelse.

2. Forskel i beregningsgrundlag mellem de to skove

For "Skov SØ" har kommunen beregnet bidraget fra overfladenær afstrømning fra dyrkede marker ved hjælp af højdekurver, strømningsveje og en DCE-metode, og når frem til ca. 21,7 kg N/ha/år ad denne vej. For "Skov v. St. Muregård" (den lokalitet i sagen med den højeste samlede belastning) er der ikke foretaget en tilsvarende beregning; kommunen konstaterer alene, at skoven modtager afstrømning "på grund af dens beliggenhed og topografi", uden at kvantificere det.

Jeg anmoder kommunen om enten at foretage samme kvantificerede beregning for "Skov v. St. Muregård", som er foretaget for "Skov SØ", eller at begrunde, hvorfor dette ikke er fundet nødvendigt for den mest belastede lokalitet i sagen.

3. Den ansøgte udvidelses reelle omfang

Kommunens forslag betegner gennemgående trin 1 som sket "uden en væsentlig forøgelse af produktionen". Det er korrekt, sammenlignet med den nuværende lovlige drift (8.237 m²), men ikke sammenlignet med driften for 8 år siden (5.894 m²); det grundlag, kommunen selv anvender til at beregne den samlede naturpåvirkning:

- Trin 1 alene: +1,0 % vs. lovlig nudrift, men +41,2 % vs. 8-års drift.
- Trin 3 (fuldt gennemført): +41,6 % vs. lovlig nudrift, og +97,8 % (næsten en fordobling) vs. 8-års drift. Ammoniakudledningen stiger tilsvarende med op til 62,2 % i forhold til samme periode.

Jeg beder kommunen vurdere den samlede, kumulative virkning af trin 1-3 under ét i sin karakteristik af projektets omfang, og ikke lade beskrivelsen af trin 1 isoleret præge vurderingen af projektets samlede omfang.

4. BAT-marginens robusthed

Kommunens egne beregninger viser, at BAT-kravet i trin 3 overholdes med en margin på 381 kg NH₃-N/år ud af et krav på 10.105 kg; under 4 %. Jeg beder kommunen redegøre for, hvilke sikkerhedsmarginer der er indregnet i forudsætningerne for gyllekøling og teltoverdækning, som denne margin hviler på.

Sammenfattende anmodning

Jeg anmoder Bornholms Regionskommune om:

1. At forholde sig konkret og begrundet til, hvorfor den citerede praksis om tilstandsændring ved overskridelse af den øvre tålegrænse ikke fører til vilkår om maksimal deposition til "Skov v. St. Muregård" og "Skov SØ".
2. At foretage en kvantificeret beregning af overfladeafstrømning til "Skov v. St. Muregård" svarende til den, der er foretaget for "Skov SØ" eller begrunde, hvorfor dette ikke er nødvendigt.
3. At vurdere trin 1-3 samlet i karakteristikken af udvidelsens omfang.
4. At redegøre for robustheden af BAT-marginen i trin 3.

Jeg ser frem til at modtage en kopi af kommunens endelige afgørelse og en stillingtagen til ovenstående, jf. forvaltningslovens § 24. Jeg forbeholder mig retten til at klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet over den endelige afgørelse, hvis den meddeles uden en sådan stillingtagen.

"

Henvendelse 6

Danmarks Naturfrednings Forening Bornholm har fremsendt følgende:

Danmarks Naturfredningsforening (DN) har gennemgået forslaget til miljøgodkendelse for udvidelse af svineproduktionen på St. Muregård. Vi anerkender de planlagte forbedringer af dyrevelfærden, men vi har væsentlige bekymringer vedrørende den planlagte udvidelse i trin 2 og 3 fra 8.322 til 11.660 m² produktionsareal. Produktionsarealet ved 8 års driften var 5.894 m², så i forhold til denne, vil den ansøgte udvidelse være en fordobling. Den øgede ammoniakdeposition fra husdyrbruget, vil få meget negative konsekvenser for den lokale natur og det omkringliggende vand- og havmiljø. Bornholm har i forvejen omkring 1 million svin, hvilket har vist sig at være langt over bæreevnen for det kystnære miljø, med iltsvind, fedtemøg og død havbund til følge.

Udvaskning til vandmiljø Kommunens vurdering af vandmiljøet koncentrerer sig i høj grad om afstandskrav og risikoen for gylleudslip. DN Bornholm er meget bekymret over at påvirkningen af havmiljøet slet ikke er vurderet i miljøgodkendelsen, da den diffuse og langsigtede påvirkning af vandløb og kystvande også bør vurderes. Den samlede ammoniakemission er steget fra 5.996,5 kg NH₃-N pr. år i 8 års drift til 7.602,2 kg i nudrift og forventes at øges til 9.724,1 kg NH₃-N pr. år i den ansøgte udvidelse. Så stor en stigning i ammoniakemission vil resultere i en markant øget udvaskning af kvælstof til havmiljøet omkring Bornholm. Da der kun er en kvælstofretention på 40-60% i det ansøgte område, kan omkring halvdelen af den udledte ammoniak forventes at ende i Østersøen (se bilag 1). Det vil påvirke et havmiljø, der allerede er stærkt påvirket af landbrugets kvælstof med endnu mere iltsvind og dermed forringet biodiversitet til følge.

Vi er i DN er opmærksomme på, at udbringningsarealerne ikke længere indgår som en del af selve miljøgodkendelsen. Men vi mener ikke, at det er tilstrækkeligt blot at konstatere, at udbringningen er reguleret af andre regler, da det ikke er muligt at vurdere den samlede miljøpåvirkning, uden at kende de konkrete udbringningsarealer. Den øgede mængde gødningsproduktion til ca. 16.300 tons årligt vil belaste vandløb, kystvand og havmiljø.

Vi efterlyser en opgørelse af: a) udbringningsarealerne, b) oplande med angivelse af vandløb, c) kort over drænen i udbringningsarealerne, d) eksisterende belastning af kvælstof og fosfor til de berørte vandløb, kystvand og grundvand samt e) forventet øget belastning af kvælstof og fosfor til de berørte vandløb og kystvand ved den forslåede udvidelse. Udover eutrofering ønsker vi også belyst, hvorvidt den ansøgte udvidelse vil 1) øge koncentrationen af sprøjtegifte i grundvandet på udbringningsarealerne samt 2) øge forekomsten af resistente bakterier i området.

Påvirkning af beskyttede søer To beskyttede søer (Sø V og Sø Ø) vil modtage en merdeposition på henholdsvis 1,7 og 1,5 kg N/ha/år i forhold til nudrift. DN opfordrer kommunen til at

genoverveje, om en yderligere kvælstofbelastning af disse næringsrige søer er forenelig med målsætningen om at undgå tilstandsændringer i § 3-natur.

Markant øget ammoniakemission og belastning af skovarealer DN finder det positivt at Bornholms Regionskommune har foretaget en grundig vurdering af skovene ved St. Muregård, men vi er dog ikke enige i den samlede vurdering. Det fremgår af materialet, at den samlede ammoniakemission i trin 3 vil give en meremission på over 2.100 kg NH₃-N/år i forhold til den nuværende lovlige drift. Vi finder det stærkt bekymrende, at 4 nærliggende § 3-beskyttede skove, hvoraf en også er en mose, vil modtage en merdeposition på over 1 kg N/ha/år.

Særligt bemærker vi: Skov v. St. Muregård: Dette areal, der vurderes som gammel skovjordbund, vil modtage en samlet deposition på hele 36,4 kg N/ha/år, hvoraf de 25,9 kg stammer fra St. Muregård. Aske-ellesump (Skov SØ): Skoven sydøst for gården er registreret som beskyttet aske-ellesump efter naturbeskyttelseslovens § 3. Den samlede deposition her vil nå 25,8 kg N/ha/år. Depositionen overskrider således både nedre og øvre værdier i de generelle talegrænseintervaller for løvskov, elle- og askeskov og kalkrige moser og væld.

DN er uenig i kommunens vurdering af, at denne merbelastning ikke er væsentlig med henvisning til, at arealet i forvejen er belastet af f.eks. overfladeafstrømning fra marker. En naturtype, der i forvejen er presset over sin talegrænse, bør ikke påføres yderligere merbelastning, da det øger risikoen for en tilstandsændring og tab af biodiversitet. En merdeposition på op til 1,8 kg N/ha/år kan ikke udelukkes at medføre en risiko for tilstandsændring af skovbunden.

At kommunen ikke bør godkende en produktion hvor talegrænserne overskrides, understøttes af en sag fra Ringkøbing-Skjern Kommune (21/13071, Lovguiden.dk), hvor en tilladelse blev ophævet og hjemvist af Natur-

og Miljøklagenævnet, på en overskridelse der er mindre end den i nærværende ansøgning med følgende begrundelse: Ifølge nævnets praksis vil en overskridelse af den øvre tålegrænse i det konkret fastsatte tålegrænseinterval som udgangspunkt medføre en tilstandsændring og dermed en væsentlig virkning på miljøet. Nævnet slår i sagen fra Ringkøbing-Skjern også fast, at kommunen skal inddrage de nyeste empirisk baserede tålegrænser på 10-15 kg/N/ha/år.

Bilag IV-arter og levesteder Der er identificeret to søer inden for 300 meter fra staldanlægget, som er potentielle levesteder for padder (Bilag IV-arter). Selvom kommunen ikke har fundet registreringer i eksisterende databaser, påhviler det myndigheden at sikre, at yngle- og rasteområder ikke beskadiges. DN foreslår, at der foretages supplerende feltundersøgelser i foråret for at udelukke negativ påvirkning af disse arter, før endelig tilladelse gives.

Bedste Tilgængelige Teknik (BAT) og ammoniakreduktion DN noterer, at ansøger anvender gyllekøling som ammoniakreducerende tiltag. Vi opfordrer dog til, at der stilles skærpede krav til kontrol og logbogsføring af anlæggenes effektivitet, da overholdelsen af BAT-kravet er tæt forbundet med køleeffekten og driftstiden.

Lavbundsområder og klima Det fremgår af ansøgningen, at der er udpeget flere lavbundsområder inden for 1000 m af St. Muregård. Vi efterlyser en vurdering af dræn og carbon-flux i disse områder. Kommunen kunne med fordel sætte krav til stop af dræn i disse områder, så de kunne fungere som CO₂-dræn i stedet for som kilde til øget drivhusgas-emission.

Gener fra husdyrbruget Ved en udvidelse af svineproduktionen kan det ikke undgås at øge generne for naboerne i form af lugt, støv, fluer og øget transport (1004 læs/år).

Den grønne trepart og midlertidigt stop for udvidelser Udvidelse af svineproduktion strider efter vores vurdering stik imod den grønne trepartsaftale, der med bred politisk enighed understøtter en kurs, hvor store mængder landbrugsjord tages ud af intensiv drift for at skabe mere skov og styrke biodiversitet, samt begrænse udledningen af kvælstof for at beskytte fjorde og havmiljø. Den lokale grønne trepart på Bornholm arbejder for at realisere et stort grønt signaturprojekt – Det Bornholmske Højland. Målet er at skabe et markant og sammenhængende naturområde midt på øen, der styrker biodiversiteten, binder kulstof, reducerer kvælstofudledning og sikrer rent drikkevand for kommende generationer. St. Muregård er placeret lige ved det udpegede område (se bilag 2) og derfor vil en udvidelse af produktionen med øget miljøbelastning, gå stik imod den lokale treparts målsætning.

I forbindelsen med den grønne trepart, vil nye vilkår for kvælstofregulering træde i kraft den 1. januar 2027.

Der er fra dags dato den 23/9 et midlertidigt stop for udvidelser af den konventionelle griseproduktion indtil nye rammer er fastsat, hvilket regering varslede den 20/8. DN Bornholm vil på det kraftigste opfordre kommunen til at udsætte miljøgodkendelse til det nye år, da det er u hensigtsmæssigt og kortsigtet at vurdere ud fra rammer, der om kort tid ændres. Især når økonomien for slagtegrise har givet underskud siden årsskiftet og landmænd taber markant flere penge end de tjener (DR 20/8: Nu taber landmanden 400 kroner på hver eneste gris) og Jeppe Bloch, formand for Danske Svineproducenter udtaler at "Løsningen er at reducere den udbudte mængde" (DR 20/8: Danske svineproducenter i opråb). Vi er i DN enige, om at den økonomiske krise i landbruget ikke skal løses med udvidelser og større svinehold, da det har enorme konsekvenser for naturen.

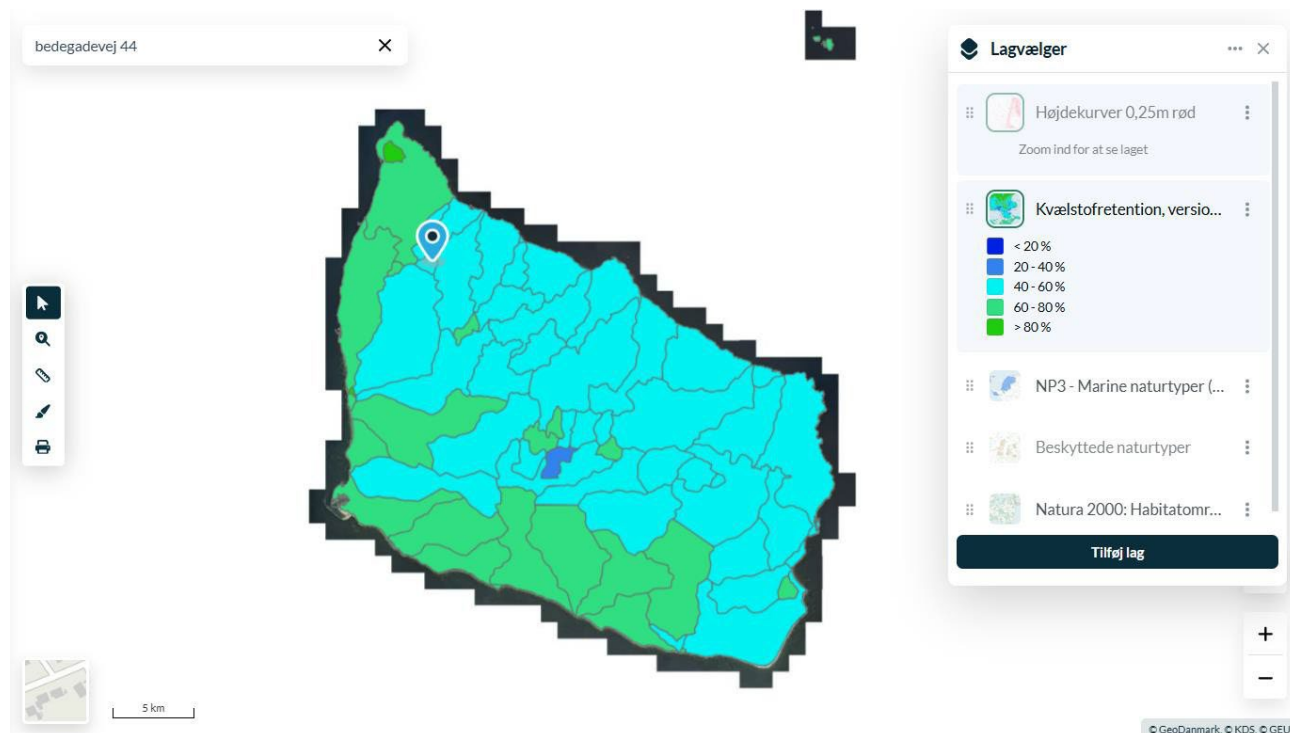
Konklusion Danmarks Naturfredningsforening kan ikke støtte en miljøgodkendelse, der tillader så markante merdepositioner af kvælstof på lokal natur og havmiljø, som det er tilfældet her. Vi opfordrer kraftigt Bornholms Regionskommune til at afslå den ansøgte udvidelse eller som minimum udsætte den endelige afgørelse og afvente de nye rammer i 2027.

Vi vurderer desuden, at en endelig afgørelse vil kræve en langt mere omfattende vurdering af den samlede miljøpåvirkning, herunder vandløb og havmiljø, samt krav om yderligere ammoniakreducerende tiltag for at sikre overensstemmelse med naturbeskyttelsens interesser.

Med venlig hilsen,

Maria Røjbek - Danmarks Naturfredningsforening, Bornholm

Bilag 1 Kort fra Danmarks Arealinformation

Bilag 2 Kort der viser St. Muregårds placering (grøn prik) i forhold til signaturprojektet "Det Bornholmske Højland (grønne arealer)

99

Regionskommunens kommentar og vurdering til bemærkninger modtaget i høringsperioden

Forslaget til miljøgodkendelse har været i offentlig høring, og Bornholms Regionskommune har i høringsperioden modtaget seks henvendelser.

Høringssvarene omhandler en række forskellige forhold, herunder projektets omfang og opdeling i tre trin, påvirkning af natur og miljø, BAT, gener for omkringboende, udbringning af husdyrgødning samt betydningen af kommende ændringer i reguleringen af landbruget.

Flere af henvendelserne omhandler de samme eller nært beslægtede problemstillinger. Regionskommunen har derfor valgt at behandle bemærkningerne tematisk nedenfor.

Projektets omfang og opdeling i tre trin

Der er i høringen stillet spørgsmål ved opdelingen af projektet i tre trin. Det er anført, at der reelt er tale om tre udvidelser, som burde behandles hver for sig. Det er desuden anført, at beskrivelsen af trin 1 som en ændring uden væsentlig forøgelse af produktionen ikke giver et retvisende billede af projektets samlede omfang, når der sammenlignes med driften 8 år før ansøgningstidspunktet.

Bornholms Regionskommune bemærker, at der er ansøgt om én samlet miljøgodkendelse, hvor projektet ønskes gennemført i tre trin. Alle tre trin er omfattet af miljøgodkendelsen.

Trin 1 omfatter den eksisterende produktion samt etablering af aflastningsstald, mens trin 2 og 3 omfatter de efterfølgende udvidelser. Produktionsarealet udgør 8.322 m² i trin 1, 9.767 m² i trin 2 og 11.660 m² i trin 3.

Beskrivelsen af, at trin 1 gennemføres uden en væsentlig forøgelse af produktionen, vedrører således alene omfanget af ændringen i dette trin sammenholdt med den nuværende lovlige drift. Beskrivelsen er ikke udtryk for, at regionskommunen har lagt trin 1 til grund ved vurderingen af det samlede projekts miljøpåvirkning.

Ved vurderingen af projektets påvirkning af natur, overholdelse af BAT-kravet og lugtpåvirkning af omkringboende er det beregningerne for trin 3 – dvs. det fuldt gennemførte projekt med et samlet produktionsareal på 11.660 m² – der ligger til grund for regionskommunens vurderinger.

Regionskommunens vurdering af disse forhold tager dermed udgangspunkt i den størst mulige produktion og det største produktionsareal, som miljøgodkendelsen giver mulighed for, og ikke alene i trin 1 eller trin 2.

Driften 8 år før ansøgningstidspunktet indgår desuden i de beregninger og vurderinger, hvor dette følger af husdyrbruglovgivningen.

Regionskommunen finder derfor ikke, at opdelingen af projektet i tre trin indebærer, at projektets samlede miljøpåvirkning er undervurderet. De centrale miljøvurderinger er foretaget på grundlag af det fuldt gennemførte projekt i trin 3.

Betydningen for den eksisterende miljøgodkendelse

Der er stillet spørgsmål ved, hvilken betydning den nye miljøgodkendelse får for den eksisterende § 12-godkendelse fra 2020, herunder om den tidligere godkendelse bortfalder, hvis alene trin 1 gennemføres.

Den nye miljøgodkendelse efter husdyrbruglovens § 16 a omfatter det samlede husdyrbrug og de produktionsarealer, staldsystemer og øvrige anlæg, der fremgår af godkendelsen. Når den nye miljøgodkendelse udnyttes, reguleres husdyrbruget herefter efter den nye godkendelse og de vilkår, der er fastsat heri. Dvs. at når miljøgodkendelsen meddeles er den gældende for driften af St. Muregård, og afløser den tidligere §12-miljøgodkendelse.

Godkendelsen giver samtidig mulighed for en trinvis gennemførelse af det ansøgte projekt. Det er således ikke en forudsætning, at alle tre trin gennemføres samtidig. De enkelte trin kan gennemføres inden for miljøgodkendelsens rammer og under overholdelse af de vilkår, der gælder for det pågældende trin.

Påvirkning af natur og bilag IV-arter

Der er i flere af høringssvarene fremsat bemærkninger til regionskommunens vurdering af ammoniakpåvirkningen af naturområderne omkring St. Muregård. Bemærkningerne vedrører navnlig påvirkningen af de omkringliggende skove, anvendelsen af tålegrænser, betydningen af overfladenær afstrømning fra dyrkede arealer, påvirkningen af beskyttede søer samt vurderingen af bilag IV-arter.

Bornholms Regionskommune bemærker indledningsvis, at naturvurderingen er foretaget på grundlag af beregningerne for trin 3, dvs. det fuldt gennemførte projekt. Vurderingen tager således udgangspunkt i den maksimale ansøgte drift og ikke alene i trin 1 eller trin 2.

Kategori 3-skovene og anvendelse af tålegrænser

Det er i høringssvarene anført, at den beregnede samlede kvælstofdeposition til nogle af skovene omkring St. Muregård overstiger de generelle tålegrænseintervaller, og at dette bør føre til skærpede krav til ammoniakdepositionen.

Regionskommunen har i forbindelse med sagsbehandlingen gennemgået naturområderne omkring St. Muregård og foretaget konkrete vurderinger af de fire skovområder, som modtager en merdeposition på mere end 1 kg N/ha/år.

For kategori 3-natur indebærer en merdeposition på mere end 1 kg N/ha/år ikke i sig selv, at projektet ikke kan godkendes. Regionskommunen skal i disse tilfælde foretage en konkret vurdering af, om der er tale om særlige regionale eller lokale naturinteresser, og om der på den baggrund skal fastsættes krav til den maksimale merdeposition.

Ved vurderingen har regionskommunen inddraget de kriterier, der følger af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen, herunder naturområdets status i kommuneplanen, eventuelle fredninger eller planlagte naturindsatser, områdets konkrete naturkvalitet samt kvælstofbidraget fra andre kilder. Kommunalbestyrelsen kan alene stille krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder. Regionskommunen har herudover inddraget de relevante tålegrænser i vurderingen af de enkelte skove.

Tålegrænserne er angivet som intervaller, fordi følsomheden kan variere inden for den enkelte naturtype. En overskridelse af den nedre værdi i et generelt tålegrænseinterval er derfor ikke i sig selv ensbetydende med, at der foreligger en væsentlig påvirkning. Der skal foretages en konkret vurdering af det enkelte naturområdes karakter, naturkvalitet og følsomhed. Udgangspunktet er, at den vurderede påvirkning (atmosfærisk deposition af kvælstof) i sig selv skal kunne medføre en væsentlig tilstandsændring, hvilket ikke vil være tilfældet, hvor f.eks. tilførsler af kvælstof med overfladevand er den væsentligste kilde til kvælstof.

Regionskommunen har ved vurderingen af skovene bl.a. inddraget historiske kort og luftfotos, kommunens besigtigelser, vegetationssammensætningen, forekomsten af indikatorarter, Ellenberg-værdier, HNV-skovkort og biodiversitetskort samt oplysninger om øvrige næringsstofpåvirkninger.

Det er i høringssvarene desuden anført, at besigtigelserne hovedsageligt er foretaget om sommeren, og at der derfor kan være plantearter, herunder forårsarter, som ikke er registreret.

Regionskommunen er opmærksom på denne begrænsning, hvilket også fremgår af naturvurderingen. Regionskommunens vurdering af skovenes naturkvalitet er imidlertid ikke baseret på en enkelt besigtigelse eller på en forudsætning om, at samtlige plantearter skal være registreret.

For eksempel foreligger der for Skov SØ besigtigelser fra både 2006, 2015 og 2026. Vurderingen er herudover baseret på historiske kort og luftfotos, skovens struktur og vegetation, forekomsten af positivarter og indikatorarter, Ellenberg-værdier, oplysninger fra tilgængelige artsdatabaser samt HNV-skovkort og biodiversitetskort.

Ved besigtigelsen i 2026 blev der registreret 44 plantearter. Der blev registreret flere såkaldte Wulf-arter, men ingen arter fra listen over naturskovs- og gammelskovsindikerende arter. Der er ikke registreret rødlistede eller fredede arter, og plantesammensætningen indikerer et voksested med moderat til høj kvælstoftilgængelighed. Skoven er ikke registreret som naturmæssigt særlig værdifuld skov efter skovlovens § 25 og har en HNV-skovscore i den lave ende af skalaen.

Det forhold, at der potentielt kan forekomme yderligere plantearter på andre tidspunkter af året, ændrer efter regionskommunens vurdering ikke ved, at der foreligger et tilstrækkeligt fagligt grundlag for vurderingen af skovens overordnede naturkvalitet og følsomhed over for ammoniak.

Regionskommunen finder derfor ikke, at høringssvarene giver grundlag for at ændre de konkrete vurderinger af kategori 3-skovene eller for at gennemføre yderligere årstidsbestemte botaniske undersøgelser som forudsætning for afgørelsen.

Skov SØ – § 3-beskyttet aske-ellesump

Der er i høringssvarene særligt gjort opmærksom på Skov SØ, som regionskommunen i forbindelse med sagsbehandlingen har vurderet til at have karakter af aske-ellesump og dermed være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Regionskommunen har besigtiget skoven i 2006, 2015 og 2026. Ved den seneste besigtigelse blev der registreret 44 plantearter, herunder 13 positivarter for skov. Skoven vurderes at have en moderat til god naturkvalitet og i nogen grad at have karakter af habitatnaturtypen 91E0 elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld. Der er ikke registreret rødlistede eller fredede arter, og skoven er ikke registreret som naturmæssigt særlig værdifuld § 25-skov. Vegetationen viser samtidig, at der er tale om et voksested med moderat til høj kvælstof-tilgængelighed.

Regionskommunen er opmærksom på, at den beregnede samlede atmosfæriske deposition i det mest belastede punkt er 25,8 kg N/ha/år, og at dette ligger over de generelle tålegrænseintervaller for de relevante naturtyper. Regionskommunen har derfor foretaget en konkret vurdering af skovens tilstand, naturkvalitet, følsomhed og øvrige næringsstofpåvirkning.

Skoven ligger lavt i terrænet og modtager overfladenær afstrømning fra omkringliggende dyrkede arealer. På baggrund af oplandsareal, jordbund, terræn og strømningsveje har kommunen efter den metode, der er beskrevet i et DCE-notat, anslået, at der tilføres mindst ca. 21,7 kg N/ha/år til skoven via overfladenær afstrømning fra de omkringliggende marker. Da denne påvirkning i sig selv er større end den øvre tålegrænse i det generelle tålegrænseinterval for elle-askeskove, er det Bornholms Regionskommunes vurdering, at der er tale om et tilfælde, hvor det generelle tålegrænseinterval for luftbåren ammoniak ikke finder anvendelse. Regionskommunens vurdering er således ikke alene begrundet med, at skoven allerede er næringsstofpåvirket. Vurderingen bygger på en konkret vurdering af naturtypen, vegetationen, naturkvaliteten samt størrelsen og karakteren af de forskellige næringsstofbidrag.

Det er på denne baggrund regionskommunens vurdering, at merbelastningen ikke vil være væsentlig set i forhold til de øvrige næringsstofkilder til skoven, og at merdepositionen af luftbåren ammoniak fra det ansøgte projekt ikke vil medføre en mærkbar forringelse af skovens tilstand. Regionskommunen fastholder derfor vurderingen af, at der ikke er grundlag for at fastsætte et vilkår om maksimal ammoniakdeposition til Skov SØ.

Regionskommunen vurderer tilsvarende, at den ansøgte merdeposition ikke vil medføre en tilstandsændring af den § 3-beskyttede aske-ellesump. Der er derfor ikke tale om en ændring, som forudsætter dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3.

Overfladeafstrømning til Skov SØ og Skov v. St. Muregård

Det er i høringssvarene anført, at regionskommunen har foretaget en kvantitativ beregning af tilførslen af kvælstof via overfladenær afstrømning til Skov SØ, mens der for Skov v. St. Muregård alene er foretaget en kvalitativ vurdering af, at skoven modtager overfladenær afstrømning. Det er på den baggrund anført, at samme beregningsmetode bør anvendes for begge skove.

Formålet med at inddrage overfladeafstrømningen er at belyse betydningen af andre næringsstofkilder i den konkrete vurdering af skovenes følsomhed over for den ansøgte ammoniakdeposition.

For Skov SØ har regionskommunen foretaget en nærmere kvantitativ beregning, fordi skoven både er vurderet som § 3-beskyttet aske-ellesump og modtager en betydelig ammoniakdeposition fra St. Muregård. Beregningen er foretaget på baggrund af et konkret afgrænset opland på ca. 2,5 ha og viser en anslået tilførsel på mindst ca. 21,7 kg N/ha/år via overfladenær afstrømning.

For Skov v. St. Muregård har Bornholms Regionskommune ikke på samme måde lavet en kvantitativ beregning, da skoven ikke på tilsvarende måde som skov SØ vurderes at have en særlig naturværdi. Men kort med højdekurver, bluespotkort og strømningsveje viser, at skoven modtager overfladenær afstrømning fra de omkringliggende dyrkede marker og fra arealerne, hvor ejendommens bygninger er beliggende. Det vurderes, at skoven modtager overfladevand fra et samlet areal på ca. 15,3 ha. Heraf er ca. 10,4 ha dyrket landbrugsjord. Skoven selv har et areal på ca. 12 ha. Hvis der regnes med samme metode og antagelser som for skov SØ, kan det beregnes, at skoven modtager ca. 12 kg N/ha/år, hvis belastningen fordeles jævnt. Hertil kommer det vand, som strømmer gennem arealet med staldbygninger, som også må formodes at indeholde en mængde kvælstof fra atmosfærisk deposition fra staldbygningerne.

Bornholms Regionskommune har ved vurderingen af, om skal stilles krav om maksimal ammoniakdeposition til skoven særligt lagt vægt på, at skoven udover udpegningen som eksisterende natur i kommuneplanen ikke er omfattet af særlige udpegninger eller indsatser, og at skoven ikke vurderes at have en høj naturkvalitet, som gør den til en regional eller lokal naturbeskyttelsesinteresse.

Herudover har regionskommunen lagt vægt på, at skoven i forvejen udgør et kvælstofrigt voksested, og at skoven vurderes at blive påvirket af overfladisk afstrømning fra de dyrkede arealer omkring, samt at skoven gennem en lang årrække i forvejen er påvirket af produktionen på St. Muregård. Det vurderes på denne baggrund, at merdepositionen i forbindelse med den ansøgte ændring ikke vil have en væsentlig indvirkning på skoven.

Regionskommunens vurdering af Skov v. St. Muregård er således ikke alene baseret på en antagelse om, at skoven modtager næringsstoffer fra markdriften.

Påvirkningen af beskyttede søer samt vurderingen af bilag IV-arter

Der er i høringssvarene stillet spørgsmål ved, om en merdeposition på henholdsvis 1,7 og 1,5 kg N/ha/år i forhold til nudrift til to søer er forenelig med målsætningen om at undgå tilstandsændringer i § 3-natur. Det bemærkes endvidere, at det er myndighedens ansvar at sikre, at yngle- og rasteområder for Bilag IV-arter ikke beskadiges, og det foreslås derfor, at der foretages supplerende feltundersøgelser i to søer for at udelukke negativ påvirkning af Bilag IV-arter.

Bornholms Regionskommune har besigtiget de to søer, som modtager mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition. Bornholms Regionskommune vurderer ud fra søernes karakter, vegetation og beliggenhed, at der er tale om næringsrige søer

Der er ikke fastsat generelle tålegrænser for søer. I habitatdirektivet er søer inddelt i fem typer. Af disse er der fire næringsfattige søtyper med fastsatte tålegrænser, og den femte er næringsrige søer og vandhuller, som der ikke er fastsat tålegrænser for. Naturtypen næringsrige søer og vandhuller omfatter de fleste danske småsøer og vandhuller, hvoraf mange er eutrofierede som følge af næringstilførsel fra andre kilder end ammoniakdeposition, hvorfor der ikke er fastsat tålegrænser for ammoniakdeposition. De fleste søer er endvidere begrænsede af fosfor og ikke af kvælstof.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at der er tale om næringsrige søer, som der ikke er fastsat tålegrænser for, og som modtager næringsrigt vand fra de omkringliggende dyrkede marker. Det er på baggrund heraf Bornholms Regionskommunes vurdering, at merpåvirkningen med atmosfærisk deposition af kvælstof ikke i sig selv vil kunne medføre en tilstandsændring af søerne, da de i forvejen er næringsrige og påvirkes med næring fra andre kilder. Regionskommunen vurderer derfor, at der ikke er tale om en ændring, som forudsætter dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3.

Idet merdepositionen med kvælstof ikke vurderes at medføre en tilstandsændring af søerne, er det kommunens vurdering, at der heller ikke vil ske en ødelæggelse eller beskadigelse af søerne som mulige levesteder for padder og herunder padder på habitatdirektivets Bilag IV. Der vurderes herved ikke at være behov for at foretage feltundersøgelser efter padder i søerne.

BAT og ammoniakreducerende teknologi

Der er i høringen stillet spørgsmål ved robustheden af BAT-beregningen i trin 3, idet BAT-kravet overholdes med en forholdsvis begrænset margin. DN har desuden opfordret til skærpede krav til kontrol og logbogsføring af gyllekølingsanlæggene.

Bornholms Regionskommune bemærker, at BAT-vurderingen er foretaget på grundlag af trin 3, som udgør det fuldt gennemførte projekt. BAT-vurderingen tager dermed udgangspunkt i det maksimale produktionsareal på 11.660 m², som miljøgodkendelsen giver mulighed for.

I trin 3 er BAT-kravet beregnet til 10.105 kg NH₃-N pr. år, mens den beregnede faktiske emission er 9.724 kg NH₃-N pr. år. Den beregnede emission ligger således 381 kg NH₃-N pr. år under BAT-kravet.

BAT-kravet er dermed overholdt for det fuldt gennemførte projekt.

Der gælder ikke et særskilt krav om, at BAT-niveauet skal overholdes med en bestemt procentuel sikkerhedsmargin. De teknologier og driftsforudsætninger, der er nødvendige for at opfylde BAT-kravet, herunder gyllekøling og overdækning af gyllebeholdere, fastholdes gennem miljøgodkendelsens vilkår.

Regionskommunen fører som tilsynsmyndighed tilsyn med, at miljøgodkendelsens vilkår overholdes. Regionskommunen vurderer på den baggrund ikke, at størrelsen af forskellen mellem den beregnede emission og BAT-kravet giver anledning til at ændre vurderingen eller fastsætte yderligere vilkår.

Udbringningsarealer, vandløb og havmiljø

DN har anført, at den øgede produktion af husdyrgødning bør føre til en nærmere vurdering af påvirkningen af vandløb, kystvand og Østersøen. Der er i den forbindelse efterspurgt oplysninger om konkrete udbringningsarealer, oplande, dræn samt den eksisterende og forventede belastning med kvælstof og fosfor.

Efter den gældende regulering indgår husdyrbrugets udbringningsarealer ikke som en del af miljøgodkendelsen efter husdyrbruglovens § 16 a. Udbringning og anvendelse af husdyrgødning på landbrugsarealer reguleres gennem den generelle arealregulering.

Regionskommunen skal derfor ikke i forbindelse med denne miljøgodkendelse godkende konkrete udbringningsarealer eller foretage en vurdering af de enkelte markers drænforhold, oplande eller kvælstof- og fosforudledning som forudsætning for godkendelsen af husdyrbrugets anlæg.

Den ammoniakemission, der beregnes i miljøgodkendelsen, er emissionen af ammoniak til luften fra husdyrbrugets stalde og gødningsopbevaringsanlæg. Den beregnede ammoniakemission kan derfor ikke direkte anvendes som udtryk for den mængde kvælstof fra husdyrbruget, der udvaskes fra landbrugsarealer og efterfølgende når vandløb eller Østersøen.

Regionskommunen finder på den baggrund ikke grundlag for som en del af denne miljøgodkendelse at kræve den efterspurgte kortlægning af udbringningsarealer, dræn, oplande samt kvælstof- og fosforbelastning.

Sprøjtemidler

DN har ønsket belyst, om det ansøgte vil medføre øgede koncentrationer af sprøjtemidler i grundvandet på husdyrbrugets udbringningsarealer.

Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler på landbrugsarealer er ikke en del af det projekt, der godkendes efter husdyrbruglovens § 16 a. Miljøgodkendelsen giver således ikke tilladelse til anvendelse af bestemte plantebeskyttelsesmidler eller til en bestemt intensitet i markdriften.

Anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler reguleres efter anden lovgivning. Regionskommunen finder derfor ikke grundlag for at foretage den efterspurgte vurdering eller fastsætte vilkår herom i denne miljøgodkendelse.

Antibiotikaresistente bakterier

DN har ønsket belyst, om projektet kan medføre en øget forekomst af resistente bakterier i området.

Anvendelse af veterinære lægemidler og den veterinærfaglige regulering af antibiotikaforbruget er ikke forhold, der reguleres gennem miljøgodkendelsen efter husdyrbruglovens § 16 a.

Bemærkningen giver derfor ikke anledning til at fastsætte særskilte vilkår herom i miljøgodkendelsen.

Lavbundsarealer, dræning og klima

DN har anført, at der findes lavbundsarealer inden for 1.000 meter fra St. Muregård og har efterlyst en vurdering af dræn og kulstofomsætning i disse områder. DN foreslår samtidig, at regionskommunen stiller krav om ophør med dræning af arealerne.

De pågældende lavbundsarealer og deres dræning indgår ikke som en del af det ansøgte projekt. Miljøgodkendelsen giver heller ikke adgang til at ændre dræningen af de pågældende arealer.

Regionskommunen finder derfor ikke grundlag for i forbindelse med denne miljøgodkendelse at stille vilkår om ophør med dræning af omkringliggende lavbundsarealer.

Lugt

En nabo har oplyst, at der opleves gyllelugt, som ikke alene forekommer i forbindelse med udbringning af husdyrgødning på de omkringliggende marker.

Bornholms Regionskommune bemærker, at lugtvurderingen er foretaget på grundlag af trin 3, dvs. det fuldt gennemførte projekt.

De beregnede lugtgeneafstande tager dermed højde for den produktion og det produktionsareal, som husdyrbruget maksimalt kan have efter gennemførelse af alle tre trin. Beregningerne viser, at de fastsatte lugtgeneafstande til omkringboende er overholdt.

Regionskommunens vurdering af lugtpåvirkningen er således ikke baseret på den nuværende drift eller alene på trin 1, men på den situation, hvor den ansøgte miljøgodkendelse er fuldt udnyttet.

Overholdelse af det beregnede beskyttelsesniveau betyder ikke, at der aldrig vil kunne forekomme lugt fra et husdyrbrug. Beregningen anvendes til at vurdere, om lugtpåvirkningen fra staldanlæggene ligger inden for det beskyttelsesniveau, der er fastsat i lovgivningen.

Regionskommunen har noteret oplysningerne om de konkret oplevede lugtgener. Hvis der opleves væsentlige lugtgener fra husdyrbrugets anlæg, kan der rettes henvendelse til regionskommunen. Regionskommunen vil som tilsynsmyndighed herefter kunne undersøge, om husdyrbruget drives i overensstemmelse med miljøgodkendelsen og de fastsatte vilkår.

Lugt i forbindelse med udbringning af husdyrgødning på marker indgår ikke i beregningen af lugtgeneafstandene fra husdyrbrugets staldanlæg.

Fluer

En nabo har oplyst, at der de seneste år er oplevet flere fluer og har anmodet om, at denne del af høringssvaret behandles som en konkret klage.

Bornholms Regionskommune har noteret oplysningerne om de oplevede fluegener. Da der er tale om oplysninger om aktuelle gener fra det eksisterende husdyrbrug, håndteres dette som et tilsynsmæssigt forhold særskilt fra afgørelsen om den ansøgte miljøgodkendelse.

Miljøgodkendelsen indeholder vilkår om forebyggelse og effektiv bekæmpelse af fluer og andre skadedyr. Regionskommunen vil følge op på henvendelsen som led i miljøtilsyn med husdyrbruget.

Oplysningerne om oplevede fluegener ændrer således ikke i sig selv grundlaget for den ansøgte miljøgodkendelse.

Varsling ved udbringning af husdyrgødning

Der er fremsat ønske om, at der fastsættes vilkår om, at de nærmeste naboer skal varsles forud for udbringning af husdyrgødning på omkringliggende marker.

Den foreliggende miljøgodkendelse vedrører husdyrbrugets anlæg og drift. Udbringning af husdyrgødning på landbrugsarealer reguleres gennem den generelle regulering af anvendelsen af husdyrgødning og indgår ikke som en del af godkendelsen af husdyrbrugets produktionsarealer.

Regionskommunen finder derfor ikke grundlag for i denne miljøgodkendelse at fastsætte et generelt vilkår om forudgående varsling af naboer ved udbringning af husdyrgødning.

Dette er ikke til hinder for, at husdyrbruget og naboerne frivilligt kan aftale en sådan varsling.

Transport

DN har anført, at en udvidelse af husdyrbruget vil medføre øget transport og henviser til et forventet transportomfang på 1.004 læs årligt.

Transport til og fra husdyrbruget indgår i regionskommunens samlede vurdering af gener fra husdyrbruget. Regionskommunen har vurderet transporternes omfang, karakter og adgangsforhold i forbindelse med behandlingen af ansøgningen.

Det forhold, at et husdyrbrug medfører transport, er ikke i sig selv ensbetydende med, at der foreligger en væsentlig miljømæssig gene. Vurderingen beror på de konkrete forhold, herunder antallet og typen af transporter, deres fordeling samt adgangsforholdene ved ejendommen.

På baggrund af oplysningerne i ansøgningen vurderer regionskommunen, at transporterne til og fra husdyrbruget ikke vil medføre væsentlige gener for omgivelserne.

Hvis der efterfølgende opstår gener

En nabo har spurgt, hvordan naboerne er stillet, hvis husdyrbruget efter en godkendelse viser sig at medføre gener, og hvem der undersøger og vurderer sådanne gener.

Bornholms Regionskommune er både godkendelses- og tilsynsmyndighed for husdyrbruget.

Regionskommunen vurderer i forbindelse med miljøgodkendelsen, om det ansøgte kan gennemføres inden for de beskyttelsesniveauer, der følger af husdyrbruglovgivningen. Vurderingen foretages på baggrund af ansøgningens materiale, de beregninger og oplysninger, der kræves efter lovgivningen, regionskommunens kendskab til området samt de oplysninger, der fremkommer under sagens behandling og høring.

En miljøgodkendelse betyder ikke, at naboerne efterfølgende er afskåret fra at henvende sig til regionskommunen om konkrete gener. Hvis regionskommunen modtager en klage over eksempelvis lugt, støj, støv eller fluer, vil regionskommunen som tilsynsmyndighed vurdere henvendelsen og om nødvendigt undersøge, om husdyrbruget drives i overensstemmelse med miljøgodkendelsen og gældende regler.

Ejendomsværdi og mulighed for senere salg

En nabo har udtrykt bekymring for, om udvidelsen af St. Muregård kan få betydning for værdien eller mulighederne for et senere salg af naboejendommen.

Bornholms Regionskommune har forståelse for denne bekymring. Husdyrbruglovgivningen regulerer imidlertid de miljømæssige forhold ved etablering, udvidelse og drift af husdyrbrug. En eventuel påvirkning af handelsværdien af en konkret naboejendom er ikke et selvstændigt kriterium, som regionskommunen kan lægge til grund ved afgørelsen om miljøgodkendelse.

Regionskommunen kan derfor ikke som led i denne sag vurdere eller garantere, om miljøgodkendelsen vil få betydning for den fremtidige handelsværdi af en omkringliggende ejendom.

Generel modstand mod flere grise og større husdyrbrug

Der er i høringen udtrykt generel modstand mod flere grise og større husdyrproduktioner, herunder med henvisning til den generelle debat om landbrugets størrelse, natur, miljø og den fremtidige udvikling af landbruget.

Bornholms Regionskommune skal træffe afgørelse om den konkrete ansøgning på grundlag af den gældende lovgivning og de konkrete forhold på St. Muregård.

Generelle holdninger til størrelsen af den danske eller bornholmske svineproduktion kan derfor ikke i sig selv begrunde et afslag på en ansøgning efter husdyrbruglovens § 16 a.

Regionskommunens opgave er at vurdere, om det konkrete projekt opfylder husdyrbruglovgivningens krav og kan gennemføres inden for de beskyttelsesniveauer og vilkår, der følger af lovgivningen.

Den grønne trepart og Det Bornholmske Højland

DN har anført, at en udvidelse af husdyrbruget efter foreningens opfattelse strider mod intentionerne i den grønne trepart og det lokale signaturprojekt "Det Bornholmske Højland".

Bornholms Regionskommune er opmærksom på arbejdet med den grønne trepart og de planlagte arealomlægninger på Bornholm.

Den konkrete miljøgodkendelse skal imidlertid behandles efter de regler, der gælder for ansøgninger efter husdyrbruglovens § 16 a.

Politiske aftaler, målsætninger og planer for fremtidige arealomlægninger kan ikke i sig selv anvendes som grundlag for at afslå en konkret ansøgning, medmindre de er gennemført i bindende regulering, som finder anvendelse på den konkrete sag.

Samlet vurdering af høringsbemærkningerne

Bornholms Regionskommune har gennemgået de indkomne høringsbemærkninger og vurderet dem i forhold til det ansøgte projekt og grundlaget for miljøgodkendelsen.

Høringsbemærkningerne giver ikke anledning til at ændre kommunens vurdering af det ansøgte projekt eller til at foretage ændringer i miljøgodkendelsen.

